

GHENDTSCHHE TYDINGHEN

**Tweemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige en Historische Kring
Gent V.Z.W.**

41e jaargang nr. 2

maart - april 2012

Inhoud

- Luc Devriese: <i>Ghendtsche</i> toestanden. De oude stad: Ongelooflijk proper of onvoorstelbaar vuil?	94
- Paul Bergmans: Inventaire Archéologique: Boekband van Pierre Caron.	107
- Daniël Van Ryssel: Minder bekende en/of verdwenen locaties: Posteernestraat.	109
- Guy Schrans: Pierre-Victor, Jacques-Clément et les autres. Minder bekende Gentse notabelen uit de periode 1780-1840 (deel 9) 8. Joseph-Bernard Cannaert (1768-1848).	113
- Albert De Graeve: Bruno René De Cramer. Ik vertel het jullie liever zelf...	125
- Erik De Keukeleire: Tentoonstellingen in het Feestpaleis tijdens het Interbellum. Pioniers van de "Jaarbeurs van Vlaanderen". (1920-1937)	130
- Pierre Kluyskens: Kloosterorden (vervolg).	146
- Hugo Collumbien: Gentse Memoriedagen: 11-12-13-14-15 December.	153
- Daniël Van Ryssel: Vergeten Gentse schrijvers: Richard De Cneudt (Gent 1877 - Gent 1959).	167
- Quizmaster: Oplossing van de Puzzel 2011.	170
- Hugo Collumbien: Het Kroniekje van een oude Gentenaar. Vandaag - om te eindigen - met de W en de Z .	173
- Bibliografie.	175
- Vraag en antwoord.	176
- Lezers schrijven ons.	177

***GHENDTSCH*E TOESTANDEN**

DE OUDE STAD: ONGELOOFLIJK PROPER OF ONVOORSTELBAAR VUIL?

Verhalen over verschrikkelijk vuile toestanden in oude steden met overbevolkte centra zijn welbekend. Ze worden her en der gepubliceerd en in geuren (?) en kleuren uiteen gezet door stadsgidsen. Je vindt ze in de populaire straffe verhaaltjes en evengoed in ernstige studies¹.

Speciaal voor wat onze streken betreft, en zeker voor de laatste vier eeuwen, is dat vuil en vies zijn, echter een verkeerde voorstelling van zaken. Uit tal van opmerkingen in reisverslagen van buitenlandse bezoekers blijkt dat zij verwonderd waren over de zindelijkheid van minstens de grotere straten. Zo beschreef Charles Baudelaire in zijn beruchte *Pauvre Belgique* (1864 - 1869) de bedrijvigheid in de Brusselse straten als volgt: ‘Trottoirs kuisen, zelfs terwijl het slagregent. Nationale manie. Ik zag kleine meisjes urenlang een stukje trottoir vegen met een vodge. Imiteergedrag en kenteken van een ras dat weinig kieskeurig is in de keuze van zijn amusement’². Voor Baudelaire was de kenmerkende geur van Brussel die van zwarte zeep.

Opmerkingen in dezelfde aard vallen te rapen in de reisjournalen van bezoekers bij onze noorderburen. Hoewel er ook kritiek te lezen valt, waren de meningen van vreemdelingen over de netheid in onze steden overwegend positief³.

Maar... daartegenover moet gesteld worden dat de onderzoekers die in verschillende stadsarchieven zochten naar gegevens over de hygiënische situatie in onze oude steden, voor zover ze zich uitspraken, meestal tot heel andere conclusies kwamen. Uit de vele klachten en soms gedetailleerde motivaties van reglementeringen besloten zij dat straten en waterlopen er allesbehalve proper bij lagen. Enkel Petra Maclot concludeerde in haar Antwerpse studie dat de situatie in haar stad vrij goed onder controle was. In de huizen waren degelijke sanitaire voorzieningen reeds omstreeks de 16de eeuw algemeen ingeburgerd. De ‘moosmeijer’ en zijn manschappen verwijderden zeer regelmatig alle vuil op straat samen met het vuil dat door de bewoners in gemeenschappelijke gemetste bakken verzameld was. Het voornaamste probleem was de lozing in open waterlopen, hetzelfde dus waarmee onze steden nog tot voor kort kampten⁴.

Hoe zat het eigenlijk met dat vuil, speciaal in Gent, en hoe kunnen deze tegen-
gestelde opinies verklaard worden?

Moorkinderen

Al in de vroegst bewaard gebleven Gentse stadsrekeningen, deze van 1314-1315, toen Willem de Beer eerste schepen van de Keure (zeg maar burge-
meester) was, is er sprake van *den coning vanden ribauden ... die de straten
vander port* (poort: stad) *scone houden altoes*.⁵ De ‘koning van de ribauden’
was de ‘koning van de moorkinderen’, de ‘modderkinderen’..

Scone houden altoes deden de koning en zijn 23 of 24 ribauden in de 14^{de}
eeuw, en wellicht ook later, niet noodzakelijk eigenhandig⁶. Dit kunnen we
afleiden uit nog een andere post in de vroege stadsrekeningen, ditmaal die van
1329-1330. Er werd toen betaald voor het *huren van 3 pa(a)rden die de gar-
soene* (soort politiebeamten) *ommereden omme de straten te doene scone te
makene*⁷. Later werden de moorkinderen regelmatig betaald van stadswege. In
de 15de eeuw was dat zelfs een maandelijks uitgavenpost in de stadsrekenin-
gen. Wat ze deden werd niet gespecificeerd, behalve als het buitengewone
taken betrof.

Buiten dergelijke sporadische of weinig specifieke gegevens is er voor de 14^{de}
tot 16de eeuw verder weinig te vinden op dat gebied in de stedelijke archieven.
In de daaraan voorafgaande vroege en vroegste tijden van onze stadsgeschie-
denis ontbreken archivalische aanduidingen zelfs helemaal. Een nog onvol-
doende opgelost fenomeen in verband met afvalruiming, eigen aan oude ste-
den, is de aanzienlijke ophoging van de straat(loop)niveaus die er in de loop
van de tijden tot stand kwam. Bij allerlei archeologische onderzoeken is dit
gemakkelijk herkenbaar. In Gent is vrijwel het hele centrum bedekt met een
ongelijkmatig dik donker humeus pakket, meestal één meter of meer dik, dat
de archeologen als de ‘zwarte laag’ aanduiden. De vondsten tonen aan dat de
onderste bestanddelen daarvan tot de 10de eeuw teruggaan. Het gaat om een
zeer langzame ophoging van huisvuil en aangewaaid stof dat zeker geen stort
was: grote fragmenten ontbreken - wellicht werden die weggeruimd - en de
ophoging kwam over een heel lange periode tot stand⁸.

Tot ca. 1600 kunnen er moeilijk conclusies getrokken worden voor wat de
hygiënische toestand in het stadsbeeld betreft. Maar toch, de gegevens over de
moorkinderen wijzen er op dat de stedelijke overheden zich wel degelijk
bemoeiden met de reinheid in het publieke domein: straten, pleinen water-
lopen. We mogen aannemen dat dit gedragen werd door brede lagen van de
bevolking. Ook de gewone mens was bekommerd om reinheid en zorgde er
voor dat urine en fecaliën niet plompverloren in, achter of voor de woning

terechtkwamen. Het is zeker niet zo dat de middeleeuwen onberoeft tussen stank en vuil leefden, schrijft de Leuvense historicus Van Uytven in het hoofdstuk over geur in zijn werk *De zinnelijke middeleeuwen*⁹. Bovendien was het toen aanzienlijk beter gesteld met de lichaamshygiëne (denk aan de badstoven) dan in het viertal daarop volgende eeuwen (tot ver in de tweede helft van de 19de eeuw).

Toezicht en voorschriften

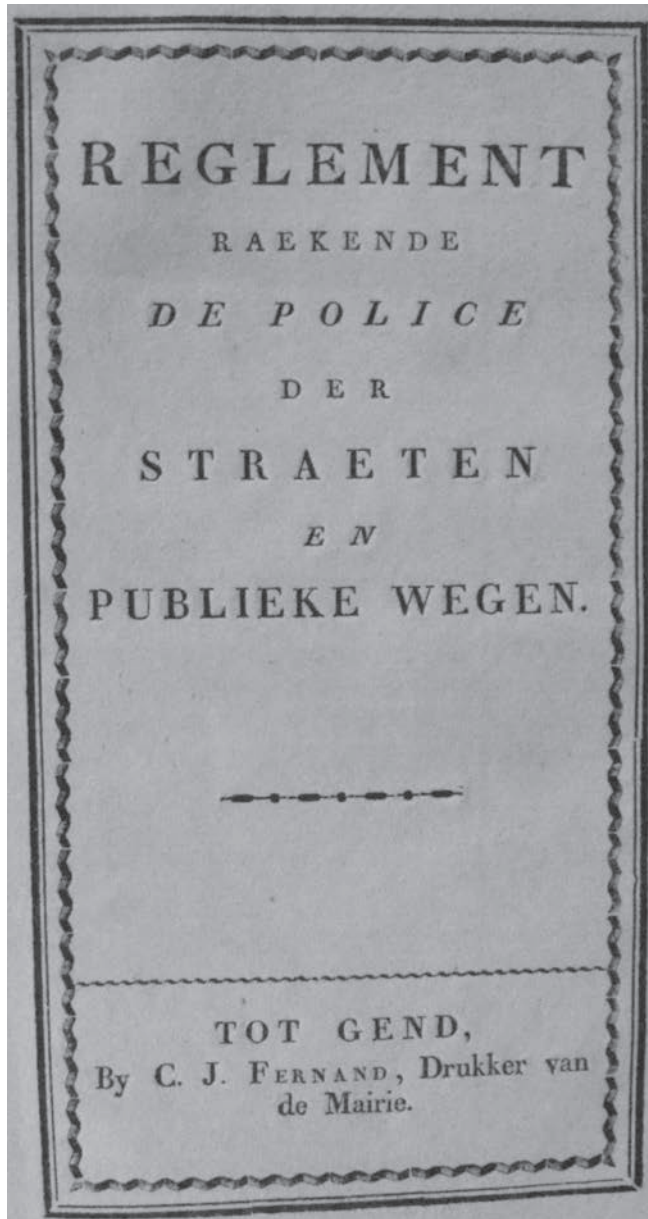
In de 17de en 18de eeuw waren naast de moorkinderen en hun koning ook hogere ambtenaren en gebuurten belast met de zorg voor propere straten¹⁰. De stadserscheiders (stadsarchitecten avant la lettre) inspecteerden, eventueel

samen met een daartoe afgevaardigde schepen of een ‘bouwpolitie-meester’ zoals Justo Billet in de jaren 1600, greppels, mestputten, *heijmelijckheden* (gemakken) *ofte ander urbane servituden*¹¹.

De stadsoverheid betrok ook de gewone inwoners in de zaak. Buiten hun voordeur gold als regel dat *een-iegheleyck hem dienaengaende elck int syne sal quytten: ten eersten weirende alle stroysel ende vuyligheyt ter straeten, messinghen, hautyen, gr(u)ys ende alle andere materiae-*

Afb. 1. Deze prent uit de Leuvense uitgave *Practycke ende handtbouck in criminele zaken* (1555) van Joos de Damhouder, ontbreekt in geen enkele publicatie over hygiëne in oude Vlaamse steden, maar ze geeft geen juist beeld van dagdagelijkse toestanden bij ons. Ze stamt nog uit het oude Romeinse recht. De voorbijgangers moesten in onze steden niet oppassen voor over hun hoofden leeg gekieperde pispotten. Al kon het misschien wel eens gebeuren dat een of andere huisbewoner (bewoonster) een niet al te teergeliefde kennis daarmee wou bedenken, ook al was het verboden.

Afb. 2. Voor wie mocht twijfelen aan wat bij afb. 1 te lezen staat, dit Reglement uit het republikeinse jaar XII (1804) geeft onder nr. 41 van zijn 63 artikelen aan: Niemand mag door de vensters ter straete werpen eenig water, vuyligheyd, nog andere objecten, van wat nature zy zouden mogen wezen. De oude voorgeboden werden bijna letterlijk overgenomen en nog uitgebreid in de Franse tijd (DSMG, Begijnhof, Sint-Amandsberg, Verzameling Vliegende Bladen).

len. Bovendien moest men *ruymen alle de greppen ende waterganghen daer het van noode is*. Sommige taken moesten door het gebuurte uitgevoerd worden en daar zagen de gebuurtedekens op toe. Het geruimde vuil mocht alleen gelegd worden op plaatsen door de stadsoverheid (*de heer ende weth*) aangeduid. Daarvoor moest men van de *weth of den coninck vande moorkinderen becommen hebbende schriftelyck consent*¹². Dergelijke voorschriften bleven bewaard vanaf de jaren 1600 en naarmate de tijd vorderde werden ze alsmaar omvattender en gedetailleerder¹³.

Elck int syne was soms onvoldoende. Dat kunnen we afleiden uit een verzoekschrift uit 1793 waarmee de schrijnwerker en ondernemer Joseph Calonne van de stad wou verkrijgen dat die hem met de opkuis zou belasten. Bij de jaarlijkse halfvastenfoor (toen veel meer jaarmarkt dan kermis) waren er heel wat problemen, zo schreef hij, *door den grooten toeloop der foirre. Doordien dat de straeten vanden modder ende slyk overstroomen ende de mesraepers deselve niet en willen op raepen om diswille dat de selve vol gruys, steen, scherven van potten ende pan(n)en gesmeten worden. Daerboven smyt men daer in - met permissie - stront ende seecke, jae alle soorten van stinkende villinie van doode beesten ende bedorven vruchten ende eet-waeren*¹⁴. Het lijkt wel de Gentse Feesten!

Veehouderij tot in het hartje van de stad

Het zag er in de stad anders uit dan nu ... en het rook ook anders, laat ons zeggen: meer pastoraal, ruraal. Kwamen daar nog bij: de geuren verspreid door de tientallen bierbrouwerijtjes en de stank van sommige ambachtelijke bedrijvigheden zoals huidenvetterij (leerlooiërij). Paarden en vee werden nog tot in de 19de eeuw gehouden binnen de stadsvesten, tot zelfs helemaal in het centrum. Sommige varkens, de zogenaamde Antoniusvarkens, mochten in de late middeleeuwen zelfs vrij rondlopen in de stad, tot op de kerkhoven toe, wat aanleiding kon geven tot overlast en protest. Dat spreekt tot de verbeelding, maar hun aantal was beperkt: hooguit enkele dieren over de hele stad en veel vuil konden die niet produceren¹⁵.

Enkele straatnamen herinneren nog aan dat verleden. Denk aan de Koestraat, de Zeugstraat en de Hooiaard. ‘Vulgaire’ dierennamen werden zelfs onherkenbaar opgepoetst: zo werd de ‘Runderstraat’ opgewaarderd tot Ridderstraat (parallel met de Sint-Jacobsnieuwstraat)¹⁶. De naam Veebrug veranderde in Grasbrug, wellicht vanwege de nabije Hooiaard en zo kwam ook de Graslei tegen het einde van de jaren 1700 (pas laat!) aan haar rustieke naam¹⁷.

Veemarkten en vismarkten werden in volle stadscentrum gehouden. Tijdens

de middeleeuwen lag de oudste bekende rundveemarkt waar nu de Vlasmarkt is. De ‘Verkensmarkt’ werd daar net bij gehouden bij het rondpunt aan Sint-Jacobs voor het Sint-Jansgodshuis, waarvan de kapel Sint-John nog bewaard bleef. Aan de andere zijde van dit godshuis, dat inkomsten beurde uit de veemarkten, herinnert de naam Oude Schaapsmarkt (uitgevend op de Vlasmarkt) nog aan de vroegere veemarkten. En dan was er nog het slachtbedrijf waarvan namen afgeleid werden als Pensmarkt en Pensstraat of Penssteeg (de Pensstraat aan de Korenlei, nu opgewaardeerd tot Gruuthuusestraat, verder was er nog een aan de Hoogstraat en een in de Seleskestparochie)¹⁸.

Dat alles bracht zeker vuiligheid mee. De uit de omgeving aangevoerde dieren moesten gestald worden in afwachting van verkoop en slacht en dat gebeurde blijkbaar zowat in de hele buurt, tot onder de brugbogen toe van de verdwenen Karnemelkbrug aan het begin van de Steendam¹⁹.

Overal mesthopen

Overal aan de vele waterlopen verspreid in het stadscentrum lagen mesthopen, maar dat was enkel in afwachting van transport naar het platteland, zoals we verder zullen zien. Verzamelplaatsen voor mest en beer waren nodig. Mesthopen waren onontbeerlijk in de steden. Wanneer de gewassen gezaaid waren en groeiden, kon (en kan) er immers geen mest op het akkerland gevoerd worden²⁰.

Aan vuilinzameling werd ongelooflijk veel aandacht besteed. Alle denkbare organische afvalstoffen, houtsnippers, vloer- en dakstro, stalmest, leem uit afbraak van binnen- en buitenwanden, straatveegsel, ook kleine krengen, slachtafval, nageboorten, enz. werden zorgvuldig verzameld en gemengd op de mesthopen. Menselijke excrementen konden daar wel op terecht komen, maar ze maakten er zeker niet het hoofdbestanddeel van uit. Mestrapers probeerden te leven van wat de mensen hen toestaken en van de povere opbrengst van wat ze konden verzamelden. Dat werd verkocht.

Van de aanwezigheid van mesthopen overal in de stad - maar vooral aan de oevers van waterlopen - getuigen tal van archiefstukken en namen als Messingstraatje, waarvan er in Gent een drietal bekend waren²¹. Mestvaalten lagen niet enkel ergens achterin kleine steegjes. Wat dacht je bvb. van den messingh up de Coutre (1450)²².

De mesthopen bleven liggen tot het hele mengsel, na gedeeltelijke biologisch afbraak, geschikt werd geacht om buiten het groeiseizoen van de gewassen op de akkers gevoerd te worden. Soms was er nog een tussenstop: het vuil van verschillende kleine hopen werd naar de Minnemeers gevoerd om vandaar uit ten pasten tijde per schip naar het platteland te vertrekken²³.

Enkel bouwafval ontsnapte aan deze vorm van vuilverwerking, maar dat werd bijna integraal hergebruikt²⁴. Houten balken werden steevast aangewend in nieuwe constructies. Kleiner en rot hout was uiteraard zeer gegeerd als brandstof in de haarden. Stenen werden hergebruikt en steenafval diende als ‘gruis’ voor straatverharding, opvullen van putten en verhogen en herstellen van dammen. Niets werd zo maar ergens gedumpt, niets bleef zo maar rond slingeren. Dat mogen we gerust stellen.

‘Heimlijkheden’, ‘aisementen’ of ‘waarderebben’

Al heel vroeg kenden onze steden het gebruik van ‘heimlijkheden’ (privaten), ook ‘aisementen’ (gemakken) of ‘waarderebben’ (‘warderobe’ - garderobe) genoemd²⁵. In Gent bleven er drie middeleeuwse exemplaren in steen uitzonderlijk gaaf bewaard: in het Gravensteen, in het Belfort en in de Grote Spijker (Korenstapelhuis) aan de Graslei. Deze zijn echter niet representatief voor de faciliteiten waarover het gewone volk kon beschikken. De afbeeldingen uit die tijd, waarvan er verschillende gereproduceerd staan in het unieke en voortreffelijke werk van Lamarck *Het Latrinaire Gebeuren*, tonen meestal houten bouwseltjes aangebouwd aan huizen of separaat opgetrokken. Tot dat laatste type behoorde allicht de *waarderebbe* in de Baudelostraat op een *plecke bachten* waarvoor Jan Wouters in 1442 een cijns betaalde aan de stad. Dat was in een relatief arme buurt met overwegend kleine huisjes²⁶.

Sommige huizen, zoals die van de *prochie pape* (pastoor) van Sint-Jacobs en nog een andere priester, hadden een overdekte afloop, waarin allicht ook beer kon afvloeien. Hun beider naast elkaar gelegen woningen tussen de verdwenen Wulfs- en Kerkbrug aan de Ottogracht kregen ca. 1432 *een conduit onder de straete loopende tot in de riviere die men (h)heet de Gracht, ten aysemente van haren beeden huusen...*²⁷. Dergelijke lozingen, rechtstreeks in een stadsgracht, gaven vooral tijdens de zomermaanden hinder. In Brugge was dat vanaf 1534 enkel in de maanden oktober tot en met januari toegelaten²⁸.

Oorspronkelijk, toen er zelfs in het hartje van de stad slechts losse bebouwing was²⁹ kwamen afval, vuil, mest en fecaliën van mens en dier op hopen en in open kuilen terecht op de erven, net zoals dat op boerderijen tot voor kort nog het geval was. In de stad konden ook doodlopende stegen daarvoor dienst doen. Naarmate de stad dichtgroeide, werd dat meer en hinderlijk en kromp het daartoe bestemde areaal in. Men ging gebruik maken van oude tonwaterputten, soms zelf van kelders, en - vooral - men begon putten te metselen speciaal voor dat doel³⁰. In Gent werd de oudste inhoud van een afvalput, horend bij een verdwenen ‘steen’ (stenen huis) onder het Sint-Baafsplein gedateerd in de late 12de - begin 13de eeuw³¹.

Wellicht was in Gent, net als in Antwerpen, in de jaren 1500 - 1800 vrijwel ieder huis of huizingroepje voorzien van een of meer gemetste beerputten, die eigenlijk beter als ‘afvalputten’ aangeduid worden. Onbruikbaar huishoudelijk afval werd er in gedumpt en naast het gewone beerruimen moest af en toe ook vast afval (gebroken aardewerk en dergelijke) er uit verwijderd worden³².

Beerruimen: de ‘vloot van Meerhem’

Beerruimen, een bij uitstek nuttige activiteit, mocht niet bij klaarlichte dag gebeuren. In Antwerpen werden de beerruimers trouwens ‘nachtwerkers’ genoemd. Hoe die mensen het klaarspeelden in de pikdonkere steden van die tijd, valt ons moeilijk voor te stellen. De Gentse beerruimers beschikten bij hun nachtelijk werk over ‘beerruimerke’: een kort dik kaarsje, schrijft de (bijna) alwetende Lodewijk Lievevrouw - Coopman, de auteur van het Gents Woordenboek³³. Dit woordenboek bevat nog een hele reeks andere woorden en uitdrukkingen in verband met beer. Men kan er zelfs uit leren dat beer geld waard was. Zo geeft de auteur voor beergeld twee betekenissen aan: (1) *geld dat men van de boeren ontving voor de fecaliën*; (2) *thans* (kort voor W.O. I) *het geld dat men geven moet om de put met de machine te doen ledigen*. Het kan verkeren...³⁴

De inhoud van de talrijke, meestal kleine beerputten op de achterkoertjes van kleine huisjes en grote stadspaleizen werd deskundig uitgelepeld met de beer(aal)lepel (beerloete) in een ton die per kruiwagen (curdewagen) naar de beerboot (het beerscheepke) gevoerd werd. De afvoer naar de uiteindelijke plaats van bestemming op het platteland gebeurde overwegend per schip. Beerboten namen samen met mestschepen een belangrijk deel van het watertransport voor hun rekening. Het kwartier bij uitstek van de Gentse beerschippers was het Meerhem³⁵. Schertsend had men het wel eens over ‘de vloot van het Meerhem’. Vandaar uit ‘ontlastten’ ze de hele stad.

‘Extreme reinheid’ in de stad dank zij de akkerbemestingpraktijk

Ondanks al die mesthopen, de overtalrijke afvalputten en al die beesten hield men het proper. Zo schreef de Ierse landbouwkundige en dominee Radcliff in zijn verslag (1819) van een studiereis in Oost- en West-Vlaanderen; ‘Gretig verzamelt men alle mogelijke grondstoffen die als meststof kunnen dienen. Dit verklaart de extreme zindelijkheid (*extreme cleanliness*) van de Vlaamse steden en straatplaveisels. Van uur tot uur worden die geveegd met borstels. Het vuil wordt verzameld in kruiwagens en dit gebeurt met het oog op profijt (*as a source of profit*)’.³⁶

Het is nauwelijks of niet geweten dat economische factoren een belangrijke rol speelden in de hoger aangeduide stedelijke properheidsmanie. Beer, mest, rot stro en allerlei organisch afval waren in onze streken hooggewaardeerd als meststof voor de akkers. Ook gegeerd voor bemesting was de waterbegroeiing en het slib dat bij de zeer regelmatige ruiming van de vele waterlopen en grachten opgehaald werd³⁷.

Dit is een aspect dat de archiefonderzoekers die zich louter met de stedelijke situatie bezig hielden, ontgaan is. Zij staren zich blind op de soms smeuïge beschrijvingen in burenluchten en reglementen en vergeten dat deze een uitdrukking zijn van het feit dat dergelijke toestanden als onaanvaardbaar aangevoeld werden.

Mest is den God van den landbouw

De bloeiende stadsmesthandel (denk aan het beergeld) verbaasde buitenlandse bezoekers. ‘Mest is in Vlaanderen in zekere mate koopwaar’ schreef de hoger aangehaalde Radcliff³⁸. De vooraanstaande Gentenaar, lid van den stedelijken raad en verdienstelijk agronoom, J.L. van Aelbroeck liet in 1823 bij Snoeck-Ducaju in de Veldstraat *Weldadige Landbouw-konst der Vlamingen* verschijnen waarin hij letterlijk schreef dat mest *den God van den landbouw* is³⁹.

Dank zij dit overal in de stad verzamelde materiaal konden de meestal humusarme zand- en zandleemgronden in het omliggende toch nog vrij grote opbrengsten halen. Het is een uiterst belangrijk aspect van ons verleden dat in het standaardwerk van Paul Lindemans *De geschiedenis van de landbouw in België* (1952) degelijk gedocumenteerd werd. Het stinkende goedje lag mede aan de basis van de rijkdom van onze streken. Zonder dat konden ze onmogelijk zo dicht bevolkt worden. Marcus van Vaernewijck schreef al halverwege de jaren 1500 (lichtjes overdreven) dat het de Spanjaarden opviel dat heel het land een grote stad leek te zijn⁴⁰. Voedsel was een schaars en waardevol goed. Weliswaar bestond er van oudsher een belangrijke graanimport vanuit het Franse noorden, maar die kon onregelmatig zijn en falen.

Het gebruik van beer als meststof was enkel in de Nederlanden goed ontwikkeld en enkel daar had die praktijk een grote invloed op de hygiënische toestanden in de stad⁴¹. In de Franse landbouwkunde werd *engrais Flamand* zelfs een standaarduitdrukking⁴². Waarin een klein land groot kan zijn...

Tot slot: het antwoord ...

Het zal na de lectuur van dit erg beknopt en fragmentair relaas van een heel

complexe eeuwenlange geschiedenis, wel duidelijk geworden zijn dat het antwoord op de vraag gesteld in de titel luidt: ongelooflijk proper. ‘Ongelooflijk’ vooral omdat dit helemaal tegengesteld is aan wat ons bijna algemeen voorgehouden wordt. Het was vooral de intensieve landbouw die er in onze streken voor zorgde dat het organisch afval zeer regelmatig verwijderd werd en dat de steden er inderdaad proper bij lagen.

Maar, zoals hierboven al aangestipt, moet dit beeld wel enigszins genuanceerd worden. Het verzamelde goedje kon behoorlijk stinken, zeker wanneer er in gewerkt werd. Overigens, wat is verkieslijker: de stank van urine en fecaliën, waar op zich zelf niets ongezonder aan is, of de walmen van fabrieken en auto’s of zelfs die van de destijds algemene kolenstook voor huisverwarming? Het was deze categorie die in de vorige eeuw de oude vertrouwde geurtjes van *stront ende seecke* verving⁴³.

Luc Devriese

Met dank aan Maarten Berkers en Gunter Stoops,
dienst Stadsarcheologie Gent

NOTEN:

- ¹ Het wijd verspreide boek *Pestdamp en bloesemgeur (Le miasme et la jonquille)*, 1982) van Alain Corbin en de succesroman *Het Parfum* van Patrick Süskind (*Das Parfum*, 1985) geven o.i. een overdreven beeld van vooral de 18de- en 19de-eeuwse situatie in Frankrijk. Het beeld is in elk geval niet representatief voor onze steden.
- ² Vertaald uit Baudelaire, Ch., *Pauvre Belgique*. Texte publié par J. Crépet et C. Pichois, Ed. Louis Conard, Parijs, 1953, p. 15: ‘Lavage des trottoirs, même quand il pleut à verse. Manie nationale. J’ai vu des petites filles frotter avec un petit chiffon un petit bout de trottoir pendant des heures entières. Signe d’imitation et marque particulière d’une race peu difficile sur le choix de ses amusements’.
- ³ Wander, B., Zindelijk Nederland. Opmerkingen over de hygiënisch toestanden in ons land gevonden in de reisjournalen van vreemdelingen. In: *Volkskunde*, jg. 75, 1974 nr. 3, p. 178. Andere opinies van buitenlanders bij Poulussen, P., *Van burenlust tot milieuhinder*, Kapellen, 1987, p. 31-32.
- ⁴ Weliswaar veel gematigder dan bv. bij de hierboven geciteerde Corbin: Poulussen, P., 1987, pp. 207 (met vooral een beeld van de Antwerpse situatie) en de niet uitgegeven scripties: Debaenst, B., *Historische stront op Vlaamse grond. Een inleidende studie tot de historische faecologie*, Gent, 1999 (met vooral de Brugse situatie; raadpleegbaar via het internet); Floin, E., *Vuylighedy ende onreynigheyd’. Niet-industriële milieuhinder te Gent in de zeventiende eeuw*, Gent, 1996. Aan te vullen met Bogaert, D., Milieuhinder in Gent in de 18de en begin 19de eeuw. In: *Tijdschrift voor Ecologische Geschiedenis*, jg. 1, 1996, nr. 1, p. 33-41. Een zeldzame synthese van de verschillende aspecten van het stedelijke leefmilieu in de laatste eeuwen van het ancien regime bij Maclot, P., Pottier, P. (red.), *n’ Propere Tijd?! (On)leefbaar Antwerpen thuis en op straat. 1500-1800*, Antwerpen, 1988. Met daarin vooral: Maclot, P., Inleiding, p. 107-110 en Maclot, P., De afvoer van het vast afval en van de gebruikswaters

- binnen het traditionele Antwerpse woonhuis (1500-1800), p. 121-152.
- ⁵ Stadsarchief SAG), reeks 400 nr. 1, f. 25. Over de moorkinderen: Van Werveke, A., De koningskinderen. In: *Gazet van Gent*, 17/2/1923, overgenomen in *Ghendtsche Tydinghen*, 1999, jg. 28, p. 171. Tal van bijkomende gegevens in SAG, Nota's Van Werveke nr. 230.
- ⁶ Aantallen opgegeven bij de krijgstoct naar Rijsel in 1314 en naar Deinze in 1328. De ribauden waren toen belast met het opzetten en opbreken van de tenten en wellicht nog andere logistieke taken.
- ⁷ SAG reeks 400 nr. 2, f. 261v.
- ⁸ Eryvynck, A., *De oudste ronde van Vlaanderen, een archeologisch parcours*. Davidsfonds, Leuven, 2011, p. 178.
- ⁹ Van Uytven, R., *De zinnelijke middeleeuwen*, Leuven, 1998, p. 193-202.
- ¹⁰ Voor de periode 1671-1774: SAG reeks 108 (Voorgeboden) nr. 5, f. 96-130v. Ontleding in D'Huys, B., *Inventaris van de voorgeboden. Regesten op de 18de-eeuwse voorgebodenregisters. Reeks 108 nr. 4-8*, Gent, stadsarchief, 1985. Gedeeltelijk weergegeven bij Van Gent, M. (M. Steels), Iets over het rein houden van straten en vaarten in de 18de eeuw. In: *Ghendtsche Tydinghen*, 1975, jg. 4, p. 77-79.
- ¹¹ De Busscher, E., *Juste Billet, chroniqueur gantois au XVIIIème siècle*, Gent, 1873, p. 147. Art. 3 van de instructie betreffende de taken van de (bouw)politiemeesters.
- ¹² SAG reeks 108 nr. 5, f. 123 (punten 9 en 11 van het voorgebod van 16 juni 1774; herpublicatie van voorgeboden uitgevaardigd in 1754).
- ¹³ Floin, E., 1996, p. 41.
- ¹⁴ SAG reeks 114, diverse rekwesten, nr. 9. Joseph Calonne was eigenaar van De Gouden Zaele (Het Gouden Zadel) op het latere kadasternummer C387, nu onderdeel van het Novotel (ongepubliceerde resultaten van de Werkgroep Te Putte, 1999; met dank aan Bernard Calon, Eindhoven). Zijn verzoekschrift kondigt het 19de-eeuwse systeem van de 'mestpacht' aan. De stadsreiniging en het baggeren van de waterlopen werd toen jaarlijks uitbesteed aan ondernemers (mestpachters).
- ¹⁵ Een in Frankrijk gestichte orde van de Antonieten verkreeg, ter ere van de heilige Antonius-eremijt, het recht varkens vrij te laten rondlopen in de stad. Ook in steden als Gent waar geen dergelijk klooster gevestigd was, werden Antoniusvarkens gehouden door min of meer losse broederschappen.
- ¹⁶ In 1349 Rudderstraat. Vergelijk met Ruddervoorde. Een verlenging van die straat heette tot in 1943 Korte Koestraat (Gysseling, M., *Gents' vroegste geschiedenis in de spiegel van zijn plaatsnamen*, Antwerpen, 1954, p. 70). De niet taalkundig geschoolde Victor Fris hield het bij 'ridder' en hij veronderstelde dat er daar wel ergens een naambordje 'In de rudder' zou geweest zijn. Hij geeft ook nog twee andere oude Rudderstraten aan: de Vogelmarkt bij het verdwenen Klein Vleeshuis en ook de tegenwoordige Hoornstraat (Fris, V., *De oude straatnamen van Gent*, Gent, 1925, p. 170).
- ¹⁷ Fris, V., 1925, p. 75.
- ¹⁸ Fris, V., 1925, p. 153; Devriese, L., Straatnamen en prestige. Vies wordt netjes en banaal wordt lyrisch in Gent. In: *Gandavum*, Gent, 2005, jg. 10 nr. 4, p. 5-11
- ¹⁹ Devriese, L., Griezelen bij de Griete onder de Gentse Karnemelkbrug. In: *Van Mensen en Dingen*, Gent, 2007, jg. 5 nr. 1, p. 38-47. De veemarkten verhuisden in 1629 naar wat nu de Oude Beestenmarkt is, om in de 19de eeuw opnieuw te verkassen naar wat nu al lang geen 'nieuwe beestenmarkt' meer is aan de Kasteellaan en Slachthuisstraat.
- ²⁰ Debaenst kon voor Brugge de seizoensgebonden variatie in de mestratiek over water mooi aantonen en kwantificeren (Debaenst, B., 1999, hfst. 3). Mest en beer konden ook op het platteland opgeslagen worden aan de talrijke 'beeraarden' aan rivieren en kanalen. In Heusden herinnert bv. nog de Beerweg daar aan. Vrijwel ieder dorp langs de Schelde, Leie,

- Sassevaart, Durme, etc. had zo'n haventje.
- ²¹ Een deel van de Barrestraat bij de Schelde, in de Ramen en ook bij Hukkelram: de Belgradostraat bij de Vlaanderenstraat (Fris, V., 1925, p. 131; Lievevrouw - Coopman, L. 1974, p. 856).
- ²² Over de 19de-eeuwse mestrappers: Devriese, L., Mestrappers van stiel. In: *Ghendtsche Tydinghen*, Gent, 2005, jg. 34 nr. 5, p. 338-339.
Messingstraatje: een deel van de Barrestraat bij de Schelde, in de Ramen en ook bij Hukkelram: de Belgradostraat bij de Vlaanderenstraat (Fris, V., 1925, p. 131; Lievevrouw – Coopman, L., 1974, p. 856). Werken 'anden messinghe up de coutre' vermeld in SAG reeks 400 nr. 17, f. 61v. (1449-1450).
- ²³ Lievevrouw-Coopman, L., *Gents Woordenboek*, Gent, herdruk 1974, p. 856. Met een citaat uit de Stede-werken van 1685; ook in de richtlijn van het stadsbestuur voor het moorkind Jooris d'Hertoghe, 1962 (SAG, reeks 141 nr. 184, 13 juni 1662; tekst bij Floin, E., 1996, Bijlage 1).
- ²⁴ Maclot, P., 1988, p. 123.
- ²⁵ Verwijs, E., Verdam, J., *Middelnederlandsch Woordenboek*, Den Haag, 1882-1929.
- ²⁶ SAG, reeks 152, nr. 7 (stedecijsboeken), f. 28. In het oostelijk deel van de Baudelostraat, tegenover de Kunstencampus, kad. perceelnr. 270 van de sectie B, huidig huisnummer 57.
- ²⁷ Diericx, Ch.L., *Mémoires sur la Ville de Gand*, Gent, 1815, deel 2, p. 184.
- ²⁸ Debaenst, B., 1999, hfst. 3. Toegelaten van Bamis (1 oktober) tot Lichtmis (2 februari).
- ²⁹ Laleman, M.C., Vermeiren, G., Ruimte en bebouwing in het centrum van het middeleeuwse Gent. In: *Handelingen der Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent*, Gent, 2010, deel 94 nr. 1, p. 19-23.
- ³⁰ Bartels, M. e.m., Steden in Scherven. *Deel 1. Vondsten uit beerputten in Deventer, Dordrecht, Nijmegen en Tiel* (1250-1990), SPA, Zwolle, 1999, p. 25-31.
- ³¹ Het betreft een afvalput die hoorde bij huizen in de verdwenen Regnessestraat: Laleman, M.C., Stoops, G., Sint-Baafsplein. In: *Stadsarcheologie*, Gent, 1993, jg. 17 nr. 1, p. 35-36; Van Iseghem, K., Sint-Baafsplein. Het vondstenmateriaal uit een afvalput. In: *Archeologisch onderzoek in Gent 1999-2006*, p. 123-152.
- ³² Oost, T., Putten uit putten: er hangt een geurtje aan. In: Maclot, P., Pottier, P., 1988, p. 153-136.
- ³³ Lievevrouw-Coopman, L., 1974, p. 145
- ³⁴ In Antwerpen moesten particulieren de beerruimers betalen voor hun werk (Poulussen, P., 1987, p. 41).
- ³⁵ Lievevrouw – Coopman, L., 1974, p. 856. Enkele mooie getuigenissen over Gentse beerschippers in de 20ste eeuw bij Hoebeke, G., Het verdwenen beroep van beerschipper. In: *Ons Heem*, Mechelen, 2006, jg. 59 nr. 3, p. 55-62.
- ³⁶ 'Every substance that constitutes, or is convertible to manure, is sought after with avidity, which accounts for the extreme cleanliness of the Flemish towns and pavements, hourly resorted to, with brooms and barrows, as a source of profit' (Radcliff, T., *A report on the agriculture of Eastern and Western Flanders*, Londen en Dublin, 1819, p. 234-235; volledige tekst beschikbaar via Google E books). De relatie 'stads mest en beer - bemesting van akkers op het platteland' is meer uitgewerkt beschreven in Devriese, L., *De Vlaamse stad in de 17de tot vroege 19de eeuw: onwaarschijnlijk proper ... dank zij de landbouw*. In: *Van Mensen & Dingen*. In druk. In de niet gepubliceerde scriptie van Bruno Debaenst (Gent, 1999) wordt uitgebreid ingegaan op de bestemming van stadsmest voor de landbouw en wordt eveneens de win-win situatie op dit gebied van stad en land aangestipt.
- ³⁷ Met 'watermest' en 'smoorhopen' (Lindemans, P., *Geschiedenis van de Landbouw in België*, Antwerpen, 1952, deel 1, p. 67-68).

- ³⁸ 'Manure in Flanders being in some measure an article of trade', Radcliff, 1819, geciteerd in: Lindemans, P., 1952, deel 1 p. 66.
- ³⁹ Van Aelbroeck, J.L., *Weldadige Landbouw-konst der Vlamingen*, Gent, 1823.
- ⁴⁰ Van Vaernewyck, M., *De Historie van Belgis of Kronycke der Nederlandsche Oudheyd*, deel 2, Gent, 1568, p. 182 in de Gentse herdruk van 1784.
- ⁴¹ Slicher van Bath, B., *De agrarische geschiedenis van West-Europa, 500-1850*, Aulaboek, Het Spectrum, Utrecht, 1977, p. 279-281.
- ⁴² Zie de Franse Wiktionary op het internet.
- ⁴³ Velle, K., *Lichaam en Hygiëne*, Gent - Leuven, 1984. De meeste teksten en illustraties beschrijven 19de-eeuwse toestanden. Oudere gegevens in het hoofdstuk Lichaam, schaamte en taboe, p. 27-45. Het 'ongezond' zijn van walmen veroorzaakt door vooral anaerobe gisting van organische afvalstoffen, de myasmenleer die teruggaat tot de Griekse oudheid, beheerste het medisch denken eeuwenlang. Het was een van de ergste dwalingen uit de medische geschiedenis. Niet de walmen van de, inderdaad zwaar verontreinigde waterlopen lagen aan de basis van de cholera uitbraken, maar de fecale besmetting van het drinkwater door *Vibrio cholerae*. Niet het dempen van de waterlopen, maar wel de aanleg van een degelijk gecontroleerd stadswaterleidingnet stelde daar een einde aan. Zie voor wat de Gentse situatie betreft: Devriese, L., Van Gentse openbare waterputten en watertrappen. Deel 2. In: *De Heraut*, Gent, 2011, jg. 46 nr. 4. Sporadische accidenten door verstikking bij mensen afdalend in beerputten, zijn in eerste instantie te wijten aan zuurstofgebrek, niet aan de toxische dampen (vooral ammoniak uit urine is toxisch). Over de industriële afvalproblematiek in het 19de-eeuwse Gent: Verbruggen, C., *De stank bederft onze eetwaren*, Academia Press Gent, 2002, pp. 175.
-

INVENTAIRE ARCHÉOLOGIQUE - FICHE N° 227

Op 26 September 1901 stelde Paul Bergmans in de rubriek "Boekbanden - Bibliotheek van de stad en van de universiteit, Rés. 792 - XVIe eeuw" in het Frans een fiche op over

Boekband van Pierre Caron

Pierre Caron of de Caron was op het einde van de XVIe eeuw een Parijse drukker over wie wij slechts weinig inlichtingen bezitten. Volgens E.Thoinan die hem laat werken van 1474 tot 1498 vindt men zijn naam wel eens koud gestempeld op banden in kalfsleer, wat laat denken dat het inbinden bij hem gebeurde.

De bibliotheek van de stad en van de universiteit bewaart een specimen van deze boekband, gaande over het werk van Rupertus, *De voluntate et omnipotentia Dei*, in 1524 in Nürnberg gedrukt bij Jean Petreius. Dit boekdeel is afkomstig van de Augustijnenabdij van Dendermonde.

Uitgevoerd in bruin kalfsleer biedt het werk

van Caron op, de twee platten (115 x 177 mm.) dezelfde versiering: in een omlijsting de Maria-Boodschap en een ruitvormig wapenschild dat van boven naar onder herhaald wordt, waarop een leeuw staat omringd door de naam **Petrus Caron**, onderbroken door vier lelies.

Het versieringsmotief en het wapenschild hierboven afgebeeld zijn op de grootte van het origineel en warm gedrukt bij middel van gegraveerde metalen platen. Op het voorste plat staat de afdruk van de Maria-Boodschap niet haaks op de biezen. Deze onvolkomenheid is te verklaren door de moeilijkheid om metalen platen te manipuleren die op een hoge temperatuur moeten verwarmd worden.

De boekbanden, getekend Pierre Caron, zijn zeer zeldzaam en Mr. J. Weale vermeldt deze meester niet. Men kan zich afvragen of de identificatie van Thoinan wel juist is: men vindt inderdaad geen spoor meer van de drukker Pierre Caron na 1500, maar de boekband kan niet ouder zijn dan het boek dat gedrukt werd in 1524. Dit groot tijdsverschil doet ons veronderstellen dat de boekbinder Pierre Caron de zoon zou kunnen zijn van de drukker met dezelfde naam.

Cf. E.Thoinan, *Les Relieurs français* (Parijs 1893), p. 224. - Ph. Renouard, *Imprimeurs parisiens* (Parijs,1898), p. 224.

MINDER BEKENDE EN/OF VERDWENEN LOCATIES

Posteernestraat

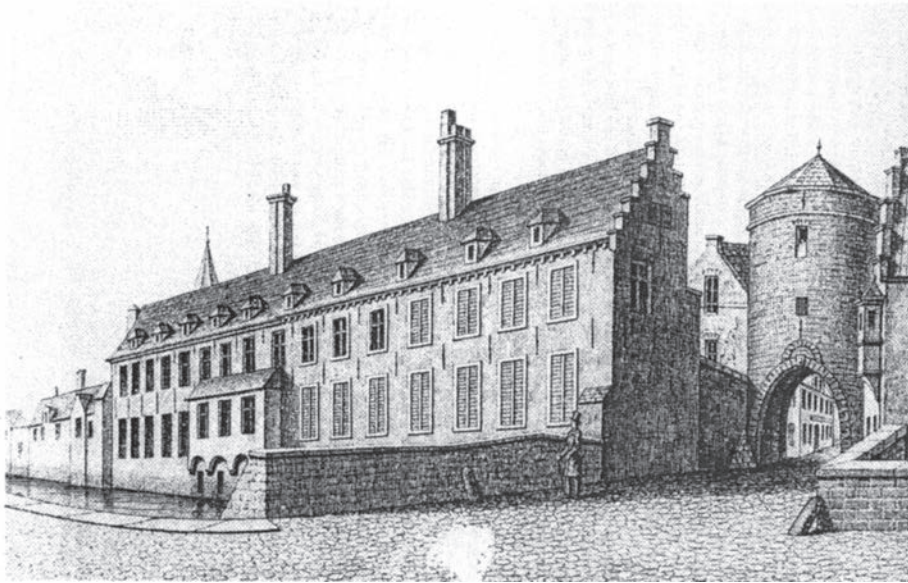
De Posteernestraat, van Onderbergen naar de Oude Houtlei, in de 17^e- 19^e eeuw ook Bestormstraat genoemd, is een van die binnenstraatjes van de stad, die er wat verborgen en verloren bij liggen en in toeristische wandelroutes niet vermeld staan. Nochtans bevat ze tal van locaties die samen zowat 850 jaar stadsgeschiedenis overspannen.

Een posterne was een achterdeur of een geheime valpoort onder een voor de belegeraar onzichtbare poort in een vesting om op zekere afstand buiten de vesting boven de grond te komen achter de belegeraars.

De stadspoorten bleven 's nachts gesloten. In de winter opende men de poort om 6.30 u. en 's zomers om 3 u. Het sluiten was vastgesteld op 17 of 17.30u. in de winter en 21 of 21.30 u. in de zomer.

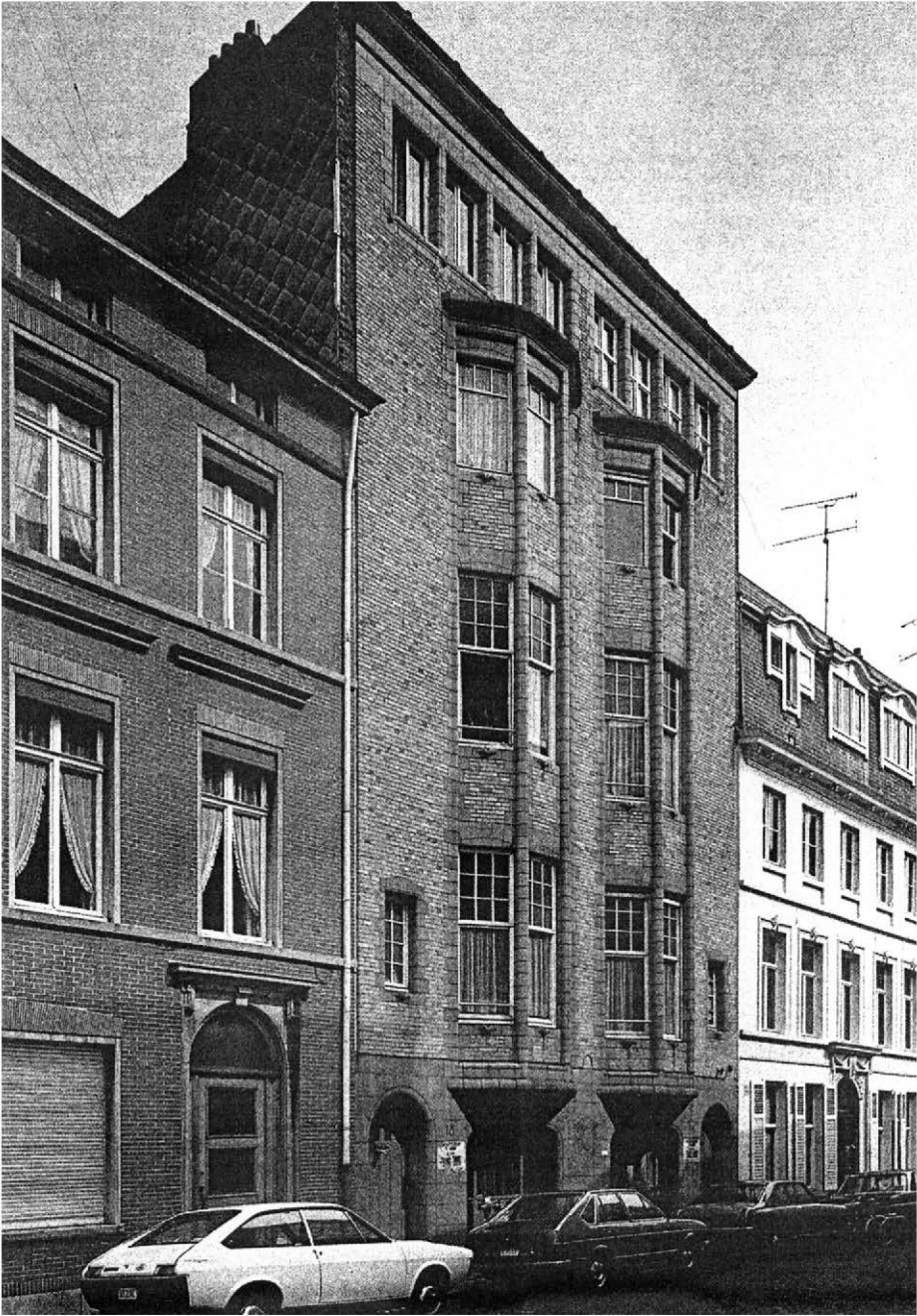
De Posteernespoort of Bestormspoort was een van de drie poorten, die in de 12^e eeuw deel uitmaakten van de middeleeuwse vestingmuur die langs de gegraven waterloop, Gracht of Houtlei genoemd, was opgetrokken toen in 1165 de Sint-Michielsparochie bij de portus Gent werd gevoegd. Daar ook werd in de 14^e eeuw het "Hof ter Posterne" door Lodewijk van Male gebouwd. Het gebouw bleef bewoond door de Bourgondische graven van Vlaanderen, tot het door hen verlaten werd om in het Prinsenhof hun intrek te nemen..

De Cisterciënserinnen van Oosteeklo hadden hun abdij gesticht in de 13^e eeuw te Oosteeklo. In 1577 werd hun abdij verwoest door de beeldenstormers, die in hun afgelegen vestiging een gemakkelijke prooi zagen. De abdij werd niet meer heropgebouwd. Ze kwamen naar Gent en de communauteit werd in 1585 op de Houtlei heropgericht. De Posteernespoort werd tot een klooster omgebouwd. Op 21 januari 1782 mocht het publiek er het lijk groeten van mevrouw Battier, bijgenaamd "La belle Américaine", pas 23 jaar en gestorven aan tering. De zusters verbleven er tot in 1796, de kerkelijke goederen werden in beslag genomen. De zusters slaagden erin hun eigendom terug te kopen, doch helaas ging hun aantal zienderogen achteruit, tot ze nog maar met acht waren. De Cisterciënserinnen werden in Gent ook bekend als de Zusters van de Bijloke. Ze bestuurden tevens de klinieken Toevlucht van Maria en Maria Middelaers.

Posternepoort en klooster van de zusters van Oosteklo.

De laatste nonnen van Oosteklo verkochten de gebouwen aan de Jezuïeten in 1833. Omdat de kapel te klein was, kregen die in 1842-1843 de toestemming van het stadsbestuur, dat zich toen volstrekt niet bekommerde om de historische bouwwerken te bewaren, de oude Posternepoort af te breken en op die plaats een Jezuïetenkerk, met een gevel zoals zij dat wilden, optrekken. Zo verloor Gent een belangrijk gebouw, dat bijna van dezelfde tijd was als het Gravensteen. De kerk, toegewijd aan Maria ten hemel opgenomen en de HH. Ignatius en Xaverius, werd in 1844 geconsacreerd door Mgr. Delebecque, bisschop van Gent. In 1848 schonk Mevr. d'Hane-Steenhuyze een witmarmere Mariabeeld van 2,75 m. (beeldhouwer: Jean Baptiste De Cuyper, Antwerpen 1807-1852), dat in een nis boven het hoofdaltaar werd geplaatst. Al snel ontstond er een lekenbeweging "De Aartsbroederschap van O.L. Vrouw ter bekering van de zondaars". Toen die in 1956 werd opgeheven, werd het Mariabeeld naar de kerk van het Sint-Barbaracollege overgebracht. Die leegstaande kerk is zo betekenisloos en aanstootgevend lelijk, dat ze een smet is voor de straat en verdient afgebroken te worden. Jammer genoeg kan de Posternepoort niet heropgebouwd worden. De Jezuïeten hebben een bijzondere verering voor Maria en waren in 1877 ook medestichters van de bedevaartplaats te Oostakker-Lourdes.

Posternepoort: het oudste flatgebouw in Gent (1909).

Na de demping van de Houtlei in 1898 werden naast de Jezuïetenkerk de nieuwe gebouwen in eclectische bouwtrant van het Sint-Lucasinstituut opgetrokken en verdwenen de oude gebouwen van het klooster van Oosteeklo. Behalve dat de school in de 19e eeuw, gestimuleerd door de medestichter van de school Jean Baptiste Bethune, de grote stimulator was van de neo-gotiek in België, is ze vandaag ook bekend voor de Witte Zaal, Posteernestraat 64, als expositieruimte, gevestigd in de ruimten van een oude huiskapel. Men opteert voor actuele en experimentele kunst, architectuur en bindingen tussen concrete poëzie en conceptuele kunst. Wel te betreuren is dat de actuele Belgische architectuur, internationaal gezien, niets voorstelt. De perioden van Victor Horta en Henry van de Velde, die allebei iets met Gent te maken hadden, behoren alreeds tot het verleden.

Verder vindt men in de straat nog, op nummer 16-18, het oudste flatgebouw van de stad. Een gebouw van vijf bouwlagen, uit 1909, in gele baksteen ontworpen door de ingenieurs-architecten van de kunstmeubelmakerij Van Herreweghe (Gent 1875-1948) en De Wilde, die ook regelmatig samenwerkten met O. van de Voorde en L. Cloquet.

Tenslotte is er op de hoek van de Oude Houtlei en de Posteernestraat nog het flatgebouw seniorie Carpe Diem, dat in 1971 werd gebouwd, ca 45 wooneenheden met gemeenschapsfuncties voor bejaarde leden van de Gentse bourgeoisie en adellijke dames, met Frans en Gents als voertaal. Sindsdien zijn er elders in de stad tal van gelijkaardige gebouwen opgericht en vanaf 2000 werden de gemeenschappelijke bedieningen van Carpe Diem afgebouwd. Al deze flatgebouwen hebben een sociale betekenis, maar zijn architecturaal helaas zonder enig belang.

Literatuur

Van Werveke, Posternestraat en niet Bestormstraat, Ghendtsche Tydinghen, 21e jg., nr. 1, januari 1992.

M.V.W., De Gentse abdij van Oosteeklo, Ghendtsche Tydinghen, 13e jg., nr 5, september 1984. Bouwen door de eeuwen heen. Inventaris van het cultuurbezit in België. Architectuur.

Deel 4 na. Stad Gent.

Internet. Google.

Daniël Van Ryssel

“PIERRE-VICTOR, JACQUES-CLÉMENT ET LES AUTRES” MINDER BEKENDE GENTSE NOTABELEN UIT DE PERIODE 1780-1840 (DEEL 9)

8. Joseph-Bernard Cannaert (1768-1848)

We sluiten deze reeks artikelen af met het verhaal van een Gentse jongen uit de ambachtenwereld die raadsheer werd in de hoogste rechtbank van het land en in een snedig Nederlands boeken over ons oude strafrecht schreef die nog steeds worden geraadpleegd. In hart en nieren een Gentenaar kwam hij met klasse uit voor zijn moedertaal en kon hij vertellen zoals hij het thuis had gehoord, sappig en in het Gents. Een vrije geest ook, die begaan was met de volksverheffing en het kosteloos onderwijs.

De opgang van een bakkersgezin

Joseph-Bernard Cannaert werd geboren te Gent op 16 februari 1768 als zoon van Guillielmus (Willem) Cannaert (1725-1804) die sinds 1755 gehuwd was met Catharina Du Coulombier uit de Sint-Maartensparochie (Ekkergem)¹. Vader, afkomstig van Lessines (Henegouwen), was broodbakker in de Hoogpoort². Kort voor zijn huwelijk was hij als poorter van Gent aangenomen³. Literatuurhistorici hebben het vaak met enige neerbuigende verbaasdheid over “de bakkerszoon Cannaert” alsof een bakkerszoon niet erg begaafd kon zijn. Men mag overigens niet over het hoofd zien dat vader Guillielmus reeds in 1760 bestuurslid (*suppoost*) was van de aloude, onontbeerlijke en gerespecteerde bakkersnering⁴ en dat hij in 1782 eigenaar werd van een comfortabele breedwoning (vier traveeën en drie bouwlagen onder een zadeldak) in de Holstraat (ex nr 74)⁵. Op dit tijdstip was hij alleszins een bemiddeld burger geworden.

Men bezit enige informatie over twee broers van Joseph-Bernard. (1) Simon-Joseph Cannaert (geb. januari 1767) studeerde in het college van de heilige Drievuldigheid te Leuven⁶ waarna hij intrad bij de paters augustijnen te Gent. Hij werd priester gewijd in 1792 en was enige tijd klastitularis (*kleine Figure*) in het college aan de Sint-Margrietstraat⁷. Toen in 1802 rondom de kerk van het klooster de Sint-Stephanusparochie werd opgericht⁸ was hij een van de priesters die voor de nieuwe parochie instonden⁹.

Later was hij onderpastoor in een drietal buitengemeenten¹⁰. In 1816 werd hij opgenomen in het gesticht voor geestelijke gezondheidszorg te Froidmont (bij Doornik) waar hij in 1833 overleed. (2) Francies-Ludovicus (1772-1842) studeerde vermoedelijk rechten vermits hij in maart 1790 (Brabantse Omwenteling) werd benoemd tot raadpensionaris van de schepenen van de Keure, bevoegd voor strafzaken (*pensionaris van het criem*, in feite een onderzoeksrechter)¹¹. Na het herstel van het Oostenrijks gezag werd hij in 1791 in dit ambt vervangen. Voor het overige weet men weinig over hem. Onder het Consulaat (1803) benoemde het stadsbestuur hem tot controleur van de (zeer gereguleerde) handel in brood¹². Zoals Joseph-Bernard was hij gehecht aan de moedertaal. In 1817 ontving hij van de rederijderskamer De Fontaine een gouden medaille als winnaar van een prijskamp voor de beste vertaling naar het Nederlands van een toespraak van de provinciegouverneur¹³.

Een jonge democraat die het ver zal brengen

Het is niet bekend bij welke *vrye schoolmeester* en in welk college de jonge Joseph-Bernard het lager en secundair onderwijs volgde. Hij moet alleszins een schrandere knaap zijn geweest vermits hij aan de universiteit van Leuven rechten mocht gaan studeren¹⁴. Het diploma van *licentiaet in beyde de rechten* ontving hij op 23 oktober 1788¹⁵ toen hij amper twintig jaar was. Omdat de rechtenstudie vier jaar duurde¹⁶ houdt zulks in dat hij reeds op 16 jaar de humaniora achter de rug had. Hoewel geen unicum wijst dit toch op een bijzondere begaafdheid. Kort daarop legde Joseph-Bernard de eed van advocaat af bij de Raad van Vlaanderen. Voor een jong advocaat werd het een opwindende tijd. Keizer Jozef II voerde inderdaad allerlei maatregelen in die weliswaar rationeel verantwoord waren maar botsten met de belangen van adel en kerk alsmede met het conservatisme van de bevolking. Tijdens de Brabantse Omwenteling waren te Gent de gemoederen verdeeld¹⁷. Naast een meerderheid van “patriottische” Statisten die een herstel van alle voorrechten en gevestigde belangen eisten, ijverde een actieve minderheid van “democraten” voor een moderne staatsinrichting en ruimere volksvertegenwoordiging. Een derde groep bleef door dik en dun het “verlichte” beleid van de keizer steunen en leunde ideologisch aan bij de democraten.

De jonge advocaat is in deze strijd niet aan de zijlijn blijven staan. Reeds in 1787 meldde hij zich via de Sint-Antoniusgilde bij het vrijwilligerskorps van de vier hoofdgilden dat door het stadsbestuur was belast met de ordehandhaving tijdens de eerste straatdemonstraties tegen Jozef II¹⁸. Bovendien wijst alles erop dat hij in 1789 lid werd van een groep intellectuelen en notabelen

die, al bleven zij de keizer trouw, “democratische” hervormingen verlangden zoals voorgestaan door Jan-Frans Vonck en zijn medestanders. Joseph-Bernard Cannaert stelde zijn vlotte pen ten dienste van dit ideeëngoed en werd de jongste mede-auteur¹⁹ van *Die excellente Print-Cronike*, een relaas van de Brabantse Omwenteling dat bijzonder scherp uitviel tegen de Gentse Statisten en de clerus in het bijzonder. De publicatie werd overigens wegens anticlericalisme in december 1791 door de Raad van Vlaanderen verboden²⁰. Tijdens de Brabantse Omwenteling kwam J.-B. Cannaert vermoedelijk aan de kost in dienst van de Staten van Vlaanderen²¹. In deze functie was hij alleszins goed geplaatst om allerlei informatie te vernemen die later in de *excellente Print Cronike* aan het oppervlak kwam.

Inmiddels was J.B. Cannaert (zoals zijn latere schoonvader) lid geworden van de *Société de Gand*, een ontspanningsgenootschap dat in werkelijkheid de voorstanders van politieke hervormingen groepeerde²². In april en juni 1792 was hij (als keizersgezinde) kandidaat voor een ambt van schepen van Gedele²³. Hij werd niet benoemd ondanks een gunstig advies van de Raad van Vlaanderen aan de landvoogden: “un jeune sujet [hij was toen 24 jaar] qui avec le temps pourra être utilement employé; il pense bien pour la bonne cause”²⁴.

Huwelijk in een hoogburgerlijk netwerk

Joseph-Bernard Cannaert huwde in 1816 de vijfentwintig jaar jongere Isabelle de Deurwaerder. Deze stamde uit een voorname Gentse familie. Haar vader François de Deurwaerder (1751-1848) was ontvanger-generaal van de provinciale *lopende middelen*²⁶ en schepen van de Burggravije van Gent²⁷. Hij was de *Aufklärung* genegen en sedert de jaren 1780 voorstander van politieke hervormingen. Hij speelde te Gent een cruciale bestuurlijke rol tijdens de Brabantse Omwenteling²⁸.

Isabelle de Deurwaerder's moeder Marie-Thérèse Serlippens was een dochter van Jean-Jacques Serlippens (ook een telg van een oude Gentse familie), procureur bij de schepenbank van de Keure, die in 1751 een prachtige (nog bestaande) woning in rococostijl liet bouwen aan de Hoogpoort²⁹. Moeder Serlippens, née Marie-Josèphe van Tieghem, kon aanspraak maken op de heerlijkheid en het aloude kasteeldomein Beauvoorde te Wulveringham (Veurne) die in 1809 ten deel vielen aan haar zoon de negotiant Felix Serlippens³⁰. De andere zoon Jean-Louis Serlippens (1749-1832) was schepen van Gedeede en Gedeputeerde van de Staten van Vlaanderen tijdens de Brabantse Omwenteling³¹, rechter in de rechtbank van eerste aanleg onder het Frans en het Nederlands bewind. Hij was een mineur dichter, een heftig anti-

klerikale pamflettist en een minder getalenteerd geestesverwant van Cannaert (die overigens zijn testamentair uitvoerder werd)³³.

De bakkerszoon, die op het tijdstip van zijn huwelijk 48 jaar was en reeds heel wat aanzien genoot te Gent, maakte voortaan deel uit van een invloedrijk burgerlijk netwerk met moderne allures.

Uit het huwelijk Cannaert-de Deurwaerder volgde o.m. Evariste Cannaert (geb. 1817) die zijn stage als advocaat volbracht bij Hippolyte Metdepenningen. Evariste's dochter Gabrielle trouwde met een zoon van baron Jules de Saint-Genois, universiteitsbibliothecaris, schepen van onderwijs en eerste voorzitter van het Willemsfonds.

Gewaardeerd ambtenaar en magistraat

Het verbaast niet dat de “democraat” van de Brabantse Omwenteling zich probleemloos aanpaste aan het Frans bewind. Vanaf juli 1794 (d.i. kort na de tweede Franse inval) vervulde hij een aantal administratieve opdrachten, waarna in april 1798 zijn benoeming tot lid van de Gentse *Municipalité* volgde. Tot het einde van de eeuw heerste een onvoorstelbare wanorde in het stadsbestuur. Leden van de *Municipalité* werden bijv. willekeurig (en vaak onder dwang) aangesteld en afgezet³⁴. Zo werden ook Cannaert en een paar collega's reeds na enkele maanden afgezet wegens *ignorance et incivisme*³⁵. Aan zijn ongenoegen over deze maatregel gaf hij lucht in een polemisch krantje³⁶ dat weliswaar aan de idealen van de Franse revolutie gehecht was maar de kuiperijen van de plaatselijke machthebbers aan de kaak stelde³⁷.

Met het Consulaat kwam opnieuw orde op zaken. De industriële pionier Lieven Bauwens werd in juli 1800 de eerste Maire van Gent en Joseph-Bernard Cannaert (die nog steeds in de Holstraat woonde)³⁸ secretaris-generaal van de *Mairie*. De meeste besluiten van de *Maire* en zijn *Adjoints* werden door hem opgesteld en mede-ondertekend. Met de nieuwe organisatie van de advocatuur in 1804 nam hij ontslag uit het bestuur om naar de balie terug te keren³⁹. Tot een vaste titularis kon worden benoemd werd hij tijdelijk vervangen door zijn vriend Joseph van Crombrugge⁴⁰.

In 1809 werd J.-B. Cannaert benoemd tot eerste substituut van de *Procureur Impérial* Pierre-Victor Le Jeune d'Allegeershecque⁴¹ in de rechtbank van eerste aanleg te Gent. De benoeming werd later herhaaldelijk bevestigd – ook door koning Willem I (weliswaar met de titel substituut van de *Procureur des Konings*).

De adviezen van de korpsoversten werpen een gunstig licht op het werk van de magistraat⁴²: “fortune médiocre, est instruit et parle assez bien mais est un peu fougueux”; “beaucoup d'expérience, [l'habitude] des affaires; il a quelque

fortune et vit honorablement ; sa probité et sa délicatesse sont au-dessus de tous éloges”; “fortune médiocre, de bonnes mœurs et beaucoup d’ esprit; une grande assiduité au travail”.

Cannaert’s aangetrouwde oom Jean-Louis Serlippens was rechter in dezelfde rechtbank.

In 1814 werd Cannaert, naast zijn ambt van substituut, ook nog *Procureur civil* bij het *Cour d’Assise*⁴³. Rond dit tijdstip beschreef de Intendant van het Schelde-departement hem als “instruit, capable”, wat niet verrast, maar ook als “un peu français”⁴⁴. De spitse Franse moralist Michel de Montaigne (1533-1592) was overigens Cannaert’s lievelingsauteur⁴⁵.

In 1815 was Cannaert een van de tien Gentenaars die (ondanks de banbliksems van de bisschop Mgr. de Broglie) de Fundamentele Wet van het nieuwe koninkrijk der Nederlanden goedkeurde⁴⁶. Hij solliciteerde herhaaldelijk, maar zonder resultaat, voor een bevordering in de magistratuur, o.m. voor de opvolging van Pierre-Victor Le Jeune als Procureur des Konings⁴⁷. Zijn geduld werd beloond, vermits koning Willem I hem bij besluit van 18 februari 1825 benoemde tot het verheven ambt van raadsheer in het Hooggerechts-hof te Brussel, de appèlinstantie voor de meeste⁴⁸ zuidelijke provincies⁴⁹.

Cannaert woonde toen in de Wagenaerstraete⁵⁰ (Zwarte Zustersstraat) en huurde een pied-à-terre te Brussel. Als recent benoemde werd hij vooral ingezet voor strafzaken, in het bijzonder de geladen en delicate pers- en politieke misdrijven die de overige raadsheren het liefst aan zich zagen voorbijgaan⁵¹. Zo zetelde hij in april 1830 in de beruchte “zaak de Potter”⁵² die een cruciale rol speelde in de afscheuring van het Zuiden⁵³.

Ontslag wegens orangisme

Na de onafhankelijkheidsverklaring van september 1830 werd hij als “orangist” door het Voorlopig Bewind afgezet (“toegelaten tot het pensioen”)⁵⁴. Hij nam dit met de nodige humor op zoals blijkt uit het “voorbericht” in de derde druk (1835) van zijn hierna te bespreken boek over het oude strafrecht in Vlaanderen. Wegens de afzetting kon hij immers ononderbroken te Gent woonachtig blijven en veel tijd besteden aan archief-opzoekingen: “ik voelde my als geneigd de staetsomwenteling ... te zegenen, en mynen dank te betuigen aen de edelmoedige patriotten, die zich met het uitoefenen myner functiën bij het hof wel hadden willen belasten, en my de moeite besparen om de daeraen gehechte jaerwedde te ontvangen”⁵⁵.

Hij werd opnieuw advocaat en publiceerde nog een aantal belangrijke werken. Financiële zorgen moest hij zich toen blijkbaar niet maken⁵⁷.

Reeds voor zijn benoeming te Brussel had Cannaert een bescheiden rol

gespeeld in het openbaar leven van zijn geboortestad, o.m. als gemeenteraadslid in 1821-1825⁵⁸, als mede-inrichter van de nationale nijverheidstentoonstelling van augustus 1820⁵⁹ en als lid van de studiecommissie “ordre social” in de Oostvlaamse *Société de Statistique* die zich vanaf 1817 voornam een wetenschappelijk verantwoorde beschrijving op te stellen van alle activa van de provincie⁶⁰. Als gewezen (1827) koninklijk schoolopziener in de provincie Zuid-Brabant⁶¹ ondersteunde Cannaert voortaan met de pen en het woord het vooruitstrevend onderwijsbeleid van zijn vriend burgemeester Joseph van Crombrugge. Hij werd o.m. lid van de commissie van toezicht van de *stadskostelooze scholen* (“armenscholen”)⁶².

Joseph-Bernard Cannaert overleed in zijn woning aan de Zwarte Zustersstraat nr 3⁶³ op 17 november 1848⁶⁴. Hij was op dit tijdstip de oudste Gentse advocaat, met zestig jaar anciënniteit⁶⁵. Zijn nalatenschap omvatte drie huizen te Gent alsmede 48 Ha. hoeven en landbouwgronden.

“... die de pen tot op het laatste zijns levens voerde”⁶⁷

“Als een oprecht Gentenaar (de beurtelings leutige en ernstige Vlaming)”⁶⁸ bezat Joseph-Bernard Cannaert de kunst om naast voortreffelijke wetenschappelijke boeken ook lichtvoetiger werkjes te schrijven⁶⁹. Dit deed hij telkens in een heldere en zuivere taal, met meestal korte, snedige zinnen. Het verrast niet dat hij door de letterkundige genootschappen van Utrecht en Leiden tot briefwisselend lid werd verkozen. We bekijken even twee typische werken.

Zijn meest befaamde boek is onbetwistbaar *Bydragen tot de kennis van het oude strafrecht in Vlaenderen* waarvan een eerste versie in 1826 verscheen⁷⁰. Een tweede druk (1829)⁷¹ werd in 1835 gevolgd door een aanzienlijk vermeerderde derde druk⁷², de enige die men als voldragen kan beschouwen (sedert zijn afzetting als magistraat beschikte de auteur over veel tijd voor archiefonderzoek). De nagenoeg volledige documentatie werd geput uit het toen nog wanordelijke archief van de stad Gent dat sedert 1819 gestapeld was in drie kamers op de eerste verdieping van het stadhuis⁷³. In dit sobere boek van 537 pag. behandelt de auteur gedetailleerd de diverse straffen die sedert de 15de eeuw (o.m. tijdens de Inquisitie)⁷⁴ te Gent werden toegepast op vooral ketters, heksen en tovenaars⁷⁵, bijv. de geseling, het brandmerk (op de wangen of andere lichaamsdelen), het “beroven van zintuigen” (de neus en de oren afsnijden, de tong doorboren, de ogen insteken), de verbanningen en strafbevaarten, de verbranding, het levend begraven, het verdrinken, de pijnbank met het oog op bekentenissen. Hierop volgen meer dan 200 pag. *Ophelderingen en bewysstukken*. Tegen zijn levenseinde publiceerde de auteur

nog een Franse vertaling van de hoofdstukken over de heksen: *Olim. Procès des sorcières en Belgique sous Philippe II et le gouvernement des archiducs* (1847, 156 pag.). Ook wie geen belangstelling heeft voor rechtsgeschiedenis kan in deze boeken enkele straffe gruwelverhalen lezen.

In het besluit van de *Bydragen* leest men: “Dat dit alles tegenwoordiglyk niet meer gekend is, moeten wy dank wyten aen de gelukkige en heilzame veranderingen, die wy, in onze hedendaegsche instellingen ingevoerd, zoo zeer zien uitblinken; dat om de waerde en de noodzakelykheid der verlichting, die de rede, door het onderwys, verkrygen moet, wel te beseffen, men slechts de oogten te vestigen heeft op de afdwalingen onzer voorzaten, en dat het van de hoogste aengelegenheyd is, de edele en moedige aendrift ter onderrichting van den evenmensch te schragen en te begunstigen...”. In deze passus treft men enkele beginselen aan die Cannaert steeds heeft willen dienen: de “waerde en de noodzakelykheid der verlichting”, de rede, het onderwijs en de “onderrichting van den evenmensch”. In het werk verzet Cannaert zich herhaaldelyk tegen de onverdraagzaamheid en het bijgeloof⁷⁶.

Het wetenschappelyk niveau van Cannaert’s monografie werd spoedig erkend door de jongere generatie van wetenschappers. Zo maakten twee uitmuntende Gentse professoren (de criminalist Jacques-Joseph Haus en de neuroloog Joseph Guislain) voor hun eigen onderzoek graag gebruik van zijn bevindingen⁷⁷. Ook de Duitse rechtshistoricus Leopold-August Warnkönig, die tot 1836 hoogleraar was te Gent, was vertrouwd met Cannaert’s werk⁷⁸. En nu nog wordt dit door criminologen en historici in hun publicaties aangehaald.

Heel anders is het boekje van 46 pag. *Iets over de hollandsche tael, noch voor, noch tegen, latende elk dienaengaende vry en onverlet als naer goedvinden, in eenige familiale brieven. Eerste stukske* (november 1823)⁸⁰. De “brief” is gericht aan een stadsgenoot die het “hollandsch” wil aanleren⁸¹ *zonder moeyte en vooral zonder geld uyt te geven*. Cannaert geeft in deze tekst blijk van aanzienlyk pedagogisch talent. Aan de hand van tientallen zorgvuldig geordende voorbeelden uit de omgangstaal wijst hij de belangrijkste verschilpunten aan tussen het “vlaemsch” (soms het Gents) en het “hollandsch”, en verklaart hij de oorsprong of de grondslag van het verschil. Enkele typische woorden zullen hier volstaan, waarbij de “vlaemsche” versie telkens wordt gevolgd door de “hollandsche”: maer/maar, gebuer/gebuur, ende/en, ofte/of, stukske/stukje, magt/macht, regt/recht, konnen/kunnen, konst/kunst, locht/lucht, princes/prinses, naer/na, quesel/kwezel, enz. Ook afwijkende zinswendingen worden onder de loep genomen. Zo schreef (en zegde) de Vlaming “ik en weet het niet” en “daer en hebt gy geen gedacht van”, maar dit is geen “hollandsch”: “de Hoogduytschers schryven toch ook niet Ich und weiss es nicht”, merkt Cannaert fijntjes op.

De auteur pleit overigens niet voor een klakkeloze navolging van het “hollandsch”. Wel drukt hij de lezer op het hart dat men “zoo veel mogelyk gebruyk [moet] maken van een gezuiverd vlaemsch, zoo als het aen fatsoenlyke lieden betaemt”. De gevatte uiteenzetting is helder en subtiel opgebouwd terwijl zij ook van onderkoelde humor sprankelt. Waarschijnlijk leerde de doorsnee Gentenaar meer en beter “hollandsch” in dit boekje dan in dikke tractaten van gewichtige taalgeleerden. Bovendien heeft dit werk, omdat het aan minister van justitie van Maanen “althans eenen blijk van welgezindheid opleverde”, bijgedragen tot de benoeming van Cannaert in het Hooggerechtshof te Brussel⁸³.

In het lichtere genre publiceerde J.-B. Cannaert in 1823 *Het avondpartijtje, of die niet verliezen wilt, mag niet meê spelen*⁸⁴. Het betreft “een tranche de vie uit het Gentse volksleven met dialogen in Gents dialect”⁸⁵. Het had dermate veel bijval dat het in 1842 werd heruitgegeven samen met het ook zeer populaire *Jellen en Mietje, hunne vryagie* van Cannaert’s intellectuele compagnon Karel Broeckaert⁸⁶.

Joseph-Bernard Cannaert blijft een boeiend personage. Gerespecteerd magistraat, auteur van standaardwerken over ons oude strafrecht, gezapig verteller in de Gentse volkstaal, brugfiguur tussen Noord en Zuid, rustig heraut van de moedertaal⁸⁷, maar ook: democraat in hart en nieren en hoffelijk anticlericaal. Wie kan hem beter typeren dan zijn jongere vriend de stadsarchivaris en auteur Prudens van Duyse⁸⁸: “... zelfdenker wiens geest nooit *abdi-queert*; hij streed een goeden strijd voor de verlichting en volks-beschaving”? Cannaert is alleszins niet de geringste van de Gentse notabelen die in deze reeks uit de schaduw werden gehaald.

Guy Schrans

NOTEN:

¹ SAG, De Zwarte Doos, *Huwelijken Sint-Martinusparochie 1584-1796*, p. 42

² [de Potter de Ten Broecke], *Notes généalogiques de quelques familles bourgeoises de la ville de Gand*, Hs. 3058, Handschriftenkabinet bibl. univ. Gent ; W. Steeghers, “Genealogische gegevens betreffende de familie van de rechtsgeleerde Joseph Bernardus Cannaert”, *Informatieblad VVF-Gent* (nu: *Gentse Cadenas*), 1988/3, p. 39; Biogr. Nat., III (1872), 286-287]; Ph. Blommaert, *De nederduitsche schryvers te Gent*, 1861, p. 408-412; L. François, *Progressief en cultuurbewust. Prototypes van de Gentse burgerij eind 18de-begin 19de eeuw*, 1990, p. 23-44 ; D. Van Ryssel, *55 vergeten Gentse schrijvers*, 2008, IV, tw. Cannaert. Voor de geboorte in Hoogpoort zie de vindplaats in noot 5 hierna.

- ³ Poortersboek 1739-1782, f° 40, SAG reeks 122/6 (5 juli 1755).
- ⁴ Betr. de Gentse bakkersnering: F. De Potter, *Gent*, VII, p. 306 e.v.
- ⁵ *Bouwen door de eeuwen heen. Stad Gent, Zuid-West*, 1979, p. 160. Zie op internet: BeeldbankGent.be, tw. Cannaert, 1760 (suppoost, Hoogpoort) en 1782 (Holstraat). Op de site van het huis in de Holstraat (tussen het technisch instituut St. Antonius en de Galgenberg) bevindt zich thans een gebouw naar de smaak van de late 20ste eeuw.
- ⁶ [J.B. Staes], *Wekelyks nieuws uit Loven*, 1787, p. 149
- ⁷ *Wegwyzer*, 1795
- ⁸ A. Keelhoff, *Geschiedenis van het klooster der Eerw. Paters Eremiten Augustynen te Gent*, 1846, p. 270
- ⁹ *Augustiniana* [Leuven], XXXII (1982), p. 327
- ¹⁰ L. Schokkaert ed., *Biografisch repertorium van de priesters van het bisdom Gent*, 1802-¹¹
- ¹¹ V. Fris, "Le clerc du sang à Gand", *Ann. Acad. royale d'archéologie*, 1922, p. 225-226, 235
- ¹² L. François, o.c., p. 29
- ¹³ *Algemeene konst- en letterbode*, II (1818), p. 466; F. Vanderhaeghen, *Bibl. gant.*, IV, p. 297, nr 7097
- ¹⁴ E.H. Reusens, J. Wils & A.H. Schillings, *Matricule de l'université de Louvain*, IX (1967), p. 194
- ¹⁵ Zie bijv.: *Wegwyzer*, 1838, p. 280; 1847, p. 164; A. Verbesssem, *Le barreau de Gand*, 1912, p. 117
- ¹⁶ J. Nauwelaers, *Histoire des avocats au Souverain Conseil de Brabant*, 1947, I, p. 80-82
- ¹⁷ G. Schrans, *Van wit naar blauw. Gent tussen 1780 en 1842*, 2010, p. 38-40
- ¹⁸ F. Vanderhaeghen, *Jaerboeken van het soevereine Gilde der kolveniers, busschieters en kanonniërs, gezegd Hoofdgilde van Sint Antone te Gent*, 1867, II, p. 223; III, p. 174. Hij werd regulier lid van de St. Antoniusgilde in 1802 (o.c., II, p. 233). Hetzelfde jaar mocht hij als secretaris-generaal van de Mairie het collegebesluit mede-ondertekenen waarbij de in 1796 afgeschafte gilde opnieuw werd opgericht (F. Vandehaeghen, *Histoire de la gilde souveraine ... dite chef-confrérie Saint Antoine*, 1866, p. 187-188).
- ¹⁹ Dit mede-auteurschap wordt bevestigd door Gentse auteurs die Cannaert nog gekend hebben: Pr. Van Duyse, "J.B. Cannaert", *De Eendragt. Veertiendaagsch tydschrift voor letteren, kunsten en wetenschappen* (Gent), 3de jaar, 17 december 1848, p. 58-59; Id., « Levensbericht van Josef Bernard Cannaert », *Hand. van de Maatschappij van Nederlandsche letteren te Leiden*, 1848, p. 111-113; J. Stecher, *Histoire de la littérature néerlandaise en Belgique*, 1886, p. 285. Zie ook : H.J. Elias, *Geschiedenis van de Vlaamse gedachte, 1780-1914*, 1970, p. 144; H.J. Vieu-Kuik & J. Smeyers, *Geschiedenis van de letterkunde der Nederlanden. VI. De letterkunde in de achttiende eeuw in Noord en Zuid*, 1975, p. 480; L. François, o.c., p. 24. F. Vanderhaeghen (*Bibl. gant*, V, p. 467) vermeldt Cannaert niet onder de auteurs.
- ²⁰ D. Destanberg, *Gent onder Jozef II*, 1910, p. 279; F. Vanderhaeghen, *Bibl. gant.*, IV, p. 267
- ²¹ V. Fris, o.c., p. 225-226. Hij was eerst even raadpensionaris van de schepenbank van de Keure, in welk ambt hij door zijn broer François werd opgevolgd (zie hierboven).
- ²² H. Balthazar, *Structuren en mutaties bij het politiek personeel. Een studie over het sociaal wisselingsproces te Gent in de vormingsjaren van de hedendaagse tijd, 1780-1850*, onuitg. doct. verh. univ. Gent, 1970, I, p. 92-101
- ²³ H. Balthazar, o.c., III, p. 40

- ²⁴ H. Balthazar, *o.c.*, I, p. 212; L. François, *o.c.*, p. 25
- ²⁵ Over hem: G. Schrans, *Vrijmetselaars te Gent in de XVIIIde eeuw*, 2de dr., 2009, p. 128-133
- ²⁶ *Wegwyzer*, 1782, p. 49
- ²⁷ *Wegwyzer*, 1782, p. 46; H. Balthazar, *o.c.*, I, p. 138; III, p. 85. Betr. de Burggravije o.m.: J. Nève, *Gand sous la domination française*, 1927, p. 71 nt. 2
- ²⁸ Zie bijv.: D. Destanberg, *Gent onder Jozef II, o.c.*, p. 258-259.
- ²⁹ *Inv. archéologique de Gand*, I, fiche 95 (30 nov. 1898); *G.T.*, 1983, p. 88-89. Diverse afbeeldingen in BeeldbankGent.be, tw. Serlippens
- ³⁰ Zie het hele verhaal in: P. Arren, *Van kasteel naar kasteel*, III, 1989, p. 296-299. Het kasteel werd later eigendom van de befaamde archivaris en verzamelaar Arthur Merghelynck die het bij testament ter beschikking stelde van de Koninklijke Vlaamse Academie voor Taal en Letterkunde.
- ³¹ [P.A. Verhaeghe], *Jaerboeken der Oostenryksche Nederlanden van 1780 tot 1814*, 1818, p. 146; *Dits die excellente Print Cronike van Vlaenderen*, 1791 p. 99
- ³² *Biogr. Nat.*, XXII (1920), 225-229
- ³³ Cannaert ontdekte in de nalatenschap een manuscript van 268 pag. in-folio met een “négation des vérités les plus saintes du christianisme”: J. de Saint-Genois, *Catalogue méthodique et raisonné des manuscrits de la bibliothèque de la ville et de l’université de Gand*, 1849-1852, p. 425.
- ³⁴ Zie verder: G. Schrans, *Van wit naar blauw, o.c.*, p. 31-33
- ³⁵ P. Claeys, *Mémorial de la ville de Gand*, p. 88, 91 J. Nève, *Gand sous la domination française, 1792-1814*, 1927, p. 97-98
- ³⁶ Bedoeld wordt de *Briefwisseling tussen vader Ghys en verscheide andere geleerde personen van zynen Tyd*, waarover: E. Voordeckers, *Bijdrage tot de geschiedenis van de Gentse pers. Repertorium, 1667-1914*, 1964, p. 101-102; J. Nève, *o.c.*, p. 277
- ³⁷ H.J. Vieu-Kuik & J. Smeyers, *o.c.*, p. 548
- ³⁸ *Wegwyzer*, 1809, p. 41; *Almanach ofte oprechten Nederlandschen Hemel-Meter*, 1801, p. 65. Vanaf ca. 1812 woonde Cannaert enige tijd aan de Lindenlei (*Wegwyzer*, 1812, p. 70). Hij wordt vermeld als eigenaar van een verzameling schilderijen (*o.c.*, p. 91).
- ³⁹ J.J. Steyaert, *Levensschets van den heer Joseph van Crombrughe, in zyn leven burgemeester der stad Gent*, 1844, p. 13; L. François, *o.c.*, p. 30
- ⁴⁰ J. van Crombrughe werd in een eerder artikel behandeld.
- ⁴¹ Ook P.-V. Le Jeune werd in een eerder artikel behandeld.
- ⁴² Ph. Van Hille, *Het Hof van beroep te Brussel en de rechtbanken van Oost- en West-Vlaanderen onder het Frans bewind (1800-1814)*, 1970, p. 119, 122, 124
- ⁴³ *Wegwyzer*, 1815, p. 83. Betr. het Cour d’ Assise: J. Decavele & C. Vandewal, *De tempel van Themis – Gent. 160 jaar gerechtsgebouw en rechtspraak*, 2007, p. 59
- ⁴⁴ F. Beterams, *The “high society” belgo-luxembourgeoise [avec celle des arrondissements de Breda, de Maastricht et de Ruremonde] au début du gouvernement de Guillaume Ier, roi des Pays-Bas [1814-1815]*, 1973), p. 140; H. Balthazar, *o.c.*, III, p. 40
- ⁴⁵ P. van Duyse, *De Eendragt, o.c.*, p. 59
- ⁴⁶ L. François, *o.c.*, p. 34
- ⁴⁷ L. François, *o.c.*, p. 35
- ⁴⁸ Zie immers: Ph. van Hille, *Het Hof van beroep te Brussel en de rechtbanken van Oost- en*

- West-Vlaanderen onder het Nederlands bewind, o.c.*, p. 36-40
- ⁴⁹ Ph. van Hille, *o.c.*, p. 87. “Zijn ijveren voor het Nederlandsch is niet vreemd aan zijn bevordering” (A. De Jonghe, *De taalpolitiek van koning Willem I in de zuidelijke Nederlanden, 1814-1830*, 1943, p. 151)
- ⁵⁰ Wegwyzer, 1824, p. 85
- ⁵¹ “... Cannaert qui avait siégé et condamné dans presque toutes les affaires de presse depuis l'érection du royaume” (A. Bartels, *Les Flandres et la Révolution belge*, 1834, p. 299). “Vanaf het ontstaan van het koninkrijk”? Cannaert werd pas in 1825 benoemd!
- ⁵² A. Bartels, *o.c.*, p. 275 e.v., inz. p. 299 ; Pr. van Duyse, “Levensberigt”, *o.c.*; Ph. van Hille, *Nederlands bewind, o.c.*, p. 102
- ⁵³ E. Witte, J.P. Nandrin, E. Gubin & G. Deneckere, *Nieuwe geschiedenis van België. I. 1830-1905*, 2005, p. 75
- ⁵⁴ Ph. van Hille, *o.c.*, p. 100-101; L. François, *o.c.*, p. 42
- ⁵⁵ J.B. Cannaert, *Bydragen tot de kennis vaan het oude strafrecht in Vlaenderen, verrykt met vele tot dusverre onuitgegeven stukken*, 3de vermeerderde uitg., Gent, 1835, p. iii-iv.
- ⁵⁶ Bijv.: Wegwyzer, 1841, p. 309
- ⁵⁷ Ph. van Hille, *Nederlands bewind*, p. 273 (“verkiesbaar voor de Senaat”).
- ⁵⁸ H. Balthazar, *o.c.*, III, p. 40; L. François, *o.c.*, p. 40. Zie bijv.: Wegwyzer, 1823, p. 61
- ⁵⁹ P. Claeys, *Pages d'histoire locale gantoise*, 1885, I, p. 90-103
- ⁶⁰ *Annales belges des sciences, arts et littérature*, 1817, p. 245 e.v., 262
- ⁶¹ *Nederlandsche bydraegen. Maandblad ter bevordering van onderwys en opvoeding*, 1827, p. 115
- ⁶² Pr. van Duyse, “Levensberigt”, *o.c.* Zie bijv.: Wegwyzer, 1841, p. 304
- ⁶³ Wegwyzer, 1847, p. 164
- ⁶⁴ Het netto-actief van zijn nalatenschap bedroeg ca. 200.000 goudfrank, in die tijd een comfortabel bedrag (H. Balthazar, *o.c.*, III, p. 40).
- ⁶⁵ A. Verbessem, *Le barreau de Gand*, 1912, p. 117-118
- ⁶⁶ L. François, *o.c.*, p. 43
- ⁶⁷ Pr. van Duyse, “Levensberigt”, *o.c.*
- ⁶⁸ Pr. Van Duyse, *loc. cit.* “Leutige » werd door van Duyse gecursiveerd.
- ⁶⁹ Voor (vermoedelijk onvolledige) lijsten van zijn publicaties, zie: *Jb. van de Maatschappij der Nederlandsche Letteren, o.c.*; F. Vanderhaeghen, *Bibl. gant.*, VII, p. 71
- ⁷⁰ *Iets over het oude strafregt in België, gevolgd door eenige notabele decisien van vroegere tijden*, Brussel, 1826, 110 pag. (geen vermelding van de naam van de auteur)
- ⁷¹ *Bydragen tot het oude strafregt in België [...] door eenige merkwaardige vonnissen van vroegere tyden, van allerlei aard*, Brussel, 1829 (geen vermelding van de naam van de auteur)
- ⁷² Betr. de briefwisseling tussen Cannaert en Jan-Frans Willems tijdens de redactie van de derde druk, zie: A. Deprez., *Brieven van, aan en over Jan-Frans Willems*, 1965, I, p. 60
- ⁷³ J. Decavele & J. Vannieuwenhuysse, *Archiefgids. Deel I. Oud archief*, 1983, p. 11
- ⁷⁴ Zie bijv.: P. Fredericq, *Corpus documentorum inquisitionis haereticae pravitatis neerlandicae. Verzameling van stukken betr. de pauselijke en bisschoppelijke inquisitie in de Nederlanden*, I, 1889, p. 512, 524; Id., ... Tijdvak van de hervorming in de 16de eeuw (1525-1528), 1902, p. 185, 345, 441

- ⁷⁵ Zie ook Cannaerts' "Vertoog over een proces wegens toovery A° 1664" in (J.-Fr. Willems' tijdschrift] *Belgisch Museum voor de Nederlandsche taal- en letterkunde*, VIII (1844), p. 115-118.
- ⁷⁶ D. Van Ryssel, *o.c.*
- ⁷⁷ J.J. Haus, *La peine de mort. Son passé, son présent, son avenir*, 1867, p. 21 ; J. Guislain, *Leçons orales sur les phrénopathies, ou Traité théorique et pratique des maladies mentales*, 1852, I, p. 274 ; ook : [L. Guillaume], *Actes du congrès pénitentiaire international de Stockholm, août 1878*, II, p. 102
- ⁷⁸ L.A. Warnkönig, *Flandrische Staats- und Rechtsgeschichte bis zum Jahr 1305*, 1842, III, p. 194
- ⁷⁹ Zie bijv.: J. Maurer, *Hexenwesen und Satanismus. Eine vergleichende Bibliographie aus zwei Jahrtausenden*, 1989, p. 337; C.J.M. Mittermaier, *Die Todesstrafe nach den Ergebnissen der wissenschaftlichen Forschung*, 2003, p. 9; A. Goossens, *Les Inquisitions modernes dans les Pays-Bas méridionaux, 1520-1633*, ULB, 1997, p. 188; M.A. Murray, *The god of the witches*, 2005, p. 30, 72, 81, 83; H. Ch. Lea, *Materials toward a history of witchcraft*, 2004, III, p. 1218-1220; A. Beijer e.a., *Openbare strafrechtspleging*, 2002, p. 65
- ⁸⁰ Er kwam later geen "tweede stukske". Betr. dit werk ook: D. Heirbaut, X. Rousseaux & A. Wijffels ed., *Justitie- en rechtsgeschiedenis*, 2009, p. 404
- ⁸¹ Sinds 1 januari 1823 was in de Vlaamse provincies het Nederlands de officiële taal geworden; A. De Jonghe, *De taalpolitiek, o.c.*, p. 90 e.v.
- ⁸² Deze zinswendingen zijn nog niet uit het "vlaemsch" verdwenen.
- ⁸³ A. De Jonghe, *De taalpolitiek, o.c.*, p. 151 noot (1)
- ⁸⁴ *Gentsche almanak voor den jare 1823, kunnende dienen voor nieuwjaers gift*, p. 188 e.v. De meeste teksten in deze publicatie (vooral betr. Gentse geschiedenis) werden door Cannaert geschreven (F. Vanderhaeghen, *Bibl. gant.*, IV, p. 129).
- ⁸⁵ H. Vieu-Kuyk & J. Smeyers, *o.c.*
- ⁸⁶ *Jellen en Mietje* verscheen eerst in: *Den nieuwen dobbelen Schaeppers-almanach voor het schrikkel-jaer ... 1816*, p. 19 e.v. Zie verder: J. Huyghebaert ed., *Karel Broeckaert - Jellen en Mietje. Inleiding, tekstuitgave, woordverklaring*, Brussel (Fac. St Louis), 1992. Betr. K. Broeckaert: L. François, *Progressief en cultuurbewust.o.c.*, p. 7-22.
- ⁸⁷ Cannaert zou zelfs verklaard hebben dat het Vlaams "de taal van de Oude Belgen" was (S. Heirbrant, *Componenten en compositie van de historische roman*, 1995, p. 67)
- ⁸⁸ P. van Duyse, *De Eendragt, o.c.*, p. 59

BRUNO RENÉ DE CRAMER: IK VERTEL HET JULLIE LIEVER ZELF...

Deze bijdrage werd ons bezorgd door de heer **Albert De Graeve** die schrijft: *dit artikel is geschreven in de ik-vorm alsof René zelf zijn leven vertelt.*

Ik werd geboren in Aalter op het eind van 1876, de 27 december, juist op tijd... Ik kreeg de naam Bruno-René. Doch ik hield er aan door het leven te gaan als René. Mijn vader was een “menuisier - ébéniste”. Ik werd gedoopt en daardoor werd ik lid van de Katholieke Kerk en deze filosofische richting bepaalde mijn verder leven.

Na het Lager onderwijs mocht ik naar het humaniora doch daarvoor verkaste ik naar Gent waar ik student werd aan het Sint-Amandusinstituut. Ik bleef er tot de poësis en toen liep ik het hoekje om om te starten aan het kunstopleidingscentrum aan het Sint-Lucasinstituut.

In 1900 verhuisden mijn ouders naar Gent. Ik heb er een huis gebouwd aan de nog jonge Sint- Lievenslaan nr 40 (nu 136) naar plannen van mijn vriend Arch. Valentin Vaerwyck.

De tijd werd geleefd en de creativiteit in mij deed mij vergeten dat ons verblijf op deze aarde eindig is en ik plots vaststelde dat ik er al 44 was en nog geen vrouw had. In juni 1920 huwde ik met Helena Seys en er moest niet veel getreuzeld worden. Al het jaar nadien werd onze Paul geboren en vier jaar later onze Karel.

Ik heb veel gewerkt, her en der, binnen en buiten. Doch mijn gezondheid had ik op zeker moment niet meer mee. Een grote opdracht voor de basiliek van Lisieux liet ik aan mij voorbij gaan en ik beperkte mij tot de crypte nl. mozaïeken in het koor en aan de achterzijde van de crypte. Ik was terecht fier dat ik deze opdracht nog zo lumineus kon afwerken. Op 22 november 1951 verliet ik deze wereld.

Doch vergeten we nog even dat ik overleed want ik ga nog wat vertellen wat ik zoal gedaan heb tijdens mijn mooie leven.

Zoals ik al zei kreeg ik de mooie kans om student te worden aan de katholieke academie Sint- Lucas te Gent. Ik leerde er allerlei kunsttechnieken als tekenen, schilderen, boetseren, beeldhouwen, koperbewerking. Ik studeerde er ook de theoretische kunstgeschiedenis zodat de diverse stijlen van de Louis' geen probleem voor mij waren. Al die technieken maakten dat ik me goed in mijn vel voelde in een periode dat een ‘artiest’ heel veel kon en mocht.

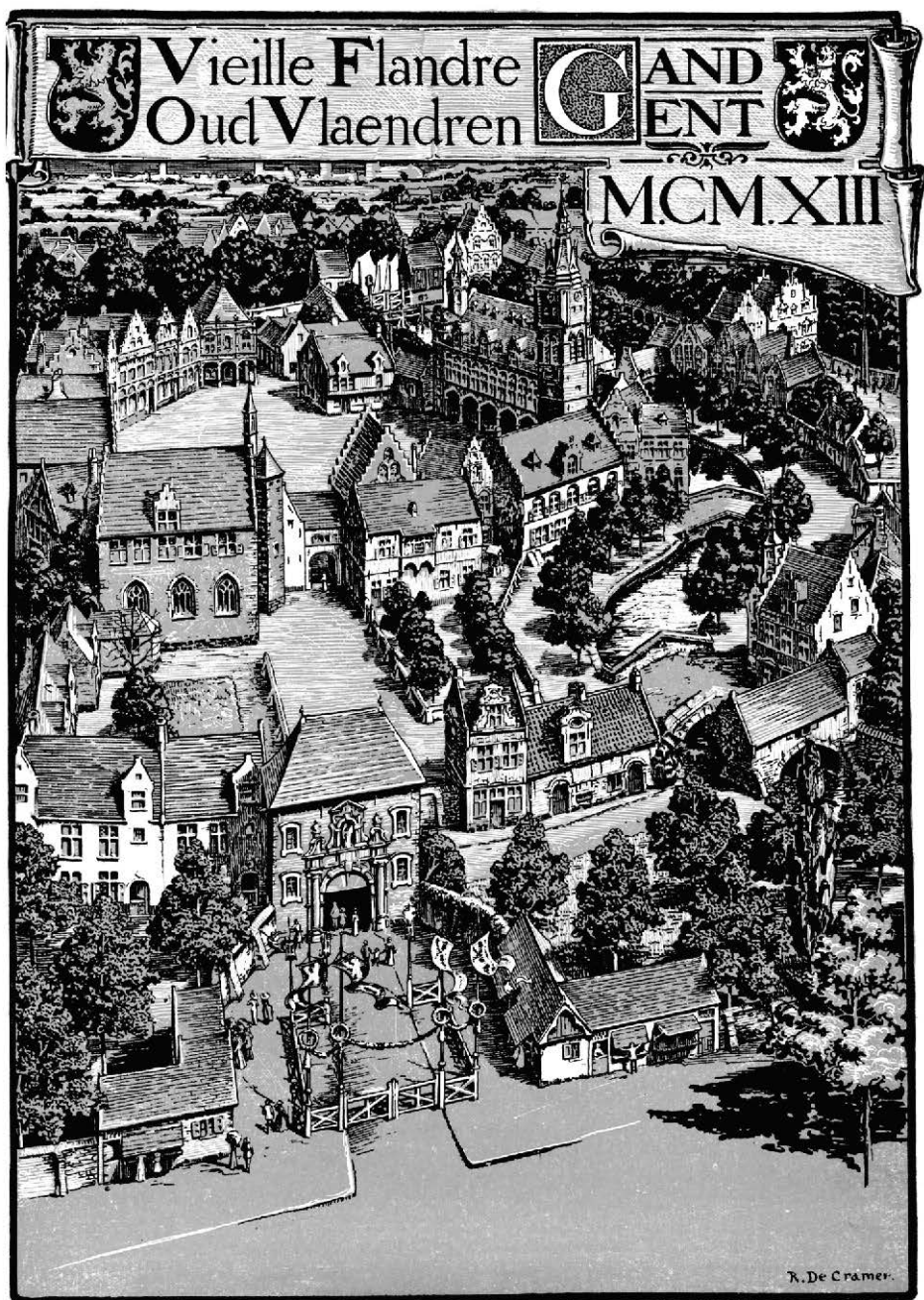

Onze academie, die nog maar pas was opgericht door Jean-Baptiste Bethune, moest vakbekwame ambachtslieden en kunstenaars afleveren. Trouw aan de christelijke neo-middeleeuwse kunstvisie van de stichter, geïnspireerd door wat Pugin had voorgedaan. Gent werd de bakermat van waaruit men een nationaal net van katholieke kunstscholen wilde tot stand brengen. De inspiratiebron was de neogotische beweging, met aandacht voor de grootse synthese van de westerse christelijke cultuur, waarin alle kunsten en ambachten dienden te worden geïntegreerd.

De Broeders die het Sint-Lucasinstituut runden ontwikkelden een eigen pedagogiek, afgestemd op het opleiden van ambachtslui en beoefenaars van de nijverheidskunst, twee be-

roepscategorieën waar grote nood aan was tijdens de eerste jaren van de zich ontwikkelende industriële maatschappij.

Behalve een 'stijl' betekende de neogotische beweging ook een visie op mens, kunst en ambacht en gaf ze ook de aanzet tot latere moderne kunststromingen. Ik genoot ook van de creaties van de Prerafaëlieten (in het Engels bekend als de "Pre-Raphaelite Brotherhood"), een 19e-eeuws genootschap van kunstenaars, voornamelijk schilders, dat werd opgericht in 1848. De Prerafaëlieten noemden zich zo, omdat ze de schilder Raphaël overgewaardeerd vonden en terug wilden naar de schilderkunst van voor zijn tijd. Ze legden de basis voor de Jugendstil. Het Prerafaëlisme sluit aan bij de renaissance en neorenaissance. De schilderijen zijn romantisch van aard en leunen aan tegen de populaire Arts-and-Craftsbeweging. De doeken hebben vaak een schijn van piëtisme. De schilders waren academisch opgeleid. In deze omgeving kreeg ik mijn opleiding. Ik frequenteerde met mijn collegae in de kunstwereld: een immense artistieke reeks van Vaerwijck, Coomans en Cloquet, inspiratie bij oudere tijdgenoten als Charles R. Mackintosh en William Morris. Beeldhouwers als Aloïs De Beule, Domien Ingels, Geo Verbanck, Oscar Sinia, wat een bont gezelschap! Daar waren ook nog Prosper Cornelis en Frans Coppejans. Boeiende tijd.

Vanuit de Art-&-Craft-beweging wijs ik op nog bestaande relictten: mijn kleine drukkerij en sierletters, mijn grote houten werkbank met bankschroef, tafeldecoraties, plooitafels, beschilderde klapbank... Het werken met hout heb ik zeker van mijn vader geërfd.

Voor den brode, een artiest heeft ook soms honger, gaf ik een tijdje onderricht in de Technische School voor Meisjes in de Tweebruggenstraat te Gent. In 1908 werd ik tekenmeester aan de Rijksuniversiteit te Gent tot in 1941. Ik was professor in de sierkunsten aan mijn verknocht Hoger Instituut Sint-Lucas te Gent van 1920 tot 1930.

Toen ik in 1951 overleed werd een toespraak gehouden in Sint-Lucas met de volgende aanhef:

“Een tiental jaren jonger dan zijn kollega, de heer Bernard de Tracy, maar evenals hij verdienstelijke leerling van Eerwaarde Broeder Matthias, zaliger gedachtenis, was de heer René De Cramer, schilder, illustrator, decorateur en leraar, op zijn beurt één der glories van het Hoger Sint-Lucasinstituut. Bij het starten, ca. 1900, zit hij in de lichtkring van sommige sterren die in het gulden tijdperk van de neogotiek met bijzondere glans schitterden: Coppejans, Rooms, Ladon, Bressers, De Beule, Ganton, Prosper Cornelis, [HYPERLINK http://enz.om](http://enz.om) enkel van de doden te gewagen. Maar hij onderscheidde zich in het bent door meer durf een tendens naar meer realisme; zijn groep op afstand houdend stuurde hij aan op meer volledige beaming van de vooruitstrevende artistieke stromingen van zijn tijd op gebied van toegepaste kunsten.” (De tekst is niet aangepast aan het huidig Nederlands. Artikel uit “SCHETS” Nr. 3, 5de jaargang, Academisch jaar 1951-52 van het Hoger Instituut Sint-Lucas te Gent) Ik voelde mij wat fier dat zoiets post mortem werd gezegd. Maar laat ons nu even kijken wat van mijn creatieve geest is overgebleven.

Sommige werken dienden als illustratie in het “Souvenir Commémoratif du Tricentenaire de la Chef-Confrérie et Chevalière de Saint-Michel, 1613-1913”, en men zegt ervan dat zij naast de beste Preraffaëlieten komen te staan, “zowel door de machtige tekening als door de rijke verbeelding, gevoed als deze laatste was door een uitzonderlijke algemene en aangepaste cultuur”. Decoraties van kerken en kapellen: hierna een paar.

- de kerk van Huysse in 1906, de kapel van het Heilig Bloed te Brugge in 1907, de kapel van de Presentatie van Ledeberg, Kapel Psychiatrisch Ziekenhuis te Brugge,....
- de abdijkerk van Clervaux (Luxemburg) in 1924. (alle decoraties vernietigd in 1940 door de Duitse bezetting die in de abdijkerk een Hitler Jugend Lager had gemaakt.)
- de crypte van de basiliek van de Heilige Theresia van en te Lisieux in 1926.

Ik heb ook drieluiken en retabels gemaakt, oorlogsgedenktekens, glasramen, ...

Boekillustraties: “Gand Monumental et Historique”, Victor Fris, 1923, “Wimpels en Vlaggen, Aandenken van “Oud-Vlaendren”, 1913, het Missaal van Loppem, ...

Beroemde kanten, door de kantschool van Zele aangeboden aan de vorstinnen Elizabeth en Astrid, werden door mij ontworpen. Een recente tentoonstelling loopt (liep) in Zele tot eind december 2011.

Een heel fijne tijd was de samenwerking met Architect Vaerwyck. Voor de wereldtentoonstelling tekende hij het stadje “Oud-Vlaendren”. Ik werd aangezocht om alle decoraties te doen en dat resulteerde nadien in het boek ‘Vlaggen en Wimpels’ waarin al mijn uitgewerkte ontwerpen werden verzameld. Maar nog meer aandacht kreeg mijn affiche van de WT 1913.

Waarvoor anderen op het Veerleplein werden gekookt, daarvoor werd ik betaald. Tijdens de 1ste WO verstopten de mensen hun zilver- en goudstukjes, ook ander metaalgeld kwam niet meer in omloop omdat de bezetter het gebruikte om kanonnenspijs van te maken. Gent, zoals meer dan 600 andere gemeenten, besloot zelf geld uit te geven als noodgeld. Kartonnen muntjes heb ik ontworpen. Dat moest toch niet lang meegaan. Vier jaar.

Ik schilderde ook kruiswegen o.a. voor de O.-L.-V.-Sint-Pieterskerk-Gent en de Sint-Pauluskerk-Gent. Ook in het Sint-Bavo-instituut voor meisjes aan de Reep liet ik een kruisweg achter.

Ik kwam ook bij het chique volk en decoreerde o.a. de kapel van het kasteel te Sint-Denijs-Westrem van ridder de Gellinck, nu Neuro-Psychiatrische instelling Sint-Camillus. De leeuwen in de galmgaten van het Belfort te Gent passeerden ook mijn vingers.

Ik was deken van de Sint-Lucasgilde en actief in de kruisbooggilde van Sint-Joris.

Ik hoop dat u een beeld hebt van mijn bezigheden. Ja, ik weet het, ik ben al enkele decennia gestorven maar het doet deugd in de kunst verder te leven.

Heel genegen, René De Cramer

Bronnen:

- archief De Cramer Karel, mevr. Ghislaine Eeckhout en ADG;
- archief St.-Lucas
- de heer François De Geest – Kantcentrum Zele

**TENTOONSTELLINGEN IN HET FEESTPALEIS
TIJDENS HET INTERBELLUM
PIONIERS VAN DE “JAARBEURS VAN VLAANDEREN”
(1920 - 1937)**

Getuigenissen van nieuwe welvaart en toenemend huiselijk comfort na de “Grote Oorlog” tot een nooit eerder vertoonde economische ontplooiing van modetrends, elektrische apparaten en dies meer, inclusief radio en televisie!

**VOOR U VERZAMELD UIT 31 600 EDITIS VAN
DE GAZETTE VAN GENT**

11 juni 1920

In de lente van 1921 zal onder officiële bescherming in onze stad een *Internationale Tentoonstelling van Bouwkunde en aanverwante vakken* plaatshebben.

Het doel is door een gepaste, nuttige en zo volledig mogelijke documentatie bij te dragen tot de heropbouw van het verwoeste België. Eén der grote zalen van het *Feestpaleis* in het park van de citadel zal aan de bekwame handen van de inrichters worden toevertrouwd.

27 oktober 1920

Het inrichtend comitee van de *Internationale Tentoonstelling van Bouwkunde en aanverwante vakken* bracht enige dagen geleden een bezoek aan het Feestpaleis, alwaar de tentoonstelling zal gehouden worden van 30 april tot 30 juni 1921. Dit bezoek had tot doel over te gaan tot de voorlopige verdeling van de plaatsen.

De grote zaal welke ongeveer de oppervlakte van de Kouter heeft, werd aan de Belgische afdeling voorbehouden. De Gentse nijverheid zal er de ereplaats bekleden. De kleine zaal van 6000 m² zal de afdeling bouwkunde bevatten en een deel van de vreemde afdelingen uit Frankrijk, Engeland, Holland, Italië,

Zweden en Zwitserland, welke er waardig zullen vertegenwoordigd zijn. In een twintigtal kleinere zalen van het voorgebouw zullen afzonderlijke tentoonstellingen worden ingericht van prachtmeubelen, verlichtings- en verwarmingstoestellen, elektriciteit, moderne badkamers en alles wat met de opschik van het huis in verband staat.

De tentoonstelling zal meer dan eens een levendig schouwspel bieden. Meer dan één toestel zal in beweging worden gebracht, vooral in de afdeling van het klein gereedschap. De leerlingen van onze vak- en ambachtsscholen zullen er op sommige dagen werken onder de ogen van het publiek.

Wedstrijden worden gehouden onder alle Belgische bouwkundigen, alsook voordrachten en congressen.

24 december 1920

Voor de *Internationale Tentoonstelling van de Bouwkunde* komen uit de vreemde landen de beste berichten toe. In Frankrijk heeft het *Comité Français des Expositions à l'Etranger* zich met de inrichting van de Franse afdeling gelast. De Franse ministers van schone kunsten, arbeid, handel en nijverheid hebben hun medewerking verzekerd.

In Holland wordt een ijverige propaganda gemaakt door de *Nederlandse Kamer van Koophandel*. Zwitserland belooft talrijke toetredingen te zenden. Ook Engeland, Italië en Zweden zullen vertegenwoordigd zijn.

15 januari 1921

De opening van de *Internationale Tentoonstelling van Bouwkunde* in het *Feestpaleis* is bepaald vastgesteld op zaterdag 14 mei, de sluiting op woensdag 20 juli. Deze beslissing werd genomen om aan de menigvuldige nijverraars welke deelnemen aan de tweede handelsfoor te Brussel die eindigt in de laatste dagen van april, de nodige tijd te gunnen om ook te Gent tentoon te stellen.

19 maart 1921

Alhoewel de opening van de *Internationale Tentoonstelling van Bouwkunde* maar op 14 mei plaats grijpt, heeft het bestuur beslist de lokalen plechtig in te huldigen door een prachtig volksfeest op zondag 27 maart, eerste Paasdag. Het zal daarenboven een liefdadig doel hebben, aangezien de opbrengst zal gestort worden in de kas van de *Oorlogsblinden* en die van de *Weduwen en Wezen* der slachtoffers-martelaars, die door de Duitsers door de kop werden

geschoten.

De heer minister van wetenschappen en kunsten heeft een gouden medaille uitgelooft aan de bouwkundige die zich het meest in deze afdeling zal onderscheiden.

9 mei 1921

België telt in de *Internationale Tentoonstelling van Bouwkunde* niet minder dan 400 tentoonstellers, in de grote zaal van het *Feestpaleis* verenigd. In de *Warme Serre* heeft Frankrijk 200 tentoonstellers, Zwitserland 50, Italië, Tsjecho-Slowakije, Denemarken, Zweden, Noorwegen, Engeland en Holland tezamen 150.

17 mei 1921

Zaterdag had de opening plaats van de *Internationale Tentoonstelling van Bouwkunde* in de grote hal van het *Feestpaleis*. De heer Maertens, algemene voorzitter, verwelkomde de overheidspersonen, waaronder de heer Anseele, minister van openbare werken, de Kerchove de Denterghem, gouverneur van Oost - Vlaanderen, burgemeester Braun, de volksvertegenwoordigers Siffer en Maenhout, schepenen De Weert en De Bruyne, enz.

In een korte toespraak deed hij het doel uitschijnen, namelijk bijdragen tot de heropbeuring van de verwoeste streken van het vaderland.

Menige stand is nog niet in orde, doch enkele dagen geduld en dan zullen de bezoekers een allerpuikste tentoonstelling kunnen bewonderen, die ongetwijfeld de stad Gent en vooral de inrichters tot eer zal strekken.

10 juni 1921

Het besturend comitee van de *Internationale Tentoonstelling van Bouwkunde* heeft verscheidene schikkingen genomen om de grootste bijval te verzekeren aan onze handelsfoor. De bloemenversiering van de grote hal, zal totaal geëindigd zijn voor het bezoek van de heer baron Ruzette, minister der *Verwoeste Gewesten*.

De stands zijn bijna volledig opgericht en menige tentoonsteller heeft zijn best gedaan om die zo aantrekkelijk mogelijk te maken. De Franse afdeling wordt op 18 juni met grote feestelijkheden geopend.

4 augustus 1921

Z.M. de koning heeft de *Internationale Tentoonstelling van Bouwkunde* met zijn aanwezigheid vereerd. Hij bezocht onder meer de stands van de krijgsinvaliden. De tentoonstelling sluit op zondag 7 augustus de deuren.

4 september 1921

De *Bond der Metaalnijverheden* heeft in overeenkomst met de *Belgische Patroonsfederatie der Yzerambachten* besloten een internationale tentoonstelling in te richten van alle voorwerpen waarin de metalen voor de helft voorkomen. Men rekent op de bijtreding van de landen met een grote voortbrengst op metaalgebied. De afdeling werktuigen, elektriciteit, automechaniek, enz. zullen het voorwerp van bijzondere aandacht zijn.

De tentoonstelling zal gehouden worden in het *Feestpaleis* en zijn afhankelijkheden van mei tot oktober 1923. Binnenkort wordt een maatschappij met dit doel gevormd.

5 oktober 1921

Zaterdag had in het stadhuis de officiële stichting plaats van de samenwerkende maatschappij *Internationale Tentoonstelling der Metaalnijverheden* in 1923. Het kapitaal is onbeperkt, de aandelen van 50 frank, waarop 20% wordt gestort.

23 maart 1922

De *Internationale Tentoonstelling der Metaalnijverheden* zal gehouden worden van juni tot eind oktober 1923. Volgende afdelingen zullen er vertegenwoordigd zijn:

materieel en mechanische toepassingen	elektriciteit
metaalnijverheid en ijzerbewerking	vervoermiddelen
werktuigen en gereedschappen	beroepsonderwijs
versiering en gezondheidsleer der voorwerpen	leger
land- en tuinbouw	sport
voedings- en verschillende nijverheden	reddingsmiddelen

6 mei 1923

Voor de *Tentoonstelling der Mechanische en Elektrische Toepassingen* heeft

het comiteit zich de bijtreding verzekerd der grootste werkhuizen van elektrische werktuigen en de belangrijkste voortbrengers van gereedschappen en machines.

Verschillende voorname handelsfirma's hebben hun plaats voorbehouden. Menigvuldige beroepsscholen van de stad, de provincie en andere delen van het land zullen aan de tentoonstelling deelnemen en het belang ervan vergroten door leerlingen voor te stellen terwijl ze aan het werk zijn.

Als gevolg van de stappen die bij het *Frans Comiteit der Tentoonstellingen* werden aangewend zal de afdeling van dit land buitengewoon belangrijk zijn. Die nijveraars hebben een speciale collectiviteit gevormd en voor haar alleen gans de *Warme Serre* voorbehouden.

Het is in de doorsnede der twee grote lanen, uitgaande van de Hofbouwlaan en de Ledeganckstraat, dat de hoofdingang zal opgebouwd worden. Die zal moderne huisjes bevatten met vier winketten en gangen voor de bezoekers alsook een brede middengang voor de grote omstandigheden en de doorgang van voertuigen.

18 mei 1923

De grote zaal van het *Feestpaleis* wordt weerom veranderd. Timmerlieden zijn bezig aan het verleggen van de verhogen waarop de stands voor de *Tentoonstelling der Mechanische en Elektrische Toepassingen* moeten geplaatst worden.

Het comiteit heeft een grote, cirkelvormige opening doen maken in de muur tussen de zaal en de Franse afdeling. Zodoende zal men een prachtig uitzicht hebben wanneer men de Franse afdeling wil bewonderen van op de houten estrade die het comiteit van de *Floralien* heeft doen maken voor de concertzaal en nu overgenomen is.

Vele toetredingen van allerlei gereedschappen en werktuigen zijn ingezonden en daar verscheidene zullen werken, onder andere deze van de stedelijke beroepsschool *Carels*, zal dit een ongewone bedrijvigheid geven aan de stands. De elektriciteitsafdeling zal ongewoon belangrijk zijn en alles omvatten over die wondervolle nijverheid.

Ook is ons de deelneming beloofd van de grote firma's van de cinematograaf, die ons hun laatste uitvoeringen en scheppingen zullen laten bewonderen.

22 mei 1923

De maatschappij van de *Wintervelodroom* die beschikt over het deel van het Feestpaleis dat men het *Azalea Palace* noemt, zal er op zondag 24 juni een

prachtige kunsttentoonstelling openen. Gedurende een maand zal het publiek in het nieuwe salon de werken kunnen aanschouwen van de schilders en beeldhouwers van Gent en de voorgeborchten.

Maar het is niet al. Met de opening begint in een bijzondere zaal volgens het uur en vanop hun zitplaats voor de aanwezigen, de reeks concerten van de *T.S.F. of draadloze telegrafie*, welke van de Eiffeltoren of Radiola van Parijs zullen komen of van Den Haag.

2 juni 1923

Verschillende stands voor de *Tentoonstelling der Mechanische en Elektrische Toepassingen* worden opgericht. De firma *Agence Industrielle Belge* plaatst een grote radiale boormachine, de *Constructions Electriques de Belgique*, de oude firma Vande Kerchove, een grote stoomturbine.

De bedrijvigheid zou voorzeker reeds veel groter wezen en in de Franse afdeling zou men volop aan het werk zijn, indien de voorwerpen beter konden aankomen. Als de storing door de staking bij de ijzeren wegen aanhoudt, zal het Uitvoerend Comité verplicht zijn nieuwe maatregelen te nemen omtrent de opening der tentoonstelling, die anders gans gereed zou zijn tegen 16 juni aanstaande.

10 juni 1923

De afsluiting van de *Tentoonstelling der Mechanische en Elektrische Toepassingen* is voltooid en schaadt in geen geval het uitzicht van het park.

Door de aanhoudende staking bij de ijzeren wegen is de openingsdatum verschoven naar 23 juni.

7 september 1923

Donderdag is er in het *Feestpaleis* om 4 uur een grote cinematografische vertoning van de beroemde film *Ford* die overal de grootste bijval bekomt. Deze film vertoont op welke wijze men in Amerika de automobiel vervaardigt en ook de werking van één der grootste en modernste fabrieken van gans de wereld.

De vertoningen zijn kosteloos voor de bezoekers aan de *Tentoonstelling der Mechanische en Elektrische Toepassingen*.

Vergezellende kinderen ontvangen nog een bon voor de kampstrijd van luchtballons die plaats heeft op zondag 16 september, sluitingsdag van de tentoonstelling.

15 januari 1924

De tentoonstelling van didactisch materiaal en werken van de leerlingen wordt in de concertzaal van het *Feestpaleis* gehouden van 15 tot 31 maart. Alle commissies wedijveren om het meest en gans het onderwijzend personeel doet zijn best om iets voort te brengen dat waardig is aan het gemeentelijk onderwijs van de stad Gent.

Binnenkort worden de werken aangevangen om de verschillende zalen waar gedurende gans het verloop van de tentoonstelling lessen en feestelijkheden worden gegeven in gereedheid te brengen.

16 september 1926

Zondagnamiddag om 3 uur werd in de bovenzaal van het *Azalea Palace de Nationale Tentoonstelling van de T.S.F.* geopend, ingericht door de *Radio Club Gantois*. Er was veel belangstelling en het bezoek aan die nieuwsoortige tentoonstelling gaf ons de beste indruk van welslagen.

De rotonde is voorbehouden aan de beroepsafdeling. Gezien de grote uitbreiding in het Gentse is het niet te verwonderen dat onze stadsgenoten daar een goed figuur maakten. Rond de 50 liefhebbers zijn goed vertegenwoordigd, waaronder de *Union Radio Club au Réseau Belge*, de *Radio Club Gantois*, de *Middenstandsradio*, enz. Er staan een twaalfstal luidsprekers opgesteld.

Tevens is een boekenzaal ingericht, zodat men zeer goed kan nagaan hoe de *T.S.F.* zich in korte tijd een naam heeft weten te maken.

De liefhebbersafdeling is zeer belangrijk en getuigt van de grote ijver waarmee de leden van de verschillende clubs zijn bezield. Een bezoek aan deze tentoonstelling is ten zeerste aan te raden. Ze blijft open tot zondag 26 september.

16 februari 1927

Onder de bescherming van de *Bond der Neringdoenden* van de Kortrijksepoort zal in de loop van de volgende zomer een *Handels- en Nijverheidsbeurs* worden ingericht in de ruime en prachtige lokalen van de *Royal Casino*. Alle handelaars, nijveraars en winkeliers van de stad en de voorgeborchten zullen worden uitgenodigd.

Het uitvoerend comiteit stelt zich voor in de mate van zijn krachten mee te werken aan de vooruitgang en de opbouw van Gent en wil bewijzen dat de bevolking er zich alle voorwerpen kan aanschaffen, zowel deze welke nodig zijn voor zijn handel en nijverheid als deze voor zijn persoonlijk gebruik. Het

ligt eveneens in de bedoeling de steeds stijgende levensduur te bestrijden.

20 maart 1927

De *Tentoonstelling van Handel en Nijverheid* van 4 juni tot 21 augustus zal een afdeling van vrouwenmode bevatten, welke al de nieuwigheden zal groeperen die het toilet aangaan voor het seizoen 1927-1928.

Benevens een *Salon Musical* met alle soorten instrumenten zal ook een afdeling voorbehouden zijn aan kleine uitvindingen, waaronder fotografische producten en de radiografie *T.S.F.*

22 mei 1927

De openingsdag van de *Tentoonstelling van Handel en Nijverheid* is vastgesteld op zaterdag 11 juni om 4 uur. Hoewel die eerst bepaald was op 4 juni heeft het comitee zich verplicht gevoeld de datum 8 dagen te verschuiven.

20 juni 1927

Zaterdag had in tegenwoordigheid van een grote menigte de officiële opening plaats van de *Handels- en Nijverheidstentoonstelling* in de zalen van het *Feestpaleis*.

De heer Labran, de sympathieke voorzitter, herinnerde hoe zes maanden geleden door de *Bond der Neringdoenden van de Kortrijksepoort* de vermetele gedachte was ontstaan tot het inrichten van een kleine handelstentoonstelling. Zij kregen steun van vooraanstaande personen, zoals senator Carpentier en burgemeester Vander Stegen.

Voor het ogenblik zijn reeds meer dan 100 firma's vertegenwoordigd, waarvan talrijke uit Frankrijk. Nog komen er aanvragen toe en men was gedwongen 1500 m² bij te huren om aan alle eisen te kunnen voldoen. De heer burgemeester wenste de inrichters warm geluk met de prachtige realisatie en bewonderde hun krachtinspanning.

De uitslag is niet alleen een luister voor de Kortrijksepoort maar een waar geluk voor heel de stad, want alles doet voorzien dat de zo belangrijke tentoonstelling uit alle streken veel volk zal lokken. Hij bewonderde des te meer deze poging omdat zij niet de minste geldelijke steun kreeg van de stad of de provincie en toch een goede uitslag bekwam.

30 juni 1927

In de *Handels- en Nijverheidstentoonstelling* werkt men door aan het in orde brengen van de *Hal der Machines*. Alle dagen worden binnen concerten van de T.S.F. gegeven door de firma's *Gand-Radio*, *Turéonsky* en *Amplivox*.

11 augustus 1927

Op zaterdag 30 augustus wordt in de tentoonstelling de *Hal der Machines* geopend. De voornaamste firma's van het land nemen er aan deel met werktuigen en artikelen die in verband staan met de landbouw.

18 augustus 1927

Dinsdagavond is brand uitgebroken in het *Feestpaleis*. De pompiers onder het bevel van luitenant Galasse, gelukten er na een kwartier in het vuur te beperken dat ontstaan was in de tweede zaal van de *Tentoonstelling van Handel en Nijverheid*, waar in de stand van de margarine *Drapeau* een grote hoeveelheid papier en ledige dozen was opgestapeld.

De oorzaak is ongekend. Verscheidene stands werden door het vuur en het water geteisterd.

24 augustus 1927

De zo puik en welgelukte *Tentoonstelling van Handel en Nijverheid* in de ruime lokalen van het *Feestpaleis* is enkele dagen geleden grotendeels vernield geworden door een brand, waarbij grote schade werd berokkend aan menig welingerichte stand.

Het comitee heeft zich dan ook genoodzaakt gezien ten gevolge van deze ramp de deuren te sluiten en herinnert er de tentoonstellers aan dat zij hun uitgestalde koopwaren en hun stand dienen weg te ruimen voor het einde van de week.

25 augustus 1927

Zaterdag wordt in de zalen van het *Feestpaleis* door toedoen van het gemeentebestuur een *Internationale Tentoonstelling van Nijverheids- en Versieringskunsten* geopend, met onder meer kunstmeubelen, kunstmederij, tapijten, borduurwerk, houtwerk, kerkmeubelen in hout, steen, marmer en koper, geschilderde glasramen, huishoudartikelen, alle soorten van vuren, fotografie-

sche toestellen, enz.

Een afdeling schone kunsten zal werken bezitten van Vlaamse schilders. De ontvangst wordt gestort ten voordele van het *Nationaal Werk der Oorlogswezen*.

25 augustus 1928

De welbekende *Radio Club Gantois* zal haar tweede tentoonstelling houden van 15 tot 23 september in de luisterrijke zaal *Azalea* van het *Feestpaleis*.

Meer dan 40 firma's zullen er vertegenwoordigd zijn en alle pogingen worden gewaagd om ze uiterst belangwekkend te maken, opdat ze waardig zou wezen aan een liefhebbersvereniging die altijd op het voorplan staat bij de radio-uitbreiding.

Deze grote *Week van de T.S.F.* zal buitengewoon aantrekkelijk zijn, met een wedstrijd voor liefhebberstoestellen, een *radio-rally* voor automobielen, belangrijke voordrachten, een congres van radioliefhebbers, een dansfeest en buitengewone uitzendingen door het station *Radio Gent* van de hogere nijverheidsschool.

De opening door de stadsoverheden en de heer minister van post, telegraaf en telefoon zal op 15 september om 15 uur plaats hebben.

15 september 1928

In het Salon T.S.F. hebben de laboratoria *Philips Radio Belge* een voordracht ingericht. De heer ingenieur Mounier zal er handelen over *Une date dans l'histoire de la Radiophonie* en zijn uiteenzettingen met lichtbeelden en radiomuziek opluisteren.

6 december 1930

Na het succes in Antwerpen zal nu ook in Gent een *M.E.G.A.* radiotentoonstelling worden gehouden en wel van 13 tot 21 december in de *Rozenzaal van het Feestpaleis*. Kosteloos toegankelijk van 10 uur 's morgens tot 10 uur 's avonds.

Ze heeft vooral tot doel de radio en zijn toepassingen bij het publiek beter bekend te maken. Het wordt een tentoonstelling om iets te leren en zich te realiseren wat een radiotoestel thans is, zowel voor uitzending als voor ontvangst. Men zal er de onderdelen in werking zien en verder alles over Televisie en de sprekende film. Dit zal gepaard gaan met een ganse serie voordrachten en filmvertoningen.

Vele vooraanstaande nationale en vreemde firma's verlenen hun medewerking:

- *Philips*, met onder andere een grammfoon-radiomeubel;
- *Lenzola* met luidsprekers en een verzameling versterkers;
- *S.B.R.: de Société Belge Radio-électrique* met nieuwe apparaten;
- *Tungsram* met radio's, lampen, enz.

17 september 1931

In de zalen van het *Azalea Palace* opent op 19 september het vierde *Salon van de T.S.F.*, ingericht door de *Radioclub van Gent*. Er zullen twee afzonderlijke delen zijn: het commerciële en een verzameling toestellen van liefhebbers-*bricoleurs*.

In de *Phono-tentoonstelling* verdient de stand van de firma *Columbia* met de aanbieding van de modellen 1932 een bijzondere vermelding.

Op 22 september zal het *Comiteit der Vrije Tribune van Gent* in de *Rozenzaal* een groot debat inrichten met als *thema Voor of tegen de T.S.F.*

Vrijdag 25 september geeft de heer ingenieur Roels, bestuurder van de Gentse nijverheidsschool er om 20 uur een proef van *Televisie*.

21 april 1932

Het bestuur van *Gent-Tentoonstellingen* verzoekt ons te herinneren dat deze zomer in de uitgestrekte hallen van het *Feestpaleis* een reeks van 9 exposities zal plaatshebben tussen 15 mei en 12 september. Ten titel van propaganda worden stands kosteloos ten dienste gesteld van de firma's die hun producten willen tentoonstellen.

12 mei 1932

Er heerst grote bedrijvigheid in de uitgestrekte hal van het *Feestpaleis*. Sinds enkele dagen doen schrijnwerkers, schilders, garnierders en elektriciens al het mogelijke om de grote hal te herscheppen in een aangename *Handelsfoor*.

De openingstentoonstelling is gewijd aan de auto en zijn benodigdheden, die zonder twijfel veel kijklustigen naar het *Feestpaleis* zal lokken.

20 mei 1932

Het opstellen van het eerste *Gentse Autosalon* en het *Luna-Park* was niet op tijd gedaan en daarom heeft het bestuur zich verplicht gezien de opening te

verdagen naar zaterdag 21 mei om 15 uur.

In het tiendaagse *Autosalon* ontdekt men onder de meest bekende merken *F.N.*, *Renault*, *Citroën*, *Willie*, *De Soto*, *Plymouth*, *Ford*, *Minerva*, enz., alsook de banden *Good-Year*, *Hansa*, *Union* en *Pirelli*.

9 juni 1932

Zaterdag 11 juni opent in het *Feestpaleis* de tentoonstelling van de rijwielen en de moto's. De bijzonderste Belgische en vreemde merken zullen in de grote hal vertegenwoordigd zijn. De algemene ingang is 1 frank.

24 juni 1932

Zaterdag opent in het *Feestpaleis* het salon van *De Moeder en het Kind*.

21 juli 1932

Het *Salon van de Elektriciteit* mag als de belangrijkste van de tot hiertoe ingerichte tentoonstellingen aanzien worden, daar elektriciteit één der grootste factoren is geworden van de vooruitgang. Onder de meest geslaagde stands vermelden we:

- de *Verenigde Patroons Elektriekers*;
- de *Mega* wastoestellen;
- de elektrische toestellen van de fabriek *Nestor Martin*;
- de luchters in kristal van Tsjecho-Slowakije;
- de elektrische machines van *Richard Callier* in de Voskenslaan;
- het *Palais de l'Electricité* uit de Burgstraat;
- de ijstoestellen van het huis *Dehaeck-Delbare* uit de Hoogpoort.

21 september 1932

De officiële inhuldiging van het vijfde *Salon van de T.S.F. en de Fono* zal zaterdag 24 september om 15 uur in het *Azalea Palace* plaatshebben. Naast de schitterende deelneming van de belangrijkste firma's van het buitenland, Brussel, Gent en omliggende, melden we deze van het *Belgisch Nationaal Instituut voor Radio-Omroep (N.I.R.)*, wat iedereen in de gelegenheid zal stellen kennis te maken met het belangrijk nationaal orgaan dat zij alle dagen beluisteren. Ook de *Televisie* zal er een noemenswaardige plaats innemen. Het *Salon* zal vier zalen beslaan en nagenoeg 40 stands omvatten.

12 november 1932

De vereniging *Alico* richt op 26 november op de eerste verdieping van de *Royal Casino een Voedings- en Handelssalon* in, waar ruime zalen ter beschikking zijn gesteld. Een honderdtal firma's hebben reeds hun toetreding beloofd. Open tot 12 december.

28 november 1932

De opening van het *Voedings salon* in de bovenzaal van de *Royal Casino* geschiedde om 16 uur, in tegenwoordigheid van de heer burgemeester Vander Stegen en mejuffer Boonants, schepen.

In de ontvangsthall bracht de burgemeester hulde aan de inrichters, de coöperatieve *Alico* en wees op het feit dat in deze benarde tijden de beste verbeelding aan de dag moet worden gelegd om de handel te doen bloeien.

De grootste firma's uit Gent, Brussel en het buitenland zijn er vertegenwoordigd. Bovendien de gewone voedingsmiddelen stellen belangrijke huizen van Wenen, Frankrijk, Engeland en Italië wijnen, thee, tapijten en antiquiteiten tentoon aan zeer voordelige prijzen.

21 april 1933

Naar aanleiding van de *Floralien* zullen de dagelijkse beiaardconcerten in het Belfort door de heer Robert Dierick, talentvolle beiaardier van de stad, door de zorgen van de *Belgische Maatschappij voor Radiofonie* in de hallen van de *Floralien* worden uitgezonden.

30 juni 1933

Zaterdag aanstaande 1 juli zal om 16 uur in de Azalea- en Floralienzalen het tweede *Salon der Voeding* officieel ingehuldigd worden door de heren burgemeester en schepenen van de stad. Naar verluidt zijn er niet minder dan 200 deelnemers en 7000 tentoongestelde artikelen.

3 juli 1933

In tegenstelling met het eerste Salon der Voeding is het grootste getal medewerkers nu bekomen bij Gentse firma's. We merken vooral de stand op die ingericht werd door de *Stedelijke Regie der Elektriciteit*. Die doet niet alleen een lofwaardige inspanning om het gebruik van elektriciteit op te drijven,

maar maakt tevens aan de bezoekers de voordelen en het gemak duidelijk die verbonden zijn aan het gebruik er van.

Men zal er alles vinden wat nuttig is en de bezoekers zullen ook kennis kunnen maken met de laatste nieuwigheden zoals bijzondere biljarten, radiotoestellen, allerlei nieuwe wasmachines en voorwerpen voor huishoudelijk gebruik.

Voor de rokers zijn er echte koopjes te doen. Men kan er ook allerlei dranken en likeuren aan voordelige prijzen proeven. Dat ook de eetwaren een grote plaats innemen zal niemand verwonderen.

5 augustus 1933

Voor de tentoonstellingsfoor van de *Belgische Nijverheid* van 14 tot 30 oktober in het Feestpaleis voorziet men een oppervlakte van ruim 5000 m² in vijf zalen verdeeld, om de menigvuldige exposanten te plaatsen.

De commerciële foor zal onderverdeeld worden in de secties voedingswaren, textiel en woningen. De metallurgie en de mechanische producten zullen 3500 m² beslaan in één der vleugels.

Men zal een sectie voorbehouden voor uitheemse producten, in België bewerkt en beëindigd. Een Luxemburgse sectie wordt ingericht die tot doel heeft de menigvuldige producten van die streek te doen kennen en prijzen.

22 september 1933

Het zesde officieel *Radio- en Fonosalon* zal in het *Azaleapaleis* op zaterdag 23 september door de minister van *P.T.T.*, de gouverneur en de burgemeester worden geopend. In de drie prachtige zalen zullen de laatste nieuwigheden aangaande *T.S.F.* en *Televisie* te bewonderen zijn.

15 oktober 1933

Zaterdag namiddag werd in de zaal van het *Feestpaleis* overgegaan tot de opening van de foor der *Belgische Nijverheid*, ingericht door het *Comiteit der Gentse Handelaars*. In de honderd stands van deze jaarbeurs zijn alle takken vertegenwoordigd.

De stand van de *Regie der Telegrafie en Telefoondienst* moet bijzonder worden vermeld. Er worden proefverbindingen van ten hoogste vijf minuten gehouden met de op zee vertoevende maalboten Oostende - Dover.

Open tot 30 oktober. Kosteloze toegang van 10 tot 18 uur.

22 september 1934

Zaterdag namiddag om 3 uur wordt in de ruime salons van het Azalea Palace het zevende Radiosalon plechtig geopend. Op zondag 30 september om 15 uur zal de *Regie van Telegraaf en Telefoon* in haar stand via *Belradio* een verbinding tot stand brengen met Leopoldville in Belgisch Congo. Alle belangstellenden worden uitgenodigd de openbare proef bij te wonen.

6 december 1934

Het *Handelssalon en het Salon van de Moeder en het Kind* is tot 10 december geopend in de zaal van het *Azalea Palace*. Voor de eerste maal is er een prijskamp voor schone kinderen aan toegevoegd. Reeds zijn een vijftigtal concurrenten ingeschreven, waaronder een Gentse drieling.

23 augustus 1935

Van 1 tot 16 september wordt in het *Feestpaleis het eerste Salon van de Hoedanigheid* ingericht. Het is een voldongen feit dat de handel in het algemeen meer en meer moet gestuurd worden en men tot onuitgegeven middelen moet overgaan wil de koopwaar op voldoende wijze aan de man worden gebracht.

Onze stad zal weldra een inrichting kennen die gedurende een bepaald tijdperk de Belgische handel een nieuwe vitaliteit zal bezorgen, door het organiseren van handelsforen en tentoonstellingen zoals de heer Pilette het doet te Reims, Dinant, Namen, Aarlen en Hoi.

Op 7 september is Gent aan de beurt. Het eerste *Salon der Hoedanigheid* is, zoals de naam het aanwijst, een salon van de kwaliteit, waar producten van allereerste gehalte onder de bescherming van de handelskamers in de meest aantrekkelijke vorm gans kosteloos zullen te aanschouwen zijn.

Wereldbekende firma's staan reeds op de lijst van de deelnemers, naast de meest befaamde Gentse huizen. Om het succes te verzekeren zullen bestendig kosteloze uitdelingen van monsters en stalen plaatsgrijpen, alsook grote wedstrijden, concerten en proefnemingen met Televisie door de Parijse firma *Pathé*.

In défilés van mannequins zullen door het huis *Worth* en de belangrijkste etablissementen van Parijs en Brussel de nieuwste toiletten voor het toekomend seizoen worden vertoond.

21 september 1936

Zaterdag werd om 15 uur in het *Feestpaleis het negende Radiosalon* officieel geopend, ingericht door de *Gentse Radio Club*. In de grote hal is een prachtige tentoonstelling aangebracht. Benevens de grootste inlandse firma's zijn ook enkele vreemde verdelers vertegenwoordigd.

13 mei 1937

De *Tentoonstelling der Brouwerij* en bijhorende nijverheden te Gent zal in de grote hal van het *Azalea Palace* toegankelijk zijn van 14 tot en met 28 mei. Ze omvat de bijzonderste firma's zoals mouterijen, brouwersmaterieel, kurkfabrieken, scheikundige producten, glasblazerijen, enz. en zal 1200 m² beslaan.

2 juni 1937

De opening van de *Tentoonstelling van Sport, Gezondheid en Huiselijke Inrichting* is bepaald vastgesteld op zaterdag 5 juni om 16 uur. Talrijke belangrijke firma's van de stad en andere plaatsen nemen er aan deel en alles laat een waar succes voorzien. Toegankelijk tot 4 juli.

16 september 1937

Het tiende *Radiosalon* met aanvullende bloemententoonstelling zal op 18 september in het *Feestpaleis* officieel geopend worden.

Teneinde onze stadsgenoten toe te laten vertrouwd te worden met de kunst van de menselijke stemopnamen, zullen de twee gekende artiesten Verniers en Van Huffel zaterdag namiddag zingen voor de micro en hun gezangen zullen ogenblikkelijk op fonoplaat worden geregistreerd. De bezoekers zullen het hele proces kunnen volgen.

ERIK DE KEUKELEIRE

Fragmenten uit "De Gentse citadel en het Citadelpark - deel 2 - 1908-1940" - 338 pagina's - uitgaven in eigen beheer - 2004

KLOOSTERORDEN (vervolg)

Van de kerk en het klooster van de Jezuïeten in de Voldersstraat bestaan er niet zo veel iconografische documenten. De beste, althans de meest gedetailleerde kopergravure is te vinden in de *Flandria Illustrata* van Sanderus, “Collegium Societatis Iesu Gandavensis”, en moet kort voor 1640 zijn gemaakt geworden toen de werken nog niet voltooid waren: de gebouwen die thans de Emiel Braunschouwe omvatten komen bv. niet voor op de prent.

Omdat de Jezuïeten steeds maar om nieuwe subsidies en steun verzochten, begon de stad er stilaan de brui van te hebben. In 1672 was de stadskas leeg doch de maat was vol voor de schepenen die de paters hun praalzucht verweten, “sulcke pompeuse ende costelycke wercken” daar waar de schepenen van 1631 hen juist het tegenovergestelde hadden verweten na de voltooiing van de kerk: “encor que plusieurs regrettent que la structure et l’architecture d’icelle (de kerk) nest si belle que conviendroit pour l’ornement d’une ville tant principale de Flandres”.

Het is tussen deze twee datums en verwijten in dat de gebouwen in Renaissancestijl op de hoek van Voldersstraat en Paddenhoek door de Jezuïeten werden opgetrokken. De monumentale poort in blauwe hardsteen is bekroond met een nis waarin men onlangs een beeld van de Maagd van Gent plaatste. De gevel is sober en werd voor enkele maanden geheel gerestaureerd, doch de meest karakteristieke gebouwen werden rond het binnenplein opgetrokken: de noordergevel met zijn negen boogvensters dagtekent van 1664 en is zeer elegant en evenwichtig terwijl de zuidergevel die een verdieping meer heeft en o.a. de bibliotheek van het klooster bevatte een interessant voorbeeld is van Renaissance stijl en een indrukwekkend aspect vertoont. Spijtig genoeg werden op de binnenkoer die oorspronkelijk als een ereplein werd bedoeld, allerhande werken uitgevoerd die het ensemble ontsieren.

In min dan veertig jaren hadden de Jezuïeten dus van de gotische stijl overgeschakeld naar de Renaissancestijl. Hun kerk was een van de laatste specimens van de gotiek in het Gentse: zij was 47 m. lang en 20 m. breed. Later werd zij versierd met werken van Rubens, de Craeyer en van Cleef en met een mooi beeld van de beschermheilige van de kerk, de Heilige Livinus, van de hand van Laurent Delvaux; het beeld werd in het begin van de vorige eeuw naar het Museum overgebracht.

Van de overige gebouwen, nl. kant Korte Meer, is niets overgebleven: aldaar verhief zich nochtans de z.g. Sodaliteit, d.w.z. het lokaal van de Congregaties die onder de leiding en hoede stonden van de Jezuïeten. In de Atlas

Goetghebuer zijn nog enkele tekeningen, litho's en aquarellen die herinneren aan een gebouw dat een voornamelijk rol heeft gespeeld in het amusementsleven van de stad. De Paters hadden er in 1649 een grote feestzaal op- en ingericht, officieel bedoeld voor de prijsuitdelingen, doch dag in dag uit aangewend tot allerhande doeleinden, meer in 't bijzonder toneelvoorstellingen, vergaderingen; later, na de afschaffing van de Orde, zou het een zaal worden voor voordrachten, huwelijken, banketten, politieke vergaderingen en noem maar op. De zaal bleef meer dan twee eeuwen zinderen van muziek en jolijt tot zij in 1889, tot grote ergernis van vele Gentenaren werd gesloopt.

Het ernstige en het vrolijke hadden er steeds hun beurt gekregen: vergaderingen van de "Minderjarige jongheid der Sodaliteit van het Kindeken Jesus" of van de "Sodaliteit der jonge Dochters van den Catechismus" naast balletten, dansavond en toneelvoorstellingen of viering van de ene of andere jubilaris, huwelijk of gouden bruiloft.

In hun college mochten de Jezuieten op het puik van de Gentse jeugd rekenen die er Nederlands en Frans maar ook en vooral Latijn en Grieks kwam studeren.

Hun onderwijs stond echter niet bij eenieder in geur van heiligheid; de Jezuieten waren machtig dankzij de kwaliteit van hun onderricht en de steun die zij bij hun oud-leerlingen vonden. Omdat zij machtig waren, telden zij veel vijanden, afgunstigen, belagers.

Lijsttrekkers van deze bestendige lastercampagnes waren de bisschoppen die moeilijk de onderwijsmethodes van de Jezuieten, hun gevaarlijkste concurrenten, konden verkroppen. Zelfs bisschop Triest, de grote meceen, droeg hen geen warm hart toe, en vervoegde het kamp van de theologen van de Leuvense Universiteit die de stellingen van de Jezuieten veroordeelden. Prosper Claeys is er als de kippen bij om de Paters met andermans zienswijze, door de modder te halen: "Ces doctrines (onderwezen door de Jezuieten) résumées en 26 propositions dans lesquelles les révérends pères, au moyen de restrictions mentales et de subtilités casuistiques parvenaient à excuser les plus grands crimes (sic) et à donner l'absolution aux coupables, furent condamnées par les théologiens de Louvain comme "fausses, pernicieuses, abominables, impies, exécrables et injurieuses aux sacrements"!

De Jezuieten en hun leerlingen haalden de schouders op of keken minachtend neer wanneer men ze in kerkelijke of burgerlijke middens aanviel, want ook met de Gentse schepenen was het niet elke dag liefde op 't eerste gezicht.

Zulks kon niet beletten dat de "goede paters" zich in een groeiend succes mochten verheugen. "Ten jare 1654, schrijft Frans De Potter, waren er 40 studenten in de klas van rhetorica, 36 in die der poësis, 108 voor de syntaxis, 46 voor de grammatica 61 voor het vijfde en 102 voor het zesde. In 1655 en 1674

hadden de Jezuiten meer dan 400 leerlingen". Van een succes gesproken in een stad die nauwelijks aan een bevolking van 50.000 inwoners geraakte. Maar toen reeds zegde men dat elke leerling die bij de Paters afzwaaide, in eigen familie en bij zijn vrienden een propagandist werd voor hun onderwijs.

Niet elke dag regende het subsidies van de gemeente, giften en legaten van brave lieden of lofbetuigingen van afgestudeerden. Af en toe viel er ook een zware dakpan op het klooster als bv. in de Nieuwjaarsnacht van 1679, dus kort nadat het klooster voltooid was, toen brand losbrak die de spits van de kerktoeren in as legde en het dak van het College in de vlammen deed opgaan.

De Voorzienigheid stond andermaal aan de zijde van de Jezuiten, want een Minderbroeder waagde zijn leven om verder onheil te voorkomen en een zekere maarschalk d'Humières van het Franse leger dat toen Gent bezette, en die hoogstwaarschijnlijk een oud-leerling was van de Jezuiten in zijn land, stond de Paters al het voor het optrekken van legertenten beschikbaar hout af, zodat een nooddak kon worden opgetrokken dat na de terugtocht van de Fransen, dankzij een milde subsidie van de stad, door een stevig dak kon worden vervangen.

Het geluk zou niet immer de Jezuiten te hulp snellen en in 1773 kregen zij de kloep van de hamer. Om allerlei redenen die wij hier moeilijk uit de doeken kunnen doen, werd de Orde door Paus Clemens XIV opgeheven en deze beslissing die een van de grote vergissingen van het pausdom was, moest ook in de Oostenrijkse Nederlanden worden toegepast. De Gentse Jezuiten moesten derhalve hun matten oprollen: hetgeen zij gepresteerd hadden voor de opvoeding, het onderwijs, de wetenschap, de cultuur, werd met een penntrek uit Rome te niet gedaan, en krachtens dezelfde beslissing van Clemens XIV werden de eigendommen van de Jezuiten in onze gewesten ex officio afgestaan en toebedeeld aan de Oostenrijkse bezetters!

Het werd, met instemming van bisschop en burgerlijke overheden een ware rush: men verkocht de kerkelijke voorwerpen, de handschriften en boeken uit de bibliotheek, daarna – voor minder dan een appel en een ei – sommige gebouwen. Het klooster – thans de burgemeester Braun-school – werd in bezit genomen door de Raad van Vlaanderen, nadien door de burgerlijke Rechtbank. Op de kerk legde het kapittel van Sint-Veerle beslag doch na de Franse Omwenteling werd zij verkocht, gesloopt en op die plaats werd door Lodewijk Roelandt de Aula van de nieuwe Universiteit opgetrokken.

In 1814 wiste Pius VII de fouten van Clemens XIV uit en schonk de Jezuiten nieuw en vruchtbaar leven terug. Willem I wou er zich als protestantse vorst natuurlijk niet bij neerleggen en de Jezuiten moesten de omwenteling van 1830 afwachten om de oude Gentse stede te kunnen vervoegen. Aan de

gebouwen in de Voldersstraat moest niet meer worden gedacht. De Paters kochten dan ook in de Savaanstraat de gebouwen van het voormalig St.-Barbaraklooster op waar zij zich onmiddellijk in een buitengewone toeloop van leerlingen mochten verheugen.

Bijna gelijktijdig kochten zij, in 1833, de gebouwen aan van de voormalige abdij van Oost-Eeklo op de hoek van de Oude Houtlei en Bestormstraat. Zij bouwden er een nieuwe kerk die op 13 januari 1844 werd ingezegend. Na wat meer dan een eeuw bestaan werd de “Residentie” opgedoekt, de kerk afgestaan aan het Hoger Sint-Lucasinstituut. Voor de tweede maal in min dan drie eeuwen verdween een klooster van de Jezuiten in het Gentse doch de Orde van Ignatius van Loyola bleef, wellicht nog sterker dan voorheen!

In het nummer van 10 januari 1838 van de “Vaderlander” lazen de Gentenaren niet zonder enige verwondering: “De paters predikheren, welke provisoirlijk hun verblijf in de Peperstraat waren gaan houden komen zich nu te verstaen met de eigenaers van het klooster der gewezen geschoeide karmelieten, gezegd O.L.-Vrouw Broeders, ten eynde dit klooster te gaan bewoonen”.

Het nieuws door de vlijtige journalist van de Vaderlander de stad Gent ingestuurd, was alleszins voorbarig; er moest immers nog eerst eens ernstig over centjes worden gepraat. Daags nadien sloeg de Vaderlander trouwens een nederig mea culpa:

“De tijding betrekkelijk het klooster der predikheren en het verhuizen der eerw. paters, die wij in onzen voorgaenden hebben afgekondigd, is niet echt!”

Op 12 maart 1838 gingen de deskundigen van de Predikheren en van de eigenaars, in casu de kerkfabriek van H. Kerst, tot de schatting over: de eigenaars kwamen tot de som van 170.000 fr., de paters tot een bedrag van 140.975 fr., beiden zeer laag gezien de zeer grote uitgestrektheid van het ensemble tussen Lange Steenstraat en Patershol. Er kwam een lichte toenadering tussen verkoper en mogelijke koper die zijn opbod opdreef tot 150.000 fr, doch de onderhandelingen sprongen definitief af met een brief dd. 12 september van de kerkfabriek: “Hebben de eer UE. te informeren in antwoorde op UE. brief van 5en deezer maand, dat wij den aldaer uijtgedrukten koopschat en voorgeschreven voorwaerde niet kunnen aanveirden”.

Het was een belangrijk, beslissend keerpunt in de geschiedenis van het oude kloosterensemble dat de laatste kans zag verkeken worden nog ooit een religieuze bestemming terug te krijgen.

Het is een lange, zeer lange, zeven eeuwenlange geschiedenis, met ganse hoofdstukken vol stille vroomheid, rust en geluk maar ook met enkele korte doch schrikwekkende paragrafen, deze die niettemin over het lot van klooster,

kerk en Orde beslisten.

Gent heeft twee soorten Karmelieten geteld: de geschoeide Karmelieten of Broeders van Onze-Lieve-Vrouw van de Karmel, voor de Gentenaren Lievevrouwebroeders, Vrouwebroers of Witte Broeders die men in de stad op het einde van de XIIIe eeuw ziet belanden en dan de Ongeschoeide Karmelieten die zich pas in 1641 in de Arteveldestad kwamen vestigen en die men ook de Discalsen of de paters met de blote voeten noemt: zij hebben nog steeds hun kerk en klooster in de Burgstraat. De ongeschoeide hebben een strengere regel en toen er nog koude winters waren in ons land en de kinderen jankten omdat zij koud aan de voeten hadden, krijsten de Gentse moeders:

“En wat moeten de bruine paters met hun blote voeten dan zeggen!” Aanvankelijk moet het een zegen zijn geweest voor de Karmelieten met diep uitgesneden sandalen te mogen lopen, want de Orde, zoals de naam het laat vermoeden, ontstond op de berg Karmel, ook al bekend door de avonturen van de profeet Elias, de man die zonder het vuurwerk te kennen, in een wagen van vuur ten hemel steeg! Op deze berg kwam zich omstreeks 1156 een kruisvaarder, Bertholdus, ingevolge een belofte midden in de strijd gedaan, vestigen en geleidelijk werd zijn voorbeeld nagevolgd door andere kruisvaarders die niet graag huiswaarts keerden en liefst als eremijt in een of andere grot van het heerlijk en zonnig landschap hun dagen gingen slijten. De patriarch van Jeruzalem stelde een Regel op die in 1226 door paus Honorarius III werd goedgekeurd.

Op de vlucht gedreven door snode Sarazenen, namen zij de wijk naar Europa, ontvingen een nieuwe Regel van paus Innocentius VI en gingen dan wijd en zijd kloosters stichten, o.a. in Parijs waar de Heilige Lodewijk in 1254 een zestal Karmelieten met zich mee had genomen.

Volgens de meeste auteurs arriveerden de eerste Karmelieten in Gent omstreeks 1280, volgens Arnoldus Bostius was het in 1272. Zij namen voorlopig hun intrek in de parochie van St-Michiels of van Ekkerghem in afwachting dat Filips Mouskes, bisschop van Doornik (Gent maakte toen deel uit van dat bisdom), over hun lot zou hebben beslist. De Karmelieten waren immers een contemplatieve bedelorde, d.w.z. dat zij leefden van aalmoezen, sermoenen, biecht, missen enz., m.a.w. dat zij geduchte concurrenten zouden worden voor de pastoors en voor de kloosterorden die al in Gent waren gevestigd. Het werd een bikkelharte strijd o.a. met de abt van St-Baafs, die eindigde met een compromisoplossing opgelegd door Mouskes: de Vrouwebroers kregen vast burgerrecht doch mits bepaalde voorwaarden die zovele vernederingen voor de jonge Orde uitmaakten: verbod biecht te horen, te prediken zonder uitdrukkelijke toelating van de bisschop, verbod een grotere klok dan deze van de Predikheren en van de Minderbroeders te luiden, verplichting jaarlijks een

gouden penning te schenken aan de abt van Sint-Baafs, verplichting de helft van de aalmoezen en giften ingezameld of ontvangen van parochianen van St.-Michiels, aan de pastoor van deze parochie af te staan, verbod andere personen dan leden van de Orde in hun klooster te begraven!

De keus voor de Vrouwebroers was beperkt: schandalige voorwaarden aangaarden of met pak en zak en bedelstok de stad verlaten. Van twee kwalen kozen ze de beste en hun overste plaatste ootmoedig zijn handtekening onderaan deze karikatuur van overeenkomst waarin hij er zich tevens toe verbond later nooit de nietigverklaring ervan aan te vragen.

Het was een gok, doch al bijeen viel het prachtig uit voor de Broeders: de reactie van de bevolking kwam logisch en spontaan: zij koos partij voor de Karmelieten en zij bewees het metterdaad.

Reeds na enkele jaren verblijf in onze stad konden de Vrouwebroers, in 1285, in de Lange Steenstraat een groot stuk grond van de Abdij van Cambron aankopen. Op 19 oktober 1287 werd de eerste steen van het nieuwe klooster gelegd.

De werken schoten vlug op, mede dankzij de financiële steun van heel wat aanzienlijke families die ten andere de wens uitdrukten bij hun afsterven in de kerk van het klooster te worden begraven.

Dat namen de Gentse pastoors o.a. deze van 's Heilig Kerst en de monniken van St-Baafs, die er een aardige stuiver mee verdienden, zo maar niet: het conflict duurde meer dan twee eeuwen en werd pas bijgelegd in 1489 met de Gentse pastoors, in 1492 met deze van St-Michiels en Ekkerghem en in 1518 met de abt van St-Baafs en de pastoor van 's Heilig Kerst.

Geen mens die weet hoe de kloosterlingen er hun dagen in gebed sleten, welke op enkele uitzonderingen na, de grote en kleine gebeurtenissen waren die eeuw in eeuw uit het bestaan van klooster en kerk illustreerden: omzeggens gans het archief van de Vrouwe Broeders verging in de storm die na de inval van de Franse Republikeinen over ons land woedde. Wij moeten derhalve onze toevlucht nemen tot hetgeen getuigen of kroniekschrijvers er in de vorige eeuwen over schreven en het is bitter weinig; de voornaamste bron blijft nog steeds de "Chronycke des berghs Carmeli" van de hand van Wemmers, in 1666 verschenen, zelf een vertaling van Lezana. Onze Karmelieten schijnen een rustig bestaan te hebben geleid en zich in de sympathie en de genegenheid van de bevolking en van de overheden te hebben mogen verheugen. Het is in hun kerk dat Margareta van Vlaanderen, een bastaarddochter van graaf Lodewijk van Male, werd begraven: "Hier licht Edele en moghende vrouwe Margriete van Vlaanderen natuerliche dochter van Mynheer de moghende Lodewyck grave van Vlaanderen, Nevers, Rethel, Mher Hectors heere van

Veurteruddere, wyf was dewelcke starf int'jaer 1415, de 28 october. Op 3 april 1476 in de late avond werd kanselier Hugonet, de trouwe dienaar van Maria van Bourgondië, door de Gentenaren op de Vrijdagmarkt terechtgesteld, in de kerk van de Karmelieten begraven. Op 2 mei 1547 liet Maria van Hongarije er een plechtige Requiemmis celebreren ter nagedachtenis van de Franse koning Frans I, en twee dagen later voor wijlen Hendrik VIII van Engeland.

Vooraleer tot een beschrijving van het indrukwekkend ensemble van het Karmelietenklooster en van de tragische gebeurtenissen die er zich bij de Beeldenstorm afspeelden, over te gaan, moeten wij nog even wijzen op een historisch feit, een bladzijde petite histoire, die zich in 1500 in de kerk van de Geschoeide Karmelieten zou hebben voorgedaan. Het is Wemmers, die ten andere Lezana (overleden te Rome in 1569) vertaalt, die het ons reveleert: "In dit iaer is oock gheweest de gheluck-salige gheboorte van Carolus den Vijfde, wiens moeder Ioanna in de Carmeliten kercke den goddelijcken dienst hoorende tot Ghendt begost te ghevoelen den weedom van 't baren en naer 't Paleys gedragen sijnde heeft den ionghe keyser Carel ghebaert tot welcke ghedenckenisse sy eene goude Remonstrantie aen dat Clooster alsdan ghegheven heeft."

Prosper Claeys in een artikel van april 1904 en Henricus a S. Familia in zijn "Geschiedenis van het klooster der Karmelieten-Discalsen te Gent" in 1925 verschenen, hebben deze bewering overgenomen;" Laatstgenoemde auteur schrijft nochtans dat Johanna "een prachtig tabernakel aan de kerk der "Paters Lievevrouwenbroers schonk; welke overigens met kostbaar schilder- en snijwerk versierd was".

De kerk van de Karmelieten in de Lange Steenstraat was inderdaad slechts een boogscheut, van het Hof ten Walle (naderhand Prinsenhof geheten)verwijderd. Dat Johanna van Castilië, de echtgenote van Filips de Schone, er haar devotie kwam doen, bewijst dat ook haar genegenheid naar de Vrouwebroers ging.

Het verhaal dat, gezien de ernst van auteurs als Lezana en Wemmers, geloofwaardig voorkomt, drukt ook de kop in aan de legende volgens dewelke Johanna in haar mooiste gewaden 's avonds nog deelnam aan een bal in het Hof ten Walle; pas toen zij de eerste tekenen van de nakende geboorte voelde trok zij zich ijlings in een kleine kamer volgens de enen, in een buen retiro volgens andere auteurs terug om er Karel ter wereld te brengen, verhaal dat slechts in de XVIIIe eeuw onder de pen van Van der Vynckt voorkomt.

Pierre Kluyskens
(wordt vervolgd)

GENTSE MEMORIEDAGEN: 11-12-13-14-15 DECEMBER.

11 December 982

Dood van Wido, de 22e Abt van de St-Baafsabdij.

Hij was een neef van Gerard de Brogne en het is op de vraag van zijn oom dat hij benoemd werd, maar hij werd door de Graaf afgezet wegens zijn lichtzinnig gedrag, waaruit blijkt dat de Graaf toch nog iets te vertellen had in het beheer van de Abdij.

Hij vervulde slechts enkele maanden deze functie en stierf nog in het jaar van zijn benoeming.

11 December 1445

7e Kapittel van het Gulden Vlies in Gent. Zie ook “Ghendtsche Tydinghen” - 2003/6/398.

11 December 1567

Dramatische vergissing op de Korenmarkt. Op het ogenblik dat men 4 burgers ging opknopen stort een bank waarop kijklustigen plaats genomen hadden ineen. “Pas op” riep men. De Spaanse soldeniers menende dat de toeschouwers het volk wilden opruien, chargeerden de massa: 4 burgers bleven dood ter plaatse liggen, 10 anderen bezweken later aan de gevolgen van de opgelopen verwondingen.

11 December 1582

Dood te Lissabon van Alva.

11 December 1595

Dood van de Hertog van Aerschot.

11 December 1818

De gebroeders Bender, clarinetisten van Tsaar Nikolaas, geven een concert in de Sodaliteit.

11 December 1825

Geboorte van Ambroise Verschaffelt.

Zie "Ghendtsche Tydinghen" - 2001 - N° 5 - pp. 389-390

11 December 1897

Stichting van "De Vrienden van het Museum".

Dit was de officiële stichting, maar op 5 December was er reeds een eerste vergadering doorgedaan. Op 12 December werd er een eerste Algemene Vergadering belegd.

De stichting gebeurde op initiatief van Fernand Scribe. Onder de medestichters vinden wij Charles Boddaert, Joseph Casier, Jules Delvin, Joseph De Smet, Jules De Vigne, Georges Hulin de Loo en Louis Maeterlinck. De stichting ging door in de "Zaal der Notarissen" De 1ste Voorzitter was Fernand Scribe, de 2e Hulin de Loo. 150 leden in 1898. 1.000 in 1963.

11 December 1992

Dood te Brussel van Suzanne Lilar.

Geboren als Suzanne Verbist trouwde zij in 1929 met Albert Lilar.

Dr. in de Rechten in 1925. Zij werd geboren in Gent op 21 Mei 1901.

Was een van de eerste vrouwelijke advocaten.

Auteur van "Une enfance gantoise".

12 December 1712

Geboorte te Lunéville van Karel van Lotharingen. (Charles de Lorraine).

In Gent werd hij triomfantelijk onthaald, een onthaal dat hij nooit zou vergeten.

In 1744 had hij op de Vrijdagmarkt in naam van Maria-Theresia de gebruikelijke eed komen afleggen. Maar kort nadien vielen de troepen van Lodewijk XV ons land binnen en ook Gent kende een ruïneuze bezetting die meer dan 3 jaar zou duren.

Na de Vrede van Aken ontruimden de Fransen ons land en kon Karel van Lotharingen zijn functie terug waarnemen.

Wat was die functie en wie was die man?

Wel in die tijd werd ons land geregeerd door Maria-Theresia, maar dat braaf mens kwam natuurlijk niet naar hier om de zaken wat in het oog te houden, maar liet deze taak over aan een zogenaamde Gouverneur-Generaal, in casu

Karel Van Lotharingen 1712-1780.

Karel van Lotharingen. Karel was de schoonbroer van Maria-Theresia want hij was getrouwd met haar zuster Anna. We mogen zelfs zeggen de dubbele schoonbroer, want zij was getrouwd met de broer van Karel, François de Lorraine.

Karel die deze functie gedurende 36 jaren zou vervullen was hier enorm populair. Deze joviale en goedhartige man kreeg niet voor niets de bijnaam “Pastor Bonus”. Deze bon-vivant die graag van het leven genoot had oog voor het welzijn van onze bevolking en wanneer de regering van Maria-Theresia kan beschouwd worden als een van de weinig vredige en voorspoedige periodes die wij gekend hebben is dat zeker mede te danken aan Karel van Lotharingen die werkelijk bezorgd was over het welzijn van de bevolking.

Hij was een psycholoog die begreep welke methodes hier moesten gebruikt worden om met succes te regeren. Toen enkele ver van de bevolking staande raadgevers van de Keizerin adviseerden onze privileges te beknotten, greep Karel onmiddellijk in. In een brief aan zijn schoonzuster schreef hij: “Het grootste ongeluk van deze Provinciën is dat zij te ver van Wenen verwijderd zijn om voldoende gekend te worden. Ik durf u zeggen dat deze gewesten zeer gemakkelijk kunnen bestuurd worden, want met zachtheid en de minste goedheid welke Uwe Majesteit hen wil betonen, moge Zij verzekerd zijn hier al te bekomen wat zij wil.”

Het toppunt van zijn populariteit kende hij wanneer hij op 10 September 1752 op een schieting die op de Kouter ingericht was door de St-Jorisgilde, bij de eerste poging de hoofdvogel afschoot.

Zijn standbeeld in Brussel werd gemaakt door de Gentenaar Pieter Verschaffelt. Zijn borstbeeld kunt u nog altijd in Gent zien: ga maar eens kijken naar de gevel van een huis op de Kleine Vismarkt.

Karel van Lotharingen stierf in het Paleis van Tervuren op 4 Juli 1780.

12 December 1791

Geboorte van Marie-Louise te Wenen.

Dochter van Frans I, Keizer van Duitsland.

Trouwde met Napoleon in 1810 en kwam op 17 Mei van hetzelfde jaar met hem naar Gent. Zij bezocht hier de Rode Lijvekensschool en kreeg een mooi stuk kant ten geschenke. Uit dankbaarheid schonk zij een zilveren medaille. Men kan zich natuurlijk afvragen of die kinderen daar veel aan hadden.

12 December 1796

De Gemeenteraad besluit tot de aankoop van het Recollettenplein.

12 December 1832

Geboorte te Dendermonde van Polydoor De Keyser.

Zijn vader was een Gentenaar die getrouwd was met een meisje uit Dendermonde, Polydoor zelf was getrouwd met een Gentse en het staat bovendien vast dat hij onderwijs genoot in Gentse scholen.

Het gezin De Keyser verhuisde naar Londen waar het een van de grootste hotels openhield, het “Royal Hotel”. Toen vader De Keyser stierf nam Polydoor met succes de leiding van het hotel over. Deze drukke beroepsbezigheden beletten de schrandere en ondernemende Polydoor niet om ook nog in

Polydoor De Keyser 1832-1898.

de politiek te gaan. In 1857 zat hij reeds in de Gemeenteraad en hij was toen pas 25 jaar oud. In 1882 had hij het tot “alderman” gebracht, anders gezegd tot Schepen. En 5 jaar later verkozen zijn collega's hem tot Lord Mayor.

Van zodra het bericht van deze eervolle benoeming de overzijde van het Kanaal bereikt had, dacht men er in Vlaanderen aan deze uitzonderlijke gebeurtenis te vieren in het geboorteland van de nieuwe burgemeester, wel te verstaan in zijn aanwezigheid.

Er werd een Commissie gevormd en bijna 200 Vlaamse burgemeesters en schepenen trokken naar Londen om de zaak te regelen. (Enkelen was blijkbaar niet genoeg). Dit initiatief ontmoette weinig problemen, want het jaar nadien

was Polydoor De Keyser gedurende een week in zijn geboorteland. Het was op 28 Augustus 1888 dat de trein met de hoge bezoeker aan boord, rond half-een het Zuidstation binnenstoomde. Hij werd er opgewacht door Burgemeester Lippens, omringd door verschillende schepenen. Na tal van plechtigheden volgde het traditioneel banket dat plaats greep op de Collatiezolder van het Stadhuis. Wij gaan u niet in detail de 12 gangen van het menu opsommen maar pikken er enkele uit om u een idee te geven van wat onze voorvaderen, althans sommigen onder hen, bij dergelijke gelegenheden naar binnen konden spelen.

Bij de “Truites du Rhin” werd een Château Yquem 1875 geserveerd, bij de “Filets Mignons à la Richelieu” verkoos men een St-Julien, bij de “Mayonnaise de homards en belle vue” werd een Moët juist goed genoeg gevonden, Hermitage 1869 scheen beter te passen bij de “Bécassines au fumet”. Dat is maar een deel van het menu, maar ik ga hier stoppen, ik zou niet graag de reputatie krijgen van een sadist te zijn.

Onze Lord Mayor stierf te Londen op 26 Januari 1898.

12 December 1843

Dood te Berlijn van Willem I.

Zie “Ghendtsche Tydinghen” - 2007 - N° 1 - pp. 46-47

12 December 1872

Ten gevolge van de overvloedige en onafgebroken regen beginnen de overstromingen ernstige afmetingen aan te nemen.

12 December 1895

Het 1e “Concert d’Hiver” gaat door in de grote zaal van het “Hôtel Royal” op de Kouter.

12 December 1920

De “Nieuwe Circ” brandt af.

12 December 1926

Oprichting van de Gereformeerde Kerk in Gent.

13 December 669

Dood van St-Aubertus, Patroon van de Bakkers.
Geboren nabij Cambrai. Priester, later Bisschop van Cambrai. Vriend van St-Amandus en raadsman van Koning Dagobert.

13 December 1445

Jacques de Lalaing verslaat Jehan de Bonifacio.
Zie "Ghendtsche Tydinghen" - 2004 - N° 3 - pp. 189-190

13 December 1545

Het Concilie van Trente.
Het werd bijeen geroepen door Paus Paulus III op aanvraag van Keizer Karel om stand te houden tegen de protestantse reformatie.

13 December 1549

Keizer Karel verleent toelating aan de Gentenaars om de Graaf Jansdijk door te steken en aldus Gent rechtstreeks in verbinding met de zee te stellen.

13 December 1828

Bij Koninklijk Besluit wordt de Stad gemachtigd wat nog overblijft van het voormalig Spanjaardskasteel af te breken.

13 December 1858

Adolf Dufranne wordt hier als eerste burgerlijk begraven.
Hij werd in 1833 geboren op de Reep als zoon van een suikerbakker.
Na St-Barbara en het Atheneum ging hij naar de Universiteit waar hij de titel behaalde van Dr. in de Letteren en de Wijsbegeerte. Hij was ongehuwd en woonde bij zijn vader in de Brabantdam.
Deze oud - "t Zal wel ganer" was samen met Emile Moyson nauw betrokken bij het ontstaan van de eerste Gentse vakbonden.
Hij werd dus burgerlijk begraven en wat is daar nu zo speciaal aan? Wel, in die tijd, we leefden dan in 1858, verwekte dit inderdaad sensatie. Ook de daarop volgende decennia laiden er hevige twisten op over dit onderwerp. Om dit te begrijpen moeten wij even teruggaan in de geschiedenis van de begraaf-

plaatsen. Het was een eeuwenoude gewoonte dat aanzienlijke personen - versta daaronder mensen met veel geld - begraven werden in de kerk, de anderen daarrond. In 1784 vond Jozef II dat het nu maar eens gedaan moest zijn met deze onhygiënische praktijken. Het werd voortaan verboden nog te begraven in kerken en in de steden mocht het niet meer rond de kerken. Het gevolg was dat er in Gent 3 begraafplaatsen aangelegd werden: een buiten de Dampoort, een buiten de Heuvelpoort (de enige die nu nog bestaat) en de 3e buiten de Brugse Poort. Dit laatste is evenwel niet te verwarren met wat wij nu het kerkhof van de Brugse Poort noemen. Het verdween in 1872 met de aanleg van de De Smetstraat die dwars door dit kerkhof liep.

Het kerkhof buiten de Dampoort werd gesloten in 1877 en op de gronden ervan werd de Wasstraat getrokken. De huidige Westerbegraafplaats ging officieel open op 1 Januari 1873, maar kende in de beginne slechts een matig succes wegens de hevige reacties vanuit de clericale hoek. Mgr. Bracq weigerde het nieuw kerkhof in te wijden, precies omdat daar ook burgerlijk begraven werd; 3 dagen vóór de openstelling liet hij in al de Gentse kerken een herderlijke brief aflezen waarin hij verklaarde dat hij geen toelating gekregen had om het nieuw kerkhof in te wijden en dat voortaan de lijken op dit ongewijd kerkhof niet meer zouden begeleid worden door een priester. Drie dagen later kwam daarop een reactie onder de vorm van een pamflet, gericht aan de "Burgers van Gent." Daarin werd gezegd dat de verklaringen van de Bisschop vals waren en dat dit kon nagegaan worden aan de hand van de briefwisseling tussen hem en de Burgemeester.

Het bleek dat de Bisschop geweigerd had het kerkhof in te wijden "omdat het niet mogelijk was katholieken te laten begraven bij mensen die vóór hun dood niet hadden willen biechten."

Het resultaat was dat de meeste Gentenaars begraven werden op de kerkhoven van Mariakerke, St-Amansberg en Gentbrugge. De eerste 10 jaar -van 1873 tot 1883 - werd meer dan 76% onder hen begraven in Mariakerke en minder dan een kwart kwam terecht op het zogenaamde "Geuzenkerkhof". Het zou tot 1911 duren vooraleer op dit kerkhof de graven afzonderlijk gewijd werden. Het is niet altijd gemakkelijk de mentaliteit van onze voorouders te begrijpen.

13 December 1982

Dood van Marcel Deruelle.

Hij werd geboren op 1 Maart 1896 als zoon van "Sander den Oliekoeke", niet de èchte maar de tekenleraar aan de stadsscholen.

Doctor in de Germaanse Filologie en Licenciaat in de Kunstgeschiedenis. Ook tekenaar en kunstschilder. Hij was leraar van Engels aan het Atheneum.

Marcel Dereulle 1896-1982.

Sedert 1955 was hij redactiesecretaris van “Pan”, het “Oostvlaams bulletin voor Letteren en Kunst.” Publiceerde, onder meer, “De St-Pietersabdij”, een bundel opstellen over Vlaamse Kunst. Hij liet daarin een reeks verhalen verschijnen onder zijn pseudoniem “Mark ter Welle”. Ze werden gebundeld onder de titel “Elk zijn Pijp”.

14 December 1857

Ingebruikname van de “Nieuwe Beestenmarkt”.

14 December 1877

Geboorte van Lieven Duvosel.

Zie "Ghendtsche Tydinghen" - 1999 - N° 4 - p.233

14 December 1926

Dood van Theo Van Rysselberghe

Zie "Ghendtsche Tydinghen" - 2010 - N° 4 - pp.308-309

14 December 1961

Dood van Geo Verbanck.

Deze - een van onze knapste beeldhouwers - werd geboren op 28 Februari 1881 als zoon van eenvoudige werkmensen. Omdat hij als kind een zwak gestel had werd hij opgevoed bij pleegouders in Laarne. De buitenlucht moet hem daar goed gedaan hebben want hij is 80 jaar oud geworden.

Geo Verbanck 1881-1961.

Hij begon als leerjongen bij een meubelmaker waar hij zich bekwaamde in het ornament-snijden. Het bleek alras dat de knaap bijzonder begaafd was voor sculptureel werk en hij ging dan ook lessen volgen aan de Academie van Gent en aan deze van Brussel. Hij werd er gevormd door 2 uitstekende leraren: in Gent door Jules-Pierre Van Biesbroeck, in Brussel door Charles Van der Stappen. Na zijn studies ging hij zich gaan vervolmaken bij een andere uitstekende beeldhouwer: Aloïs De Beule.

De sfeer in het atelier van De Beule beviel hem bijzonder. De Beule had altijd behoefte aan opgewekte muziek en een grammofoon zorgde ervoor een stimulerende achtergrondmuziek bij het kappen en het boetseren. Juist iets voor de levenslustige Verbanck van wie gezegd werd dat hij bij het werken altijd "een airke schuifelde".

In 1909 dingt hij mede voor de Prijs van Rome; zijn kansen in de voorbereidende proef zijn schitterend; toch wordt hij maar de 2e na iemand van wie men later nooit meer gehoord heeft.

Geo Verbanck heeft een zeer vruchtbare carrière gehad. Zijn meest bekeken werk is ongetwijfeld het standbeeld van de Gebroeders Van Eyck dat hij in 1913 in een recordtempo maakte. Hij was toen 32 jaar. Bij de inhuldiging ervan waren, buiten de Koning, veel personaliteiten aanwezig uit de kunstwereld, onder wie Camille Saint-Saëns.

Enkele andere van zijn werken: de beeldgroep “De Gerechtigheid” op het fronton van het Paleis van Justitie, “De eerste stap in het leven”, het prachtig bronzen levensgroot naakt meisjesfiguur dat in 1930 in het Citadelpark geplaatst werd. Ook nog te zien: “De 5 Werelddelen” op de gevel van de gewezen Grote Post, kant Korenmarkt.

Het is onbegonnen werk om te proberen op te sommen al wat Verbanck in de loop van zijn carrière gemaakt heeft. Naast monumentale beeldhouwwerken in steen, hout, brons, is hij ook nog bekend voor zijn borstbeelden, medaillons, gedenkplaten en kleinschalig beeldhouwwerk. Een van zijn geliefde onderwerpen was het uitbeelden van kinderfiguurtjes.

Op latere leeftijd schreef hij een studie “De Techniek in de Beeldhouwkunst”. Daaruit blijkt duidelijk dat hij niet geloofde in de moderne theorie dat vakken niets te maken heeft met kunst. Het begint inderdaad een constante te worden in onze moderne tijd dat would-be kunstenaars die totaal onbekwaam zijn de nodige technieken aan te leren, laat staan ze te beheersen, zich uitgeven voor artiest omdat zij zichzelf zo geniaal vinden. Voor Verbanck was de grondige kennis van het vak een eerste vereiste om een kunstwerk te kunnen creëren. En welke mens met gezond verstand zou hem durven tegenspreken?

14 December 1964

Koning Boudewijn en Koningin Fabiola wonen een “Concert d’Hiver” bij.

15 December 1742

Dood van Judocus Goethals, Primus aan de Universiteit van Leuven in 1681.

Zie “Ghendtsche Tydinghen” 2007 - N° 4 - p.246.

Ook 2004 - N° 1 - p.14

15 December 1784

De Stad verkoopt het oud St-Antoniushof aan Baron Van der Meersch de Berlare en zijn gezellen.

15 December 1828

De eerste 2 schepen, de “Frederika” en de “Pauline” varen het Handelsdok binnen.

15 December 1830

De uitslag van de gemeentelijke verkiezingen van 27 Oktober worden ongel- dig verklaard en de kiezers moeten opnieuw naar de stembus trekken. Joseph Van Crombrughe bekomt 858 van de 987 uitgebrachte stemmen.

15 December 1849

Geboorte van Emile Coppieters.
Zie “Ghendtsche Tydinghen” 2008 - N° 1 - p. 64

15 December 1856

De verbinding Zuidstation-Entrepôt wordt ingereden.

15 December 1872

Overstroming van de Reep en van vele andere stadsdelen.

15 December 1890

Stichting van de “Anti-Socialistische Werkliedenbond”.

15 December 1894

Geboorte van Henri Nowé.
Deed zijn 1e Kandidatuur Geschiedenis in 1913-1914. Als oud-strijder zette hij zijn studies verder vanaf 1918-1919. Doctor in de Geschiedenis in 1921 met de grootste onderscheiding met een proefschrift, onder de leiding van Pirenne, over “De Grafelijke Baljuws in Vlaanderen tot het einde van de 14e eeuw.”
Na de Universiteit ging hij stage doen in de “Ecole des Chartes” in Parijs. In 1924 werd hij archivaris bij het Rijksarchief in Gent en vanaf 1 Augustus 1925 tot op 31 Juli 1957 was hij onze Stadsarchivaris.
In 1930 werd hij als vervanger van Alfons Van Werveke Conservator van de

Oudheidkundige Musea. Lesgever aan de “Ecole des Hautes Etudes”. Lid van de “Commissie van Monumenten en Stadsgezichten” vanaf 1926. Conservator van het “Museum voor Sierkunst” in 1932. Dood te Gent op 15 Maart 1986.

15 December 1919

De gebroeders Jules en Maurice Bolle stichten een “Société en Nom Collectif”. Deze firma was bij de Gentenaars bekend als de “Klakkfabriek”. In 1920 begonnen de Gebroeders Bolle deze manufactuur van klakken en hoeden in het huis tussen het Ryhovesteen en het Werregarenstraatje. Hun afzetmarkt reikte tot in Frankrijk, Duitsland, Nederland en Engeland. Gedurende de bezetting werkte er een 50-tal mensen. In 1977 werkte de zoon er nog met enkele mensen. Het huis werd door de Stad aangekocht in 1978.

De firma sloot definitief haar deuren in 1981.

15 December 1925

Dood van Joseph Casier.

Hij werd hier geboren op 1 Maart 1852. Hij behoorde tot een gekende familie van Gentse nijveraars. Na St-Barbe en een college in Namur deed hij zijn Rechten in Leuven, werkte nooit als advocaat maar werd industrieel. Eerst als assistent van zijn vader in de fabriek de “Linière Saint-Sauveur” aan de Sassevaartstraat, daarna als Directeur van een nieuwe vlasfabriek in Aalst. In 1895, na zijn huwelijk, kwam hij terug naar Gent. Hij kreeg de leiding van het kunstglasramenatelier van Baron Béthune.

In 1896 werd hij gemeenteraadslid en leider van de katholieke groep. Hij was een der stichters van “De Vrienden van het Museum” en was een voorvechter voor het behoud van onze middeleeuwse monumenten.

Hij was sedert 1903 lid van de “Commissie van Monumenten en Stadsgezichten” waarvan hij in 1912 de Voorzitter werd. Hij speelde een belangrijke rol bij de restauratie van het Belfort, Graslei, Gravensteen, St-Baafsabdij, het Bijlokemuseum, etc.

Hij was één der 3 Directeurs van de Expositie van 1913.

Joseph Casier 1852-1925.

Hij was Voorzitter van de “Association Belge de Photographie” van 1895 tot 1904. Het KADOC in Leuven bezit van hem duizenden foto's en glasnegatieven.

Zijn gedenkplaat van de hand van Geo Verbanck hangt in de kruisgang van het Bijlokemuseum.

15 December 1935

Dood van Aloïs De Beule.

Zie “Ghendtsche Tydinghen” - 2007-y N° 2 - pp. 108-109

15 December 1988

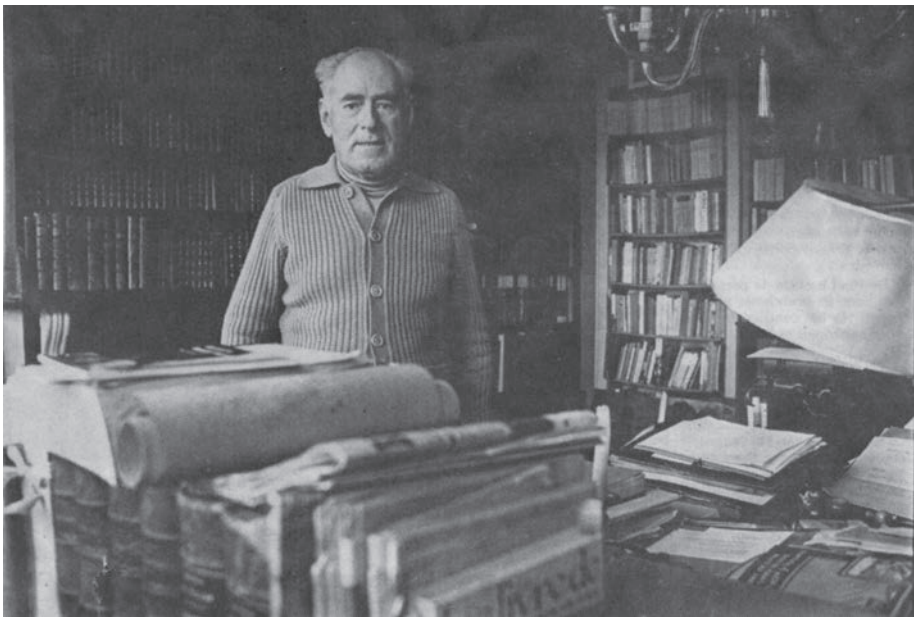
Dood van Gontran Van Severen.

Hij werd hier geboren op 27 April 1905.

Na St-Barbara ging hij studeren aan de Universiteit. Dr. in de Rechten en de Romaanse Philologie.

Advocaat bij het Hof van Beroep.

Medewerker van o.a. “La Flandre Libérale”, “Pourquoi Pas?”, Toeristische

Gontran Van Severen 1905-1988.

uitgaven over Oost-Vlaanderen. Auteur van “Le Traité de Gand”. Publicaties over Gebuurtedekenijen. Vertaalde het boek van Paul De Ryck “Gent, Burcht van Vlaanderen”.

Was van 1955 tot 1977 lid van de Oost-Vlaamse Afdeling van de “Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschappen”.

Hij bezat de typische particulariteit van veel francofone Gentenaars; wanneer hij Nederlands sprak hoorde men duidelijk aan het accent dat het een francofoon was, hij sprak daarentegen een uitstekend Gents.

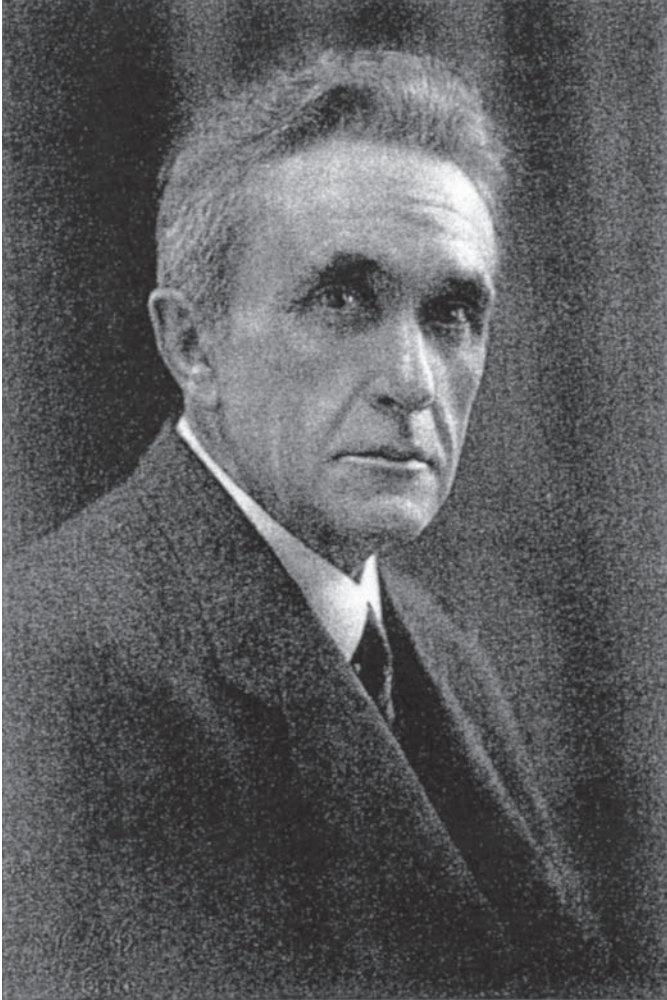
Hugo Collumbien

VERGETEN GENTSE SCHRIJVERS: RICHARD DE CNEUDT (GENT 1877 - GENT 1959)

Dichter, pedagoog, activist.

Richard De Cneudt is geboren te Gent in 1877 in de Annonciadenstraat. Later woonde hij in de Papegaaistraat 7, Iepenstraat 40, H. Lammensstraat 10 en Kortrijksesteenweg 34. Zijn vader Pierre Joseph was behanger. Hij ging naar de stadsschool op de Sint-Michielsplaats. In het zesde studiejaar stichtte hij een lees- en letterkring, waarvan hij voorzitter was. Van zijn 12e tot zijn 15e verslond hij letterlijk alles door elkaar: romans, gedichtenbundels, reisbeschrijvingen...

Hij studeerde aan de Rijksnormaalschool te Gent waar hij in 1896 het diploma van onderwijzer behaalde. Tijdgenoten waren Johan De Maegt en Leo Michel Thiery. Hij was werkzaam in het lager onderwijs te Gent. In 1916 werd hij afdelingshoofd en daarna directeur aan het Vlaams Ministerie van Onderwijs. Hij woonde toen te Schaarbeek. In 1918 week hij uit naar Duitsland. Na de oorlog werd hij bij verstek ter dood veroordeeld. In 1919 ging hij naar Rotterdam. Daar bleef hij tot in 1939 en werd er leraar Frans in de HBS. Hij werkte er mee aan alle grote Nederlandse literaire tijdschriften, onderhield contacten en vriendschappen met Nederlandse auteurs en werd als een van de zeldzame jonge Vlamingen opgenomen in bloemlezingen. In 1939 keerde hij

Richard De Cneudt. 1877-1959.

terug naar Gent en woonde op de Eedverbondkaai. Tijdens W.O. II was hij voorzitter van de Kamer van Oostvlaamse Letterkundigen. Na de oorlog was hij het slachtoffer van de repressie en zijn bibliotheek werd geveild ter dekking van opgelegde boetes en schulden. Na de oorlog leidde hij een teruggetrokken leven.

Richard De Cneudt was aanhanger van Jong-Vlaanderen en ondertekenaar van het Zevenpunten-programma. Hij was betrokken bij de stichting van de Raad van Vlaan-

deren en hij was secretaris van de Kommissie voor Wetenschappen en Kunsten. Hij was aanhanger van het Groot-Nederlands ideaal. Hij voerde het woord op tal van activistische meetings.

Pas 14 jaar oud liet hij zijn eerste verzen verschijnen in "Land en Volk" en "Vlaams en Vrij", waarin ook Streuvels debuteerde. Hij had veel bewondering voor H el ne Swarth, Heinrich Heine en Pol de Mont. In 1895 verscheen zijn gedichtenbundel **Gevoel en Phantazie** (met pentekeningen van Jules Van Biesbroeck) en in 1898 de bundel **Van Dichterleven**, die door de kritiek "sterk als beeld van marmarsteen" werd genoemd en "deze dichter schijnt ons

toe een echte zanger van Gods genade te zijn.” Tegelijk schreef hij toen reeds voor het Antwerps kunstblad “De Violier” en het Gentse weekblad “Volksbelang”.

In 1937 gaf hij de lijvige gedichtenbundel **Verzen** uit, een bloemlezing uit al zijn tot op dat ogenblik verschenen bundels. Nagenoeg alle gedichten werden gewijzigd, besnoeid, soms helemaal omgewerkt, zonder dat de kern van het gedicht werd geschaad. Nadien verschenen nog **Mijn hart verlangt** (1942) en **Liederen der Bezinning** (1952), zijn tederste bundel, van een intense religieuze bezinning. “Men moet geleden hebben om de schoonheid van het leven te kunnen benaderen.” (R. De Cneudt). Voor Richard De Cneudt moet het gedicht noodzakelijkerwijze van de hoogste eenvoud zijn, doorzichtig en helder als water en zuiver als kristal. Die eenvoud is van een hogere orde; niet de eenvoud die synoniem is van gemakkelijkheid, oppervlakkigheid en banaliteit. De eenvoud als sublimering van onze allerdiepste schoonheidsontroering. En die alleen de dichter vermag ze naar buiten te kristalliseren.

Van de poëzie van na ‘50 zei hij dat de experimentelen de poëzie lelijk in het gedrang brachten. Zij kunnen wel anders, ofwel, zij kunnen geen gedichten schrijven die inhoud en vorm hebben.

Als prozaschrijver schreef hij de romans en novellen: **Geluk** (1905), **De Primus** (1907), **De secretaris van de Dekenij** (1908), **De Schone Droom van Dolf Verwilghe** (1916). Toneel: **Een offer** (1901).

Op het einde van zijn leven verkeerde hij vaak in nijpend geldgebrek, maar hij kon rekenen op zijn oude vrienden Lode Baekelmans, Emiel Hullebroeck en Julien Kuypers.

Literatuur

Isidoor Van Beugem, Richard De Cneudt en zijn Dichtwerk, Brussel 1917.

Remi van de Moortel, Dichter Richard De Cneudt over poëzie, De Gentenaar 21 maart 1959. Encyclopedie van de Vlaamse Beweging, deel I, p. 305, Tielit 1973.

Daniël Van Ryssel

UITSLAG VAN DE PUZZEL 2011

We hebben er ons weer uitgeslagen, maar zullen we dit ook kunnen in verband met de hierna vermelde antwoorden? Als deze kwies geen historische achtergrond heeft, wel dan weet ik het niet meer. Ik wil je zeker niet langer ophouden, want vol spanning en met een argeloze arends**l**ik zitten nu reeds een aantal personen te kijken naar de uitslag:

- 1) Ganshof François-Louis; MILIS L., Necrologie François Louis Ganshof, in: Revue belge de philologie et d'histoire, LIX, 1981, nr. 59-2, blz. 519-527.
- 2) Auguste Van Lokeren, M.S., Jean-Baptiste en Auguste Van Lokeren, in: Ghendtsche Tydinghen, 7de jrg. 1978, blz. 141-143.
- 3) Herman Jozef Vleeschauwer; RAUCHE G.A., Das Schrifttum von H.J.de Vleeschauwer 1956, 1966); in: Festschrift H.J. de Vleeschauwer, 1960.
- 4) Félix De Vigne; VANBERGEN M., Felix De Vigne, in: Ghendtsche Tydinghen, 85e jg., 1979, blz. 274-276.
- 5) Georges Hulin de Loo; PROVOOST G. - PALINCKX K., 'Hulin de Loo, Georges', in: R. DE SCHRYVER (red.) Nieuwe Encyclopedie van de Vlaamse Beweging, Tielt, 1998, blz. 1479.
- 6) Philips de Kempenare; VAN DYCKE L., Recueil héraldique avec des notices généalogiques et historiques sur un grand nombre de familles nobles et patriciennes de la ville et du franconat dû Bruges, Brugge 1851, blz. 359;
- 7) Frans Blockmans; STRUBBE E., In memorium Prof. Dr. F. Blockmans, in: De Brug, 1962.
- 8) Jules baron de Saint-Genois (des Mottes); DE DECKER P., Saint-Genois (Jules Ludger Dominique Ghislain baron de), in: Biographie Nationale, VII, 1880-1883, kol. 601-607.
- 9) Hubert Van Houtte;
- 10) Jean-Baptiste Delbecq; VAN DER HAEGHEN V., Mémoire sur des documents faux relatifs aux anciens peintres, sculpteurs et graveurs flamands, Brussel 1899, blz. 1, 2, 12, 19-23, 27, 28, 30, 75-78, 90, 95, 97-101, 105, 108, 109-120, 121.

Met de gevonden letterkens kon men hopelijk dan ook de naam vormen van een heel bijzonder iemand: Victor Fris; VAN WERVEKE H., Victor Fris, in: Liber Memorialis 1913-1960 der Gentse Universiteit, I, 1960, blz. 198-202.

Hoewel hij geboren was te Geraardsbergen in 1877 en overleed te Elsene in 1925, verbleef hij het grootste deel van zijn leven te Gent, de stad waarmee hij een literaire binding had. Het is dan ook niet verwonderlijk dat in de Arteveldestad een straat naar hem genoemd werd.

Ik vermoed dat ook bij deze puzzel tijdens het opzoeken kwistig zal omgesprongen zijn met taaladjectieven. Toch hopen we hiermee als kwis-master naar jaarlijkse traditie ons plicht te hebben vervuld, doch wachten nu reeds ongeduldig naar sujetten die ons een kwis-tenbiebel zullen noemen. Dat is natuurlijk (in het nieuws Gents) een kwestia smaku.

De Frisse kwis-master

Enkele woordjes commentaar

Wij ontvingen binnen de termijn 9 antwoorden, waarvan 6 volledig correcte. In de orde van aankomst waren dat de heren **Guy Schrans, Achiel Van Hecke en Paul Derycke, Arthur De Decker, Julien Wieme, Jos Tavernier, Mevrouw Paula D'haen** en de heer **Freddy Durinck**.

De heren Arthur De Decker, Erik Dekeyser en Jos Tavernier maakten één foutje, en merkwaardig genoeg, alle drie hetzelfde, namelijk gaven zij op vraag 9 als antwoord Hans Van Werveke.

Dit jaar is de Primus de heer **Guy Schrans**, hij had enkele lengten voorsprong op zijn achtervolgers, zijn antwoord was al binnen op 9 December.

Commentaar van enkele deelnemers.

De heer **Guy Schrans**: Het betreft zonder twijfel De Vleeschauwer (Vraag 3), maar blijkbaar houdt de quizmaster geen rekening met het lidwoord in de familienaam.

De heer **Achiel Van Hecke**: Ik weet niet waarom de quizmaster hier de Familienaam zou kunnen beperkt hebben tot Vleeschauwer in plaats van De Vleeschauwer. Ik vond de quiz weeral een heerlijk en leerrijk tijdverdrijf en zie al voor mij de glimlach van de quizmaster om de binnenpretjes die hij heeft bij onze (eventuele) vergissing.

De heer **Paul Derycke**: Hij maakt een opmerking over die Vleeschauwer zonder “de”. Maar ik mag terug, ook als niet-Gentenaar en trouwe lezer van uw tijdschrift vermelden dat de quiz mij terug veel plezier heeft opgeleverd en dat ik weer heel wat heb bijgeleerd. Zeker over figuren waarvan ik zelfs nog nooit de naam had gehoord. Ik kijk al uit naar de volgende quiz. (Wij vinden het een hele prestatie dat een niet-Gentenaar ons op een korte tijd een juiste antwoord

kon geven.)

De heer **Arthur De Decker**: Vraag 3. Indien men “De” niet beschouwt als deel uitmakend van de familienaam. Hoe durf je?

De heer **Erik Dekeyser**: Bij Van Lokeren wordt de “Van” meegeteld, bij De Vleeschauwer wordt “De” niet meegeteld. Dit is toch verwarrend.

De heer **Julien Wieme**: Als één of meerdere van deze antwoorden niet correct zouden zijn, heeft dat niet belet dat ik er, net als de vorige jaren, enorm veel zoekplezier aan beleefde. Waarvoor mijn dank aan de quizmaster.

De heer **Jos Tavernier**: Vraag 3. De C van Victor Fris kan alleen wanneer de kwismaster even het Noorden en de tel kwijt was bij De Vleeschauwer geen rekening heeft gehouden met de “De” in de achternaam. Overigens is deze persoon wel degelijk overleden in Pretoria.

Mevrouw **Paula D’haen**: Geachte Quizmaster, gij hebt u afgekoeld bij het opmaken van deze puzzel, maar ik ben opgewarmd door het zoeken van de naalden in de hooiberg!

De heer **Freddy Durinck**: Vraag 3. Herman Jan De Vleeschauwer. Als ik de zesde letter van zijn familienaam nam kwam ik bij de E in plaats van C. Ik kan alleen vermoeden dat onze quizmaster hier een klein foutje gemaakt heeft door de “De” van de familienaam te vergeten. Dit is mijn derde deelname aan uw quiz en waarschijnlijk de eerste keer dat ik vermoedelijk alles goed heb. In elk geval was het weer zeer boeiend om de oplossing op te zoeken. Doe zo maar verder. Tenslotte wens ik de ganse redactie te feliciteren met de bijzonder boeiende inhoud van elk nummer van de Ghendtsche Tydinghen waar we steeds met spanning naar uitkijken.

HET KRONIEKJE VAN EEN OUDE GENTENAAR

Vandaag - om te eindigen - met de W en de Z.

Wâofel: Wafel. Wanneer bij een kleine jongen een stuk hemd onder zijn korte broek uitsteekt, zegt men: “De vâone steekt uit, zijn moeder hee wâofels gebakke”.

Wâogewiel: Een groot rond brood dat meerdere kilo's weegt, meestal in de houtoven gebakken

Wâolepeeje: Wallonië.

Wâope: Wapen. Van iemand die zijn legerdienst deed, zei me, “Hij ès onder de wâopes”.

Wâoter: Water. Wanneer iemand bij het zingen van een liedje, niet verder kan omdat hij de tekst of de melodie vergeten was, zegt men: “Hij ès mee zijn lietse in't wâoter gevalle”.

Wâoteruoft: Wordt gezegd van iemand met een groot hoofd.

Weerbustel: Haar dat niet blijft liggen.

Weewe: Weduwe.

Weewirre: Weduwnaar.

Weegelijk: Een pad, een kleine weg. “Gezet zijn gelijk ne pui op ne weegelijk”: Voldaan zijn, alles hebben wat men nodig heeft.

Weune: Wonen.

Weunsdag: Woensdag.

Wîekluis: Wandluis.

Wietelirre: ‘k Vâoge der mijne wietelirre an: Ik trek het mij niet aan. Ik hecht daar geen betekenis aan.

Wijnkeldochter: Vrouwelijke bediende, verkoopster in een winkel.

Wijnsche: Wensen.

Wiskesvlieger: Geen ernstig persoon.

Wurm: Worm.

Wurte: Wrat.

Zatuuft: Dronkaard.

Zatte Pulle: Dronkaard.

Zâovol: Zavel.

Zelver: Zilver.

Zeemols: Zenuwen.
Zeske: Zuu plat als e zeske: zeer plat.
Zeune: Zoon.
Zeurzak: Valsspeler.
Zeeve nâoste: In zeeve nâoste: zeer vlug.
Zêe: Zee.
Ziegès: Zeegras. Slechte tabak. “Awèl, da stijnt hier nog gien klein beetse, g'hèt zeker ziegès in e pijpje gestoke.”
Zieke: Urineren. De Geknielde jongelingen van Minne zijn bij de Gentenaars ook gekend als “De Vijf ziekers.”
Ziel: Het zielke èwe mee iemand. Iemand voor de gek houden.
Zieldrâogers: Veuruit gâon gelijk de zieldrâogers: Achteruit gaan.
Ziem: Honing. “Iemand ziem an zijne bâord strijken = hem vleien.
Zêepe: Zeep. “‘t ès om zêepe”: Het is naar de vaantjes, het is kapot.
Zêever : Zever. “Zêever in pakskes”: Onzin.
Zijnge: Zingen. “Zijnge gelijk nen ont die e rammelijnge krijgt.” Slecht zingen.
Zijnk: Zink.
Zijntse: Prentje.
Zijntse wolle: Images d’Epinal.
Zijpe: Zijpende nat. Kletsnat. Doordrenkt.
Zijt: Zout.
Zinne: “Wa zijde van zinne?” : Wat gaat gij doen, wat zijn uw bedoelingen ?
Zuivolsteege: Mersenierstraat.
Zulle: Drempel. “Hij zal dâor de zulle nie verslijt”. Hij zal daar niet dikwijls komen
Zuumèl: Verrekijker.
Zwartzak: Gedurende de oorlog, een collaborateur.
Zwêepe: Een zweep.
Zwirre: Zweer.
Zwîet: Zweet. “Leeg zwîet ès gèwe geried.”
Zweinsele: Zwijmelen .
Zwiek zwak: Ne lange zwiek zwak; Een lange magere persoon.

Hugo Collumbien

BIBLIOGRAFIE

Niet minder dan 4 nieuwe boeken van Erik De Keukeleire over het Openbaar Vervoer in Gent. Hij heeft gezworen dat het deze keer de laatsten zijn en hij zou misschien wel eens gelijk kunnen hebben. Immers, die vier exemplaren sluiten een serie af van 27 uitgaven over het Openbaar Vervoer in Gent. Alle lijnen die er zijn en ooit geweest zijn werden behandeld.

De laatste 4.

1. Uitbouw van het Gents openbaar vervoer naar de regio van de Kortrijkse Poort vanaf 1826, inclusief Lijn 8 Sint-Pieters-Sterre (1912-1962)
214 bladzijden - een 175-tal foto's - Prijs: 10 €
2. Gent-Lochristi. Gent-Oostakker-Zaffelare. Gent-Wetteren-Hamme-Kalken-Overmere-Lokeren (1888-1958).
346 bladzijden - een 350-tal foto's - Prijs: 15 €
3. Gent-Zuid-Merelbeke (1898-1955).
392 bladzijden - een 200-tal foto's - Prijs: 15 €.
4. Gent-Herzele-Geraardsbergen (1907-1955).
276 bladzijden - een 200-tal foto's - Prijs: 15 €.

Waarschijnlijk zal men op de prijs een reductie bekomen wanneer verschillende exemplaren aangekocht worden.

Voor alle verdere inlichtingen kan men zich best tot de auteur wenden:

Erik De Keukeleire - E-3 plein 93 - 9050 Ledeborg. Tel: 09.230.47.05

De leden van de "Heemkundige Kring Oost-Oudburg" worden deze keer speciaal verwend.

Het **48e Jaarboek** van de Kring is uitgegroeid tot een volume van 400 bladzijden. Was dat misschien om het 50-jarig bestaan van deze Kring te vieren? Verschillende daarin behandelde onderwerpen kunnen ook onze lezers interesseren, niet het minst een uitgebreide historiek (110 bladzijden) van de nu 100-jarige "Ecole de Photographie", een naam die de meeste Gentenaars niets zal zeggen, maar het zal wel iets duidelijker worden als wij er aan toevoegen dat het in feite gaat over "Lux Nova". waarvan onze stichter Gaston Hebbelynck in het Bestuur zat.

Onze generatiegenoten zullen die vereniging gekend hebben toen zij nog huide in het Patershol en later, sedert 1967, in de kelder van het Lakenmetershuis. In de lijst van de leden die er ooit lid van waren zal men de naam tegenkomen van veel bekende Gentenaars. Weer een stukje Gentse geschiedenis dat vastgelegd werd.

Andere interessante onderwerpen voor Gentenaars: Het stichtingsverhaal van het Groot Begijnhof te Sint-Amandsberg, Op zoek naar de bouwmeesters van het Groot Begijnhof te Sint-Amandsberg, Otto Van der Haeghen had Oost-Vlaamse roots, Ganda, Gandavum, als Romeinse nederzetting te Destelbergen-Eenbeekeinde en de naam Gentbrugge.

Dit Jaarboek is gratis voor de leden van deze Kring. Niet-leden betalen 23 €, 27 € als het moet opgestuurd worden.

Bijkomende inlichtingen zijn te bekomen bij de Voorzitter Roger Poelman - Zavelput 14 te 9040 Sint-Amandsberg. Tel. 0499.71.72.16

Toch al een heel tijdje geleden verscheen van de hand van Rudy van Elslande **“Het Clair-obscur in ‘Kerstnacht’ van Hugo Van der Goes”**.

Algemeen werd aanvaard dat de origine van het zogenaamd “Chiaroscuro”, het licht- en donkercontrast in de schilderkunst, o.m. typisch voor Rembrandt, te zoeken was in de Noordelijke Nederlanden. Van Elslande toont aan dat de wieg van dit clair-obscur niet in de Noordelijke Nederlanden stond, maar wel (rond 1475) in de... St-Pietersnieuwstraat in Gent, namelijk in het atelier van Hugo Van der Goes.

Het bewijs daarvoor vindt u in dit boek van een formaat van 22 x 28 cm. Het telt 47 bladzijden en bevat een 20-tal kleurenfoto's. De tekst is afgedrukt in 2 kolommen, links in het Nederlands, rechts in het Engels.

Het boek kost 15 € + 2 € verzendingskosten. Uitsluitend te bekomen bij BVBA Luc De Backker - Grote Plaats 31 te 2323 Hoogstraten.

Rekeningnummer BE42 0013 8648 4654

VRAAG EN ANTWOORD

Brief van onze **Quizmaster**:

Kwistig antwoord over de familie Ranst van de kwismaster.

In de kwies 2011 werd gevraagd naar Philips de Kempenare. Het belang van deze persoon lag voornamelijk in zijn beschrijving “Vlaemsche kronijk of

dagregister al het gene gedenkwaardig voorgevallen is, binnen de stad gent, sedert den 15 july 1566 tot 15 juny 1585”. Als gegeven van deze gevraagde persoon werd aangehaald dat zijn moeder behoorde tot de baljuwfamilie van Eke. De hr Arthur De Decker merkt op dat zijn moeder Jossine Ranst lid was van een Brugse familie. Daar er heel weinig te vinden is over de familie Ranst vroeg hij ons naar meer gegevens. Deze familie is afkomstig uit het gelijknamig dorp in de Zuiderkempen en vestigde zich in de 13de eeuw in de Vier Ambachten, waar talrijke Bruggelingen bezittingen hadden. Het was dan ook niet verwonderlijk dat Jossines vader uitweek in de 15de eeuw naar Brugge, waar hij zich vestigde in de St.-Gilliswijk. Jossine (1493-1569) huwde met de lakenhandelaar Jan de Kempenare (° 1479) en vestigde zich aan de Gentse Korenmarkt (nr. 2). Beiden werden begraven in hun parochiekerk gewijd aan de heilige Nicolaas. De achterkleinzoon Jacob van haar neef Joos Ranst was zeer lang baljuw van Eke (1705-1765), waar hij talrijke belangrijke zaken heeft gedaan. Hoewel deze familie bijna onbekend is, bewaart het Gentse stadsarchief een zeer groot archief van deze familie.

LEZERS SCHRIJVEN ONS

Van de heer **Herman Van Hove** ontvingen wij de volgende e-mail:

“Ik heb ooit al eens een opmerking gemaakt over het krakkemikkige Nederlands in de meeste van uw artikels: typfouten, gebrekkige zinsbouw, verkeerd geplaatste of ontbrekende zinstekens, enz... Deze keer is vooral het schabouwelijk taaltje van ‘de historiaanse quizmaster’ mij opgevallen. Deze man, die de traditie hoog in het vaandel voert, acht het blijkbaar nodig om zij die prins Laurent een nar noemen, te schofferen. In zijn quizvragen heeft hij veel sympathie voor degenen die zich verzetten tegen de vernederlandsing van de Gentse universiteit. Aan zijn Nederlands te zien zou hij misschien beter in het Frans schrijven, nog zo een traditie van de gegoede Gentse burgerij. Zoals ik al eerder meldde, bied ik mijn diensten aan om alle artikels na te lezen en eventueel te corrigeren vóór publicatie.”

Opbouw van het "Telefoonhotel" in 1901.

Nota van de Redactie

Even verduidelijken. We zijn er ons volledig van bewust dat de taal die gebruikt wordt in ons tijdschrift geen correct Nederlands is, maar "Ghendtsche Tydinghen" is geen taalkundig tijdschrift, het is gemaakt voor Gentenaars, wij gebruiken bijgevolg een taal die hen familiair in de oren klinkt. Wij weten natuurlijk ook wel dat het woord "gelukkiglijk" geen correct Nederlands is, maar aangezien geen enkele echte Gentenaar het woord "gelukkig" zal gebruiken, doen wij dat ook niet.

Wij hebben vanzelfsprekend geen enkel bezwaar tegen het A.B.N. en zullen dit gebruiken daar waar het nodig is of nuttig kan zijn, maar daar houdt het op. Wij zijn immers promotoren van het sappig Gents dialect dat zo véél rijker is dan het algemeen beschaafd Nederlands.

Aangezien het de eerste maal is in het 40 jarig bestaan van "Ghendtsche Tydinghen" dat wij een opmerking ontvangen over ons taalgebruik, gaan wij uit van de veronderstelling dat onze lezers daar geen bezwaar tegen hebben. Wij zullen het dus verder doen zonder taalzuiveraars.

Van de heer **Luc Devriese** en **André Verbeke**:

Het artikel over woonschepen verschenen in GT nr. 5 deed bij André Verbeke een lichtje branden in verband met een van de (relatief) weinige, niet geïdentificeerde exemplaren in zijn verzameling. Dat toont een uiterst zeldzaam binnenzicht in het salon van een woonboot met als opschrift My Dream. De lezers zullen zich nog wel de foto en beschrijving van dat toch wel luxueuze vaartuigje van architect Van Driessche herinneren.

Hierbij een afbeelding waarbij de eigenaardige positie van de tapijtjes en vooral de twee aflopende planken op de voorgrond opvalt. Volgens de beschrijving van de woonboot maakten die deel uit van een wegneembare tafel. De vorm van de vensters bevestigt de identificatie.

Dit is een reproductie van een 'geïllustreerde briefkaart' (of 'prentkaart' tout court). Als enige vermelding staat helemaal onderaan: Le Boat house à vapeur "My Dream" Vue de l'Intérieur. De eigenaar van de boot bleef onvermeld. Men kan zich afvragen of niet ook nog andere binnen- of buitenzichten van de boot uitgegeven werden. Dat zou kunnen, gelet op het tweede deel van de tekst Vue de l'Intérieur.

Jaren ondervinding leert dat dit een product zou kunnen zijn van de Héliotypie De Graeve, gevestigd in de Burgstraat. Indeling, lettertype en afwerking wijzen daarop. Dergelijke kaarten worden in verzamelaarsmiddens 'privékaarten' genoemd. Enkel individuen met een goed gespekte beurs konden zo'n kaarten laten aanmaken. De eigenaar van de luxeboot kon er die kosten inderdaad wel bijnemen. Op de meeste privékaarten stonden in die tijd (voor W.O.I) geen namen vermeld. De geadresseerden wisten direct van wie die kwamen.

Charles Van Driessche, onze architect en aannemer van grote werken, woonde in de jaren dat hij met zijn boot in het nieuws kwam, in de Jan Breydelstraat 11¹. Daar had hij in 1901 op de gedempte Houtlei een huis (villa) gebouwd. Het staat er nog steeds naast het huidige Design Museum. Hij woonde er tot ongeveer 1925. In 1928 is zijn adres Coupure Links nr. 177, naast de Ateliers Van den Kerckhove². Woonde hij daar of was zijn aannemersbedrijf er gevestigd? In ieder geval blijft er niets meer van over: men is er nu een groot appartementsgebouw aan het optrekken. In 1929 vinden we Van Driessche nog eenmaal terug. Zijn adres was toen in Wondelgem (telefoonnummer 17120)³.

Er bestaan meerdere foto's en zeker één postkaart van een groot openbaar gebouw in constructie waar men houten bouwketen ziet staan met de naam Van Driessche op. Dat is het geval met een kaart geproduceerd door Vanderauwera & Cie uit Brussel (reeks 31 nr. 13 uit 1899) met een zicht op de Posthoornstraat (nu Sint-Niklaasstraat) met het nieuwe telefoniegebouw in

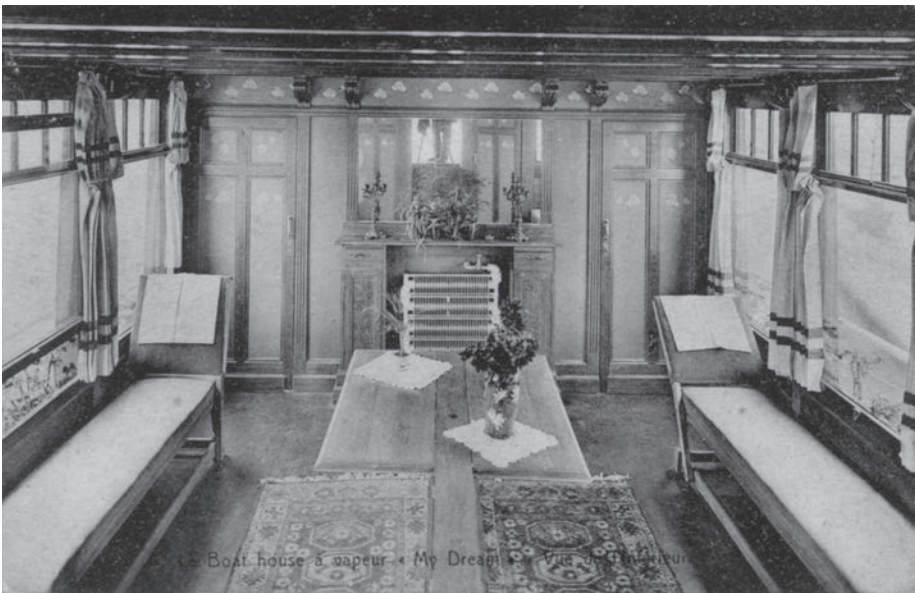
opbouw (in 1940 in brand gestoken). De bouwkeet er naast draagt twee maal de naam Van Driessche.

NOTEN

- ¹ Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen - Stad Gent, deel 4nb, Gent, 1979, p. 177-178 (met afbeelding).
- ² Annuaire Mertens & Rozez - Flandre Orientale & Occidentale, Brussel, 1928, p. 322.
- ³ Officieel Telefoonboek, 1929, 2 uitg., p. 308.

Marie-Jeanne De Smet van haar kant, herinnert zich nog levendig de woon-schuitjes destijds aan de Blaisantvest. Een ervan droeg ooit een karton met het volgende opschrift (letter voor letter juist weergegeven):

“filloo te kop a vader”

Gezien het hier niet de GT Quiz betreft, geven we meteen de vertaling: velo te koop/à vendre. In die tijd waren de verkoopannonces nog dikwijls tweetaalig of Franstalig... of toch bijna.